

# DOES SIZE MATTER?

EEN VERGELIJKENDE STUDIE VAN DE ECONOMIE, ECONOMISCH  
BELEID EN KANSEN IN DE BENELUX-LANDEN.

Aantal woorden: 26.520

Michiel Deprez

01503019

Promotor: prof. dr. H. Matthijs

Commissaris: prof. dr. J. Verhoeye

Masterproef voorgedragen tot het bekomen van de graad van Master of Science in de  
Bestuurskunde en het Publiek Management.

Academiejaar 2021 - 2022



# DOES SIZE MATTER?

EEN VERGELIJKENDE STUDIE VAN DE ECONOMIE, ECONOMISCH  
BELEID EN KANSEN IN DE BENELUX-LANDEN.

Aantal woorden: 26.520

Michiel Deprez

01503019

Promotor: prof. dr. H. Matthijs

Commissaris: prof. dr. J. Verhoeye

Masterproef voorgedragen tot het bekomen van de graad van Master of Science in de  
Bestuurskunde en het Publiek Management.

Academiejaar 2021 - 2022



Ondergetekende verklaart dat de inhoud van deze masterproef mag geraadpleegd en/of gereproduceerd worden, mits bronvermelding.

Je déclare que le contenu de ce mémoire de maîtrise peut être consulté et/ou reproduit, à condition que la source soit référencée.

I declare that the content of this Master's Dissertation may be consulted and/or reproduced, provided that the source is referenced.

Michiel Deprez

Gent, januari 2022

A handwritten signature in black ink that reads "Michiel Deprez". The signature is written in a cursive style with a large, looping initial 'M'.

## ABSTRACT

This master's thesis is directed at policymakers, private, political and public actors and aims at an economic exploration of the Benelux region with a prosperity-enhancing approach. Although the economy and internal market are intensively pursued at a European policy level, the institutional Benelux Union occupies an exceptional position within the EU. With this so-called “testing-ground function”, the Benelux can integrate further than other member states. Benelux economies and their economic policies have been analysed through a literature study and high-level interviews. These have shown the open character of these economies to be particularly striking. In addition, the Benelux represents an important trade weight and scores fairly well on the typical macro-economic parameters. The strength and economic resilience of Luxembourg and the Netherlands particularly stood out. In terms of economic policy, the countries' commitment to attract businesses is striking too. In general, the Netherlands and Luxembourg score better on economic policies than Belgium. During the COVID- 19 pandemic, policy intensity rose sharply and was mainly characterised by budgetary impulses and liquidity guarantees. Economically, there are many opportunities for the Benelux and include -among others-: logistics, innovation, research, agriculture, and circular economy. The institutional and economic Benelux generally receives substantial political support.

---

Ce mémoire de maîtrise s'adresse aux décideurs, acteurs privés, politiques, diplomatiques et officiels et devrait être considéré comme une exploration économique de la région du Benelux par une approche de renforcement de la prospérité. Bien que l'économie et le marché intérieur fassent l'objet d'une politique européenne intensive, l'Union du Benelux institutionnelle possède une structure exceptionnelle et une position spéciale au sein de l'UE. Grâce à cette fonction dite de “terrain d'essai”, le Benelux est en mesure de s'intégrer davantage que les autres États membres. Au moyen d'une étude de la littérature et d'interviews de haut vol, les économies du Benelux et les politiques économiques menées ont été analysées. Le caractère ouvert des économies était particulièrement frappant. En outre, le Benelux représente un poids commercial non négligeable et obtient des résultats relativement positifs quant aux paramètres macro-économiques traditionnels. Au cours des analyses, la force et la résilience économique du Luxembourg et des Pays-Bas se sont particulièrement distinguées. En termes de politique économique, l'engagement des pays à attirer les entreprises est particulièrement marquant aussi. En général, les Pays-Bas et le Luxembourg obtiennent de meilleurs résultats que la Belgique en matière de politique économique. Pendant la crise liée à la pandémie de la COVID- 19, l'intensité de la politique s'est accrue et a été principalement caractérisée par des impulsions budgétaires et des garanties de liquidité. Sur le plan économique, les opportunités sont nombreuses pour le Benelux: il s'agit notamment de la logistique, de l'innovation, de la recherche, de l'agriculture et de l'économie circulaire. Parmi les partis politiques le Benelux institutionnel et économique reçoit généralement un soutien substantiel.

## WOORD VOORAF

Met dit proefschrift wordt mijn studie Bestuurskunde en Publiek Management aan de UGent besloten. Het betreft een belangrijk deel van mijn studentenleven waar de wortels van mijn professionele ontwikkeling liggen. Tijdens de totstandkoming van dit werk vergaarde ik naast academisch-wetenschappelijke kennis ook levensinzichten. Ik grijp daarom de gelegenheid aan om enkele personen uitdrukkelijk te bedanken. Het gaat om mensen zonder wiens toedoen er moeilijk sprake zou geweest zijn van dit proefschrift. Het schrijven van een dergelijk rapport is dan ook geen vanzelfsprekendheid. Daarom ben ik bijzonder dankbaar dat tijdens het schrijfproces bijzondere mensen achter me stonden en me steeds -zij het indirect- wisten te motiveren.

In eerste instantie bedank ik graag mijn ouders en grootouders. Ik ben me er terdege van bewust dat ik zonder hen niet zou staan waar ik nu sta. Ik wens hen te bedanken voor de kansen die ik kreeg en benadruk ook mijn bewondering en respect voor hen als hardwerkende middenstanders. Het zijn zij die aan de basis liggen van mijn eerste inzichten in het ondernemerschap en die me de zuivere economische *ratio* bijbrachten. Daarnaast gaat ook een woord van dank uit naar prof. dr. H. Matthijs, promotor onder wiens auspiciën deze thesis vorm heeft gekregen. Hij wist me op zeer nuchtere en kundige wijze te adviseren. Ik dank hem voor zijn expertise en tevens voor zijn bijzonder interessant onderricht in het keuze-opleidingsonderdeel *Internationale Economische Instellingen*. De organisaties waar ik (vrijwillige) stages mocht lopen en mijn eerste ervaringen in internationaal-publiek kader mocht opdoen, ben ik ook zeer erkentelijk. Met name dank ik de Permanente Vertegenwoordiging van België bij de OESO te Parijs en *Flanders Investment & Trade* Londen. Olivier, Katrien en Eve: oprechte dank. Hier werden de eerste fundamenten gelegd voor mijn ambities in de publieke sfeer. Ook de kabinetten van Senaatsvoorzitster D'Hose en Minister van Buitenlandse Zaken Wilmès ben ik zeer erkentelijk. Speciale dank voor de unieke en leerrijke ervaringen. Ik kijk nog vaak blij terug op de mooie momenten en personen. Tot slot -en niet het minst- dank ik mijn goede vriend A. Dossche en alle leden van het culinair genootschap *la Bouffonnerie*. Dank voor hun interessante maatschappelijke inzichten en amusante verstrooiingen.

Net voor de Kerstdagen van 2021 ontviel Z.E. Adjunct-SG van de Benelux-Unie R. Huygelen ons. Moge hij rusten in vrede.

Michiel Deprez,  
Gent, januari 2022

# INHOUDSOPGAVE

<b>1</b>	<b>INLEIDING</b> .....	<b>1</b>
1.1	Achtergrond en motivatie .....	1
1.2	Algemene omkadering en probleemstelling .....	2
1.3	Onderzoeksofzet en -methode .....	5
1.4	Structuur.....	8
<b>2</b>	<b>BENELUX-UNIE</b> .....	<b>9</b>
<b>2.1</b>	<b>Historiek</b> .....	<b>9</b>
2.1.1	Geschiedkundige Nederlanden.....	9
2.1.2	Negentiende eeuw .....	12
2.1.3	Twintigste eeuw .....	14
2.1.4	Douane-Unie .....	16
2.1.5	Benelux Economische Unie .....	17
2.1.6	Benelux-Unie en ontwikkelingen in het nieuwe millennium.....	19
2.1.7	Voorzitterschap .....	20
<b>2.2</b>	<b>Instellingen</b> .....	<b>22</b>
2.2.1	Benelux-parlement .....	22
2.2.2	Comité van Ministers.....	26
2.2.3	Benelux-Raad .....	27
2.2.4	Benelux Secretariaat-Generaal .....	27
2.2.5	Benelux-Gerechtshof .....	28
2.2.6	Organisatie voor Intellectuele Eigendom .....	29
<b>2.3</b>	<b>Samenwerkingsresultaten economie en interne markt</b> .....	<b>30</b>
<b>2.4</b>	<b>Maatschappelijke en politieke kritiek</b> .....	<b>35</b>
<b>2.5</b>	<b>Politieke wenselijkheid anno 2022</b> .....	<b>37</b>
<b>2.6</b>	<b>Externe relaties</b> .....	<b>40</b>
2.6.1	Europese Unie .....	40
2.6.2	Nationale overheidsdiensten.....	40
2.6.3	Noordrijn-Westfalen en Franse grensregio's.....	41
2.6.4	Centrale Commissie voor de Rijnvaart (CCR) .....	42
2.6.5	Internationale Scheldec commissie (ISC) .....	42

<b>3</b>	<b>BENELUX-ECONOMIE .....</b>	<b>43</b>
<b>3.1</b>	<b>Macro-economische parameters.....</b>	<b>43</b>
3.1.1	BBP .....	43
3.1.2	BBP per capita .....	45
3.1.3	Economische vooruitzichten .....	46
3.1.4	Import en export .....	48
3.1.5	Overheidsfinanciën .....	52
3.1.6	Inkomensverdeling en -groei.....	52
3.1.7	Inflatie.....	54
3.1.8	Goudvoorraden .....	55
3.1.9	Slotbemerkingen .....	56
<b>3.2</b>	<b>Bevolking en taal .....</b>	<b>58</b>
<b>3.3</b>	<b>Oppervlakte en bevolkingsdichtheid .....</b>	<b>58</b>
<b>3.4</b>	<b>Economische kenmerken .....</b>	<b>59</b>
3.4.1	Benelux .....	59
3.4.2	België .....	60
3.4.3	Nederland.....	62
3.4.4	Luxemburg .....	64
<b>3.5</b>	<b>Economisch beleid in de Benelux.....</b>	<b>65</b>
3.5.1	België .....	65
3.5.2	Nederland.....	67
3.5.3	Luxemburg .....	69
<b>3.6</b>	<b>Economische kansen voor de Benelux .....</b>	<b>72</b>
3.6.1	Benelux-Unie.....	72
3.6.2	COVID-19.....	73
3.6.3	Politieke rugsteun.....	74
3.6.4	Geografie, logistiek en toegankelijkheid.....	75
3.6.5	Grensoverschrijdende arbeid .....	77
3.6.6	Circulaire economie .....	77
3.6.7	Landbouw.....	78
3.6.8	Kennis en onderzoek .....	79
3.6.9	Innovatie.....	79
3.6.10	Opleidingsniveau bevolking.....	80
3.6.11	Economische configuratie.....	80
<b>3.7</b>	<b>Slotbemerking.....</b>	<b>81</b>



<b>4 CONCLUSIES .....</b>	<b>83</b>
<b>Referentielijst .....</b>	<b>VIII</b>
<b>Bijlagen .....</b>	<b>XXIX</b>

## LIJST VAN TABELLEN

Tabel 1: de aard van EU-beleidsbetrokkenheid (Nugent, 2010)	p. 81
Tabel 2: de mate van EU-beleidsbetrokkenheid (Nugent, 2010)	p. 81

## LIJST VAN AFKORTINGEN

ANPR	<i>Automatic Number Plate Recognition</i>
AWEX	<i>Agence Wallonne à l'Exportation et aux Investissements Étrangers</i>
BBIE	Benelux-Bureau voor de Intellectuele Eigendom
BBP	Bruto binnenlands product
BEF	Belgische frank
BEU	Benelux Economische Unie
BIP	<i>(SXM) Bureau for Intellectual Property of Sint Maarten</i>
BISA	Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse
BLEU	Belgisch-Luxemburgse Economische Unie
BOIP	<i>Benelux Office for Intellectual Property</i>
CBS	Centraal Bureau voor de Statistiek
CCR	Centrale Commissie voor de Rijnvaart
CD&V	Christen-Democratisch en Vlaams
cdH	<i>Centre démocrate humaniste</i>
D66	Democraten 66
DÉFI	<i>Démocrate Fédéraliste Indépendant</i>
DP	<i>Demokratesch Partei</i>
e-CMR	<i>e-Contrat de Transport International de Marchandises par Route</i>
EC	Europese Commissie / <i>European Commission</i>
ECB	Europese Centrale Bank / <i>European Central Bank</i>
EEG	Europese Economische Gemeenschap
EMU	Economische en Monetaire Unie
EU	Europese Unie / <i>European Union</i>
FEB	<i>Fédération des Entreprises de Belgique</i>
FEDIL	<i>Fédération des Industriels Luxembourgeois</i>
FIT	<i>Flanders Investment and Trade</i>
FTE	<i>Fulltime-equivalent</i>
GCI	<i>Global Competitiveness Index</i>
GCR	<i>Global Competition Review</i>
GOL	Grensoverschrijdend Openbaar Lichaam
HICP	Geharmoniseerde index der consumentenprijzen / <i>Harmonised Index of Consumer Prices</i>
IDRO	<i>(Benelux) ID Registration Office</i>
IE	Intellectuele eigendom
IHDI	<i>Inequality-adjusted Human Development Index</i>
IMF	Internationaal Monetair Fonds / <i>International Monetary Fund</i>
INR	Instituut voor de Nationale Rekeningen

ISC Internationale Scheldecommissie  
 ISGD Internationaal stroomgebiedsdistrict  
 IWEPS *L'Institut wallon de l'évaluation, de la prospective et de la statistique*  
 KKS Koopkrachtstandaarden / *PPS: Purchasing Power Standards*  
 kmo Kleine en middelgrote onderneming  
 KUL Katholieke Universiteit Leuven  
 LUF Luxemburgse frank  
 MR *Mouvement Réformateur*  
 NBB Nationale Bank van België  
 NCW Nederlands Christelijk Werkgeversverbond  
 NHM Nederlandse Handelsmaatschappij  
 NLG Nederlandse gulden  
 NRW Noordrijn-Westfalen  
 NUTS *Nomenclature des Unités Territoriales Statistiques* / Nomenclatuur van territoriale eenheden voor de statistiek  
 N-VA Nieuw-Vlaamse Alliantie  
 NOW Noodmaatregel Overbrugging voor Werkgelegenheid  
 MFN *Most Favoured Nation (-Principle)*  
 O&O Onderzoek en Ontwikkeling  
 PS Parti socialiste  
 PTB *Parti du Travail (Belgique)*  
 PVDA Partij van de Arbeid (België)  
 PvdA Partij van de Arbeid (Nederland)  
 PVV Partij voor de Vrijheid  
 Q *Quarter* / kwartaal  
 RBI *Reserve Bank of India*  
 Roro *Roll on roll off*  
 SG Secretariaat-Generaal  
 SGI *Sustainable Governance Indicator*  
 TEU *Twenty feet Equivalent Unit*  
 V4 Visegrád(-groep) 4  
 VB Vlaams Belang  
 VBO Verbond van Belgische Ondernemingen  
 VLD Vlaamse Liberalen en Democraten  
 VNO Verbond van Nederlandse Ondernemingen  
 VOC Vereenigde Oostindische Compagnie  
 VwEU Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie  
 WEF Wereld Economisch Forum / *World Economic Forum*

# 1 INLEIDING

## 1.1 **Achtergrond en motivatie**

De basis voor deze masterproef is gelegd tijdens een vrijwillige stage bij het Secretariaat-Generaal van de Benelux-Unie in het najaar van 2020. Bij de directie Interne Markt en Economie vond een onderdompeling plaats in belangrijke beleidsdomeinen m.b.t. de (digitale) interne markt van de Benelux. En hoewel het werk dat het Secretariaat-Generaal levert van belang is voor de Benelux, en bij extensie -zij het op meer indirecte wijze- voor de EU, doet deze instelling niet meteen een belletje rinkelen bij het grotere publiek. Vandaar wordt de werking, functie en organisatie ervan nog uitvoerig besproken verder in deze thesis. Daaruit zal blijken dat de functie ervan naadloos aansluit bij het onderwerp van dit proefschrift.

Om de niet-gespecialiseerde lezer alvast wat vertrouwd te maken met de term *Benelux-Unie*, kan deze gedefinieerd worden als een internationaal samenwerkingsverband tussen België, Nederland en Luxemburg. Deze intergouvernementele samenwerking bekleedt een centrale rol in dit werk. Verder zou ook het economisch karakter van deze verhandeling moeten opvallen. Dit is er niet enkel gekomen door een eerdere opleiding in het *bedrijfsbeheer* en *internationaal ondernemen*, maar het fundament is vooral gelegd tijdens de eerdergenoemde stages en coronacrisis. Naast het inzicht dat de Benelux-landen een dermate economisch potentieel hebben, zijn de wetenschappelijke publicaties over deze materie niet bijzonder talrijk. Vandaar alvast een eerste beweeggrond om met deze thesis hieraan een bijdrage trachten te leveren.

Tot slot ondersteunt deze verhandeling ten volle de these van onze collectieve verantwoordelijkheid ten aanzien van de economische transitie waarmee onze maatschappij vandaag wordt geconfronteerd. Moge deze thesis dan ook een gereikte hand zijn aan beleidsmakers en andere publieke-maatschappelijke actoren met als doel een economische verkenning te zijn, teneinde de Benelux-welvaart te verhogen.

## 1.2 Algemene omkadering en probleemstelling

Drie kleinere landen en parlementaire monarchieën, ingeklemd door middelgrote economische spelers als Duitsland en Frankrijk, maar deel uitmakend van de economische *gouden delta* van Maas, Rijn en Schelde. Het is geen toeval dat deze landen elkaar vonden: hun gunstige ligging, fundamentele democratische traditie, rijke verweven economische geschiedenis en unieke ruimtelijke configuratie spoorden ze hier tot aan. En het is net door de sterke verwevenheid van de Benelux-economieën -en ook de situering van de belangrijke havens- dat er een zwaarwichtige economische dimensie aanwezig is in de Benelux (Reynders, 2018). Het is net dat gemeenschappelijk verleden, de relatief homogene en afhankelijke economieën en de geografische positie die de Benelux-landen nopen tot samenwerking (Janssen, 2006).<sup>1</sup>

Het bestaan van de Benelux-Unie is niet bepaald bij het grote publiek bekend. De term *Benelux* wordt de dag van vandaag dan ook voor heel uiteenlopende zaken gebruikt. Geografisch vindt het bijvoorbeeld zijn toepassing in simpelweg de staatkundige som van België, Nederland en Luxemburg. De *Lage Landen* is hiervoor ook een relatief gangbare term en beslaat ongeveer hetzelfde geografisch gebied.<sup>2</sup> Idem voor de *Nederlanden*, al heeft deze benaming wel een politieke en geschiedkundige ondertoon (Huizinga, 1912). Ook de *Eurodelta* is gangbaar en betekent min of meer het stroomgebied van de beneden-Rijn, -Maas en -Schelde. De term is trouwens ook minder politiek geladen (Boeijenga, 2018). In deze verhandeling moet de Benelux echter gelezen worden als de intergouvernementele samenwerkingsvorm die de Benelux-Unie voorstelt met haar geheel van instellingen; veeleer dan in NUTS<sup>3</sup>-termen te spreken. De kwalificatie van de Benelux als gesloten sub-regionale en internationale instelling gaat in deze thesis dan ook op (Blokker & Schermers, 2003).<sup>4</sup>

De visies over dit samenwerkingsverband zijn zowel maatschappelijk als politiek-ambtelijk verdeeld. De een ziet het als categorische imperatief (van Boetzelaer, 2014), de ander als een log artificieel samenwerkingsverband dat zo snel mogelijk dient ophouden te bestaan en nog een ander heeft niet eens weet van het bestaan van de Benelux als institutionele actor.

---

<sup>1</sup> Desondanks er zijn ook sterke verschillen wat bijvoorbeeld nationaliteitsgevoel betreft (Brinckman, 2021). Of nog, zoals Thompson (2003) stelt, verschillen in nationaal karakter, problematieken en tradities (Janssen, 2006).

<sup>2</sup> Toch is er geen sluitende afbakening voor het geografisch gebied van de *Lage Landen*. Afhankelijk van het politiek, cultureel of taalkundig perspectief rekenen sommigen zelfs ook delen van Noord-Frankrijk en West-Duitsland tot dit gebied (de Schepper, 2003).

<sup>3</sup> Deze *nomenclatuur van territoriale eenheden voor de statistiek* is een indelingssysteem van het EU-grondgebied. Het wordt voornamelijk gebruikt voor het opstellen van regionale statistieken (Rijksvoorlichtingdienst, 2018).

<sup>4</sup> Gesloten omdat het geen nieuwe lidstaten toelaat en sub-regionaal door de geografische nabijheid (Wouters & Vidal, 2018).

In elk geval, de drie regeringen coöpereren vandaag in deze samenwerking om -waar mogelijk- over de landgrenzen heen samen te werken. Dit niet alleen om de welvaart te verhogen, maar ook ten gunste van mobiliteit, veiligheid en duurzaamheid. Voorbeelden van deze Benelux-samenwerking zijn zeer uiteenlopen en variëren sterk. Ze komen uitvoerig aan bod in volgende hoofdstukken. Hoewel veel economische integratieprojecten onder de EEG en later EU plaatsvonden (Economics in Action, 2021) en de EU zeer intensief samenwerkt en inzet op de gemeenschappelijke (interne) markt en macro-economie, belet dit zeker niet dat ze op Benelux-niveau behandeld kunnen worden (Ardy & El-Agraa, 2007). Integendeel, deze thesis toont aan dat er wel nog economische mogelijkheden zijn waar de Benelux de dag van vandaag nog kan bijdragen aan het verbeteren van het welzijn van burgers. Deze belangrijke rol wordt dan ook -tevens verdragsrechtelijk- erkend door de EU. Het laat de Benelux toe om sneller en verder te integreren dan de andere EU-lidstaten. Zo kunnen Benelux-akkoorden of projecten later binnen de EU op grotere schaal worden ingezet (FOD Buitenlandse Zaken, 2021). Schyns (2019) wees reeds op een trilaterale Benelux-samenwerking die eerder gestoeld is op het oplossen van territoriumgerelateerde en praktische problematieken. Toch speelt economie nog steeds een belangrijke beleidsmatige rol, zo volgt uit speechanalyses in datzelfde onderzoek. Ook dit bevestigt wederom de onderzoeksrelevantie heden ten dage.

Voorafgaandelijk moet niettemin worden opgemerkt dat wetenschappelijke publicaties over economische Benelux-samenwerking *ex nunc* eerder beperkt zijn. Een reden hiervoor zou kunnen zijn dat de Benelux als internationale organisatie niet bijzonder bekend is bij het grotere publiek (Wouters & Vidal, 2018). Evenwel moet voorts een onderscheid gemaakt worden tussen onderzoek voor en na het eerste decennium van deze eeuw. Zo werd in de jaren '50 en '60 wel relatief veel onderzoek gewijd aan de nog toenmalige Benelux Economische Unie.

De toegevoegde waarde van dit onderzoek zal zich voornamelijk concentreren op het publiek-economisch kader waarin de thesis zal geschreven worden. Bovenstaande legt dan ook meteen de probleemstelling bloot. Want ondanks de economische verwantschap van de Benelux-landen, worden ze weinig in vergelijkende studies naast elkaar gelegd. Laat staan dat er een -al dan niet institutionele- Benelux-dimensie aan gekoppeld wordt. Deze concrete toepassing op de Benelux-realiteit maakt deze vergelijkende studie dan ook vrij uitzonderlijk in zijn soort. De economische relevantie en de maatschappelijke baten die ze teweeg kan brengen -zeker in een COVID-19-context- versterken de onderzoeksrelevantie.

Het is door gezamenlijk optreden dat de drie lidstaten het gewicht van grotere Europese landen kunnen evenaren in Europees overleg. Op die manier kunnen ze ook hun belangen beter behartigen (Europa nu, 2020). En ondanks dat de waarde en het belang van gezamenlijk Benelux-optreden nopens diplomatieke missies en internationale organisaties ook reeds door o.a. Matthijs (2016) in de wetenschappelijke literatuur is bevestigd, valt dit ook buiten het bestek van deze thesis.



### 1.3 Onderzoekopzet en -methode

Met de hoofdtitel van deze thesis *-does size matter?-* wordt op een aforistische vraagwijze de aandacht van de lezer getrokken.<sup>5</sup> Het roept op tot nadenken en noopt de lezer tot dieper afvragen. Doorheen de thesis zal het antwoord -of er al dan niet economische en institutionele schaalvoordelen mogelijk zijn binnen de Benelux-Unie- al snel duidelijk worden.

De algemene vergelijkende hoofdvragen van dit rapport verdienen ook wat nadere toelichting. In eerste instantie vraagt dit onderzoeksschrift zich af hoe het historisch en institutioneel kader van de Benelux eruitziet. Voor het tweede deel betreft de onderzoeksvraag: *wat zijn de primaire gelijkenissen -en verschillen- in de economieën, het economisch beleid en de economische kansen van de Benelux-landen van anno 2022?* Deze thesis bestudeert hiervoor ook de economische politiek in de Benelux vanaf 2017. Deze beheersbare tijdsperiode komt de vergelijkbaarheid over de landen ten goede. De *proeftuinfunctie* (zie later) van de Benelux werd als het ware ook herontdekt rond deze periode. Er moet verder nog gesteld worden dat het zeker geen doelstelling is van deze verhandeling om lange termijnontwikkelingen bloot te leggen.

Bovenstaande laat toe de hoofdvragen verder te ontleden. Zo zal deze thesis ook een antwoord trachten te bieden op deelvragen als: *waar situeren zich economische samenwerkingskansen in de Benelux-regio? En: hoe staan politieke partijen tegenover Benelux- (economische) samenwerking? Is er politiek geloof in de Benelux als economische of institutionele regio?* Daaropvolgend poogt deze masterproef vooral om tot welvaartsverhogende inzichten te komen. De macro-economische analyse van de Benelux-landen geeft hier een lichte aanzet tot. Ook *samenwerking* is hierbij een belangrijk begrip en zal nog vaak aan bod komen. Het verdient wat theoretisch-conceptuele toelichting aangezien het een term is die verschillende politicologische ladingen dekt. In deze thesis wordt het in intergouvernementele zin bekeken en heeft het betrekking op de situatie waarin partijen overeenkomen om samen te werken, met oog op meerwaarderealisatie voor allen; die niet unilateraal kan bereikt worden met dezelfde kosten. Essentiële bestanddelen zijn hier dus het *samen-werken*, de overeenstemming om dit te doen (lees: geen toeval) en ook gepaarde kosten en baten voor alle partijen (Zartman & Touval, 2010).

---

<sup>5</sup> Het is trouwens niet enig of uniek om deze zinsnede in deze context dit te gebruiken. Zo is er een quasi gelijkmatige podcastaflevering uit *Let's Talk Foreign Affairs* van de FOD Buitenlandse Zaken genaamd *Benelux: size matters* (Spotify, 2021).

Hoewel de onderwerpskeuze geen sinecur onderzoek impliceert, acht deze thesis het als wetenschappelijk zeer relevant. Het is echter zo dat de Benelux een zeer unieke -verdragsrechtelijke- positie bekleedt binnen de EU (zie later). Het is dan ook vanuit deze optiek dat de economische politiek in de Benelux zal worden geanalyseerd.

Het resultaat van het literatuuronderzoek bepaalt mee het *wat en waartoe* van dit onderzoeksschrift (Roose & Meuleman, 2014). De resultaten van het *deskresearch* geven antwoord op de deelvragen van de masterproef en incorporeert informatie van meer feitelijke en praktische aard (Westerkamp & Van Veen, 2008). De onderzoeksdoelstelling is -naast het beantwoorden van de onderzoeksvragen- tweeledig: enerzijds tracht het nuttige informatie te verzamelen en te verbinden met elkaar, met als ultieme doel beleidsmakers nieuwe Benelux-pistes aan te reiken die men kan bewandelen. Ook stelt het onderzoek zich als doel om reële bijdrages te leveren aan de kennis over economisch beleid in de Benelux-landen en de kansen die het biedt in de regio zelf. Er zal pas in de algemene opzet geslaagd zijn als de betrokken overheden en administraties inspiratie kunnen vinden in deze thesis en zich op een goede en grondige manier ondersteund of geholpen voelen door de aangereikte inzichten en aanbevelingen in dit rapport.

Doorheen dit onderzoeksschrift zal het antwoord op eerder gestelde onderzoeksvragen duidelijk worden. Dit gebeurt aan de hand van een grondige literatuurstudie en kwalitatieve data, bekomen uit elite-interviews. Deze combinatie komt de triangulatie ten goede (Bryman, 2012). De literatuur zal in deze eerste fase helpen om een contextueel kader te scheppen van de Benelux, haar omgeving, instellingen, rol en economie. Het thesisonderzoek beroept zich daarbij ten grootste dele op digitale bronnen. Een zeer uitgebreid scala van publicaties en beleidsdocumenten leverden essentiële bijdrages in het beantwoorden van de onderzoeksvragen. De thesis sprak hiervoor o.a. gemeenschappelijke werkprogramma's, jaarplannen en -verslagen, parlementaire documenten, verdragen, persartikels, wetenschappelijke publicaties, statistieken en economische analyses aan. Ook relatief onbekende, oudere en vrij unieke publicaties werden aangewend om een helder beeld te verschaffen over de Benelux. Voor de economische beleidsanalyse deed deze thesis o.a. beroep op activiteitenverslagen van de betrokken overheidsdiensten en -administraties. Ook beleidsnota's en publicaties van internationale instellingen werden in deze optiek grondig bestudeerd. Dit teneinde een goed overzicht te bekomen, het economisch beleid te evalueren en te analyseren waar de focus van de landen lag.

Wat het *veldonderzoek* betreft, werd het onderzoek grotendeels gevoerd middels elite-interviews. De redenen hiervoor zijn vrij uiteenlopend. Eerst en vooral vormen deze interviews een snelle manier om informatie te verzamelen. Daarnaast leveren ze inzichten in andere relevante netwerken om te bevragen (Verlet, 2020). Bij deze interviews werd vaak geopteerd voor een half-gestructureerde aanpak (Meuleman & Roose, 2014). Een andere reden voor interviews is dat de bevraagde sleutelinformanten actieve interactie met de interviewer vaker op prijs stellen (Baarda & van der Hulst, 2017). Bij het interviewen werd ook gebruik gemaakt van een interviewschema met van tevoren bepaalde gespreksonderwerpen die zeker aan bod zouden moeten komen (Migchelbrink, 2015). Tevens diende er rekening gehouden te worden met de COVID-19-realiteit en de moeilijkheid om interviews fysiek af te nemen. Gelukkig voorzag de wetenschappelijke literatuur tal van handvaten om dit proces zo goed mogelijk te ondersteunen. Hoewel deze online interviews meestal synchroon<sup>6</sup> verliepen, werd ook éénmalig beroep gedaan op een email-interview. Voor deze thesis werden twaalf interviews afgenomen met diplomatieke vertegenwoordigingen, economen, academici en overheidsinstanties.<sup>7</sup> De literatuurstudie is doorspekt met onderzoeksbevindingen uit deze elite-interviews en zodus wordt het traditionele methodologische onderscheid in twee delen niet gemaakt in deze thesis.

Tot slot, en zeer belangrijk te vermelden, is het niet-exhaustieve karakter van deze verhandeling. Deze thesis ambieert geenszins om een compleet vergelijkend overzicht te geven van de macro-economie in de Benelux of de economische politiek die gevoerd is in de drie landen vanaf 2015. Veel meer bespreekt het economische thema's die relevant zijn in een Benelux-kader. Het poogt in die zin om concrete beleidshandvaten en -pistes bloot te leggen aan beleidsmakers en andere ambtelijke, private of politieke actoren binnen de Benelux. Lees en beschouw het dus vooral als een toegankelijke verkenning van de institutionele en economische Benelux.

---

<sup>6</sup> Dat wil zeggen dat de interviewer en geïnterviewde direct contact hebben met elkaar (Stewart & Mann, 2000)

<sup>7</sup> Omwille van politieke, ambtelijke en diplomatieke gevoeligheden worden ze niet weergegeven in de annexen.

## 1.4 Structuur

In het eerste deel van het corpus staat de Benelux-Unie als internationaal samenwerkingsverband centraal. Een historische analyse met minder bekende bronnen duidt het gemeenschappelijk verleden. Er wordt hierin geopteerd niet louter aandacht te geven aan staatkundige evoluties en de geschiedenis van de Benelux-Unie *pur sang*, maar ook een relevante economische inslag te voorzien, startend van het Bourgondische tijdperk. Dit is vrij uniek in vergelijkbare werken. Het tweede subhoofdstuk biedt een overzicht van de Benelux-instellingen en het derde analyseert de resultaten van 6 jaar Benelux-samenwerking op economisch niveau. Het kijkt daarvoor vooral naar het beleidsdomein interne markt. In deel vier en vijf komt de kritiek en wenselijkheid van de Benelux-Unie vanuit politiek standpunt aan bod. Als laatste bekijkt dit tweede deel enkele belangrijke externe relaties van de Benelux-Unie; al dan niet vanuit verdragsrechtelijk oogpunt.

Het eerste deel van het derde hoofdstuk vormt een toepassing van de typische macro-economische parameters in de Benelux. Bovendien analyseert dit hoofdstuk de afzonderlijke Benelux-economieën en plaatst ze in een vergelijkend kader. De titel biedt ook inzicht in belangrijke niet-economische parameters zoals bevolking en grondoppervlak en dergelijke meer. Daarna valt in het vijfde deel meer te lezen over het economisch beleid in de Benelux-landen. Hier wordt een driedeling gemaakt in de tijd: *pre-*, *inter-* en *post-COVID-19*. De economische politiek wordt land per land bekeken. De daaropvolgende subtitels. -in deel zes- gaan op zoek naar de -al dan niet unieke- sterktes van de Benelux-Unie. Het reflecteert over de kansen die weggelegd zijn voor de Benelux, voornamelijk met economische inslag. Tot slot concludeert deze thesis in het vierde hoofdstuk.

## 2 BENELUX-UNIE

### 2.1 Historiek

De Benelux-landen delen -zij het in variabele staatkundige vormen- een zeer belangrijke en tevens rijke economische geschiedenis. Het is dan ook de geschiedenis vanaf de economische bloeitijden onder Bourgondische heerschappij die in het oog springt. Deze is niet onbelangrijk voor deze verhandeling en verdient een bijzondere vermelding. De gedeelde geschiedenis van de Benelux-landen gaat dus verder in de tijd terug dan men zou vermoeden.<sup>8</sup> Deze thesis concentreert zich daarnaast op de politieke voorgeschiedenis van de Benelux teruggaande tot het begin van de 19<sup>de</sup> eeuw. Want het is immers toen dat een expliciet Benelux-samenwerkingsidee haar geboorte vond.<sup>9</sup> Maar, zoals eerder een aanzet werd tot gegeven, delen de lage landen in een dermate cruciale economische geschiedenis in Bourgondische tijden.<sup>10</sup>

Doorheen de Benelux-geschiedenis kunnen daarnaast ook twee pendelbewegingen worden waargenomen. Een eerste, vergelijkbaar met de trendperioden van de lange conjunctuurencyclus: afstand in perioden van dalende conjunctuur en toenadering in tijden van opgaande conjunctuur. En een tweede, betreffende de wederzijdse betrekkingen: samenwerking ten tijde van internationale onrust en autonomie in tijden van vrede. Merk op dat deze beide pendelbewegingen vaak verband houden met elkaar (van Roon, 1994).

#### 2.1.1 Geschiedkundige Nederlanden

Staatkundig maken de Benelux-gebieden vanaf 1384 gradueel steeds meer deel uit van de Bourgondische, vanaf 1477 van de Habsburgse en later nog heel even van de Spaanse Nederlanden -ook wel de Zeventien Provinciën genoemd-. Het zal duren tot 1581, wanneer het *Plakkaat van Verlatinghe* wordt ondertekend en -als ware het een onafhankelijkheidsverklaring van de noordelijke gewesten- de Nederlanden scheidt.<sup>11</sup> De Zuidelijke Nederlanden -ruwweg het huidige België- blijven in administratieve eenheid tot de Franse annexatie in 1795 (Blok, 1977-1983).

---

<sup>8</sup> Zo viel reeds in de 15<sup>de</sup> eeuw een substantieel deel van de Benelux onder Bourgondische heerschappij.

<sup>9</sup> Concreet gaat het hier om het verdragsverzoek van Luxemburg aan België in 1841, aangevuld met een economische unie met Nederland (Colenbrander, 1907).

<sup>10</sup> En ofschoon onderstaande paragrafen enkel de rijke economische geschiedenis behandelen, kan men ter illustratie ook verwijzen naar wereldbepaalde diensten en kunsten als muziek (polyfonisten), onderwijs (KUL), letterkunde (kronieken), architectuur (Brabantse gotiek), schilderkunst (Vlaamse primitieven) en het financiewezen in de Bourgondische gebieden die tot de werkelijke Europese top behoorden (Van Loo, 2019).

<sup>11</sup> Toch heersten er vanaf het jaar 1566 al opstanden. Twee jaar eerder dan het kwam de splitsing ook al tot uiting via de Unie van Utrecht en Atrecht (1579) die de Noordelijke gewesten groepeerde en de scheiding van de Noordelijke en de Zuidelijke Nederlanden initieerde (Rousseeuw, 2009).

De economische oplevingen in onze contreien zijn er niet louter gekomen door politieke vereniging onder één landsheer, maar zijn temeer te danken aan de ontwikkeling van handel, nijverheid en economische contacten over de gewestgrenzen heen (Blok P., 1923).

Wat de economie betreft, heerste er tijdens de zeer vroege momenten van *samenzijn* in Bourgondische tijden een economische depressie door de tanende transcontinentale handel. De maritieme handel floreerde echter wel in onze contreien. De o.a. zeer gunstige ligging en mondingen van de belangrijke rivieren maakte -en maakt- ze tot belangrijk handelspunt.<sup>12</sup> Met name Brugge, dat in de 14<sup>de</sup> en 15<sup>de</sup> eeuw werd gezien als het maritieme knooppunt en internationale hoofdmarkt van Noordwest-Europa, was van groot belang (Blok P., 1923).<sup>13</sup> De eertijdse handelsbloei wordt trouwens niet in alle gebieden in de kiem in gesmoord -door de neergaande conjunctuurfase-. Vooral niet in Vlaanderen en Brabant. De redenen waarvoor deze gebieden in de neergaande fase toch goed economisch gedijden zijn velerlei -en tevens niet onbelangrijk voor deze thesis-. Want niet enkel dankmede hun solide internationaal netwerk van handels-, bank- en financiewezen, maar ook door hun gedifferentieerde economische structuur stonden ze sterk. Denk hier in eerste instantie aan landbouw, exportgerichte (laken-)nijverheid en goed ontwikkelde overzeese handel. Door de Brugse haven hielden de secundaire en tertiaire sector goed stand. Ook agrarische vernieuwing die teweeggebracht werd door de permanente interactie tussen de steden en het platteland speelt een belangrijke rol.<sup>14</sup> Een tweede gevolg van deze *kruisbestuiving* was de opkomst en verdere verspreiding van de plattelandsnijverheid. Te vermelden hierbij is Vlaanderen, dat indertijd een topregio voor linnen was. Of bijvoorbeeld *Wallonië* met de gekende spijker- en wolproductie. Evenzeer Holland -Friesland inclus- gedijde goed met haar bekende haring- en scheepsindustrie, evenals hoogwaardige technologische kennis en landbouw deed het er goed. Het prinsbisdom Luik was dan weer zeer vermaard voor zijn steenkoolontginning, hoogovens en zware metaalindustrie (Blockmans, 2018).

Merk hier dus vooral de sterk divergerende economische oriëntering van de gewesten en *provincies* op. De eerder aangehaalde landbouwinnovaties leggen tevens de basis voor een agrarische groei in de 16<sup>e</sup>-eeuwse Nederlanden (Blockmans, 2018).

---

<sup>12</sup> Denk aan de Rijn (waarlangs het handelsverkeer van Duitsland zich bewoog), de Schelde (afvoer uit het reeds in die tijd zeer diligente Vlaanderen en Brabant) en de Maas (Luik en Limburg). In die tijden was men van hieruit slechts zo'n zes zeildagen verwijderd van Denemarken, zes tot vijftien van de Spaanse havens, tien van Lissabon en enkele uren van de Engelse kust; zo maakt de Italiaans-Nederlandse koopman Guicciardini (1581) melding.

<sup>13</sup> Merk wel op dat de Brugse haven -en meer specifiek de zeearm het Zwin- vooral in het begin van de 15<sup>e</sup> eeuw met ernstige gevolgen van verzanding geconfronteerd werd. Zelfs -o.a.- in die mate dat Antwerpen de sterke handelspositie grotendeels overnam (Ryckaert, 1989).

<sup>14</sup> Een bekend voorbeeld in dit verband betreft een grondige aanpassing van het drieslagstelsel: het verdwijnen van braak ten gunste van stadsmest en eveneens betere rotatietechnieken. Dit resulteerde in hogere opbrengsten (Koops, 2019).

Uiteindelijk zullen beide gebieden toch meegesleurd worden in een economische depressie ten gevolge van burgeroorlogen en de teloorgang van de belangrijke -stedelijke- lakenindustrie (Buyst, 2020). Wat deze laatste betreft, vond een nieuwe belangrijke textielnijverheid haar ingang in vooral de Westhoek en regio van Verviers: het linnen. Oudenaarde zette zich dan weer op de Europese en internationale wandtapijtenkaart. Brussel, Atrecht en *het Doornikse* verwierven grote bekendheid met hun secundaire goederenindustrie (Blockmans, 2018).

Vanaf de 16<sup>de</sup> eeuw herleefde de transcontinentale handel.<sup>15</sup> De Brabantse jaarmarkten bloeien weelderig en Antwerpen kent een ware opbloei. De stad was het distributiecentrum bij uitstek op het continent en werd in de 16<sup>e</sup> eeuw het handelscentrum (lees: kruispunt van zowel transcontinentale als maritieme handel) bij uitstek van Noordwest-Europa (Buyst, 2020). Demografisch bekeken telden de Lage Landen tegen het eind van de 15<sup>e</sup> eeuw zo'n 2,4 miljoen inwoners.<sup>16</sup> Vlaanderen was het dichtstbevolkte gebied en kende een bevolkingsdichtheid van 77 inwoners per vierkante kilometer.<sup>17</sup> Door een snelle verstedelijkingsgroei woonde zo'n derde van de bevolking in de steden (Blockmans, 2018).

Het is tot de scheiding der Nederlanden in 1579 dat de gebieden grotendeels onder één bewindsvoering vielen. Door de Tachtigjarige Oorlog (1568-1648) verschoof het economisch zwaartepunt van de zuidelijke naar de noordelijke Nederlanden, deels terend op de kennis en kunde van Zuid-Nederlandse emigranten (Buyst, 2020). Zo sterk zelfs dat de landbouw er in de 17<sup>e</sup> eeuw één van de meest geavanceerde werd van continentaal Europa.<sup>18</sup> Het is ook in deze eeuw dat de transcontinentale handel verzwakte in onze gebieden. Het tanende Antwerpen raakte haar centrale handelsrol langzaam kwijt door o.a. de val van de stad in 1585 en de afsluiting der Schelde door de Hollanders waardoor vele kooplui wegtrekken uit de stad; ook omwille van religieuze redenen n.b. In de Hollandse succesperiode van de 17<sup>de</sup> eeuw zal Amsterdam deze rol van Antwerpen overnemen en wordt het centrale pakhuis van Europa (Buyst, 2020).

---

<sup>15</sup> De stad hield er van oudsher goeie handelsbanden op na met het Duitse hinterland en Keulen. Zuid-Duitse handelaars kochten er Engelse lakens, zuivelproducten en hoge kwaliteitsproducten zoals tapijten, leder en meubilair uit de Nederlanden (Buyst, 2020).

<sup>16</sup> Som van de bevolking in het Graafschap Vlaanderen, Hertogdom Brabant, Graafschap Holland, Henegouwen, Artesië (noordelijk en oostelijk deel van het huidige *Département du Pas-de-Calais*), Gelderland, Luik en Luxemburg in het eind van de 15<sup>de</sup> eeuw. Zowat de helft van de bevolking situeerde zich in deze eerste twee (Blockmans, 2018).

<sup>17</sup> Dat zou Vlaanderen op plaats 7 gezet hebben van de toen dichtstbevolkte gebieden op aarde (HYDE, 2006).

<sup>18</sup> Deze *Dutch Husbandry* werd o.a. getypeerd doordat de kustgebieden zich gingen verdiepen in de tuinbouw -o.a. bloembollen-, veeteelt en zuivel. Het binnenland legde zich toe op de landbouw; de teelt van industriële gewassen (vlas) en veevoeder (rapen). Deze laatsten verarmden de grond niet, maar verrijkten ze net. Aangevuld met stadsmestgebruik, oogste dit niets dan lof bij buitenlandse waarnemers in de 18<sup>e</sup> eeuw (CAG, 2020).

De Hollandse handel verstarde vanaf het midden van de 17<sup>de</sup> eeuw; deels door ontwrichte Hollandse overheidsfinanciën, het economisch groeiplafond van de handel en de opkomst van Frankrijk en Engeland. Hierdoor verzwakte ook de motor van de Hollandse handel: het vrije zeevervoer (Buyst, 2020).

## **2.1.2 Negentiende eeuw**

### **2.1.2.1 Verenigd Koninkrijk der Nederlanden**

Door het Congres van Wenen (1814-1815) werd de totstandkoming van het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden bevestigd door de internationale gemeenschap. Deze staatkundige eenheid leende zich ideaal als machtige bufferstaat die eventuele Franse (her-)expansiezucht zou kunnen afzwakken (Verstraete, 2015). Door het Koninkrijk werden de Noordelijke en Zuidelijke Nederlanden wederom in één staatsverband herenigd. Ook het prinsbisdom Luik -dat lange tijd politiek onafhankelijk bleef- maakt er deel van uit (Vermeersch, 1970). Luxemburg werd als een Groothertogdom -op persoonlijke titel- geschonken aan Willem I en werd in essentie beschouwd en bestuurd als een achttiende provincie.<sup>19</sup> Deze laatste bleef echter *de jure* onafhankelijk. Anderzijds is het een misvatting te suggereren dat het Groothertogdom volledig onbelemmerd was. Althans niet in economisch handelen: Luxemburg werd door de ingreep echter gecoupeerd van zijn traditionele afzetmarkten in Frankrijk en er waren tevens hoge tolbarrières (van Roon, 1994).

Het Koninkrijk waarover Willem I mocht regeren telde in die tijd vijfenhalf miljoen inwoners: drie miljoen in het zuiden en twee miljoen in het noorden. Het had een grondoppervlak van 65.000 vierkante kilometer (Verstraete, 2015). Dat is niet bijzonder veel kleiner dan de huidige Benelux-oppervlakte.

Voor 1815 waren de gebieden wel verarmd door het wegvallen van de koloniën en scheepvaart (Anders, 2011). Maar economisch gedijde het Koninkrijk relatief goed. De industriële mogelijkheden van de -eertijdse- Zuidelijke Nederlanden speelden dan ook geen bescheiden rol in het economisch succes van het Koninkrijk. Integendeel, belangrijke industrieën zoals staal uit de Waalse en textiel uit de Nederlandstalige beriepen er zich lustig op (Kikkert, 1995).

---

<sup>19</sup> Het Groothertogdom was dus (staatkundig en politiek) deel van het Koninkrijk -dat bij Grondwet zeventien provincies kende-. Dit onder vorme van een Personele Unie met het Koninkrijk. Deze wordt uiteindelijk nog tot 1890 gehandhaafd met Nederland (DS, 2005). De redenering van politieke autonomie in Luxemburg gaat evenzeer kort door de bocht. Zo berust zij ten dele op de misplaatste analogie met de volksvertegenwoordiging in Luxemburg -die er wel degelijk was-, maar gaat anderzijds ook voorbij aan het feit dat het Groothertog Willem I zelf was die als privé-eigenaar de facto de scepter zwaaide (Anders, 2011).



Maar ook het zuiden had baat bij de situatie en benutte de enorme afzetmarkten die de Nederlandse overzeese koloniën vormen. *Koning-koopman* Willem I faciliteerde de economische opgang door o.a. grootse infrastructuurwerken. Het kanaal Gent-Terneuzen<sup>20</sup> en de ontsluiting van de Antwerpse haven zijn hier belangrijke voorbeelden van (Verstraete, 2015). Het zuiden -*cfr.* huidig België- werd aangestuurd om consumptiegoederen -en dan vooral opnieuw textiel- te produceren; het noorden distribueerde vooral (Kikkert, 1995).<sup>21</sup> Concluderend was op beleidsvlak welvaartsherstel en industriële heropleving prioritair. Op economisch, financieel en monetair vlak was er ook een integratie- en moderniseringsbeleid waar te nemen. Daarnaast vond ook wel een protectionistisch beleid zijn ingang. Algemeen bleef het zuiden wel vermogender dan het noorden. Vooral plattelandsgebieden kampten met armoede door o.a. landbouwziektes en misoogsten (Anders, 2011). Korte vermelding verdienend is ook het Amortisatiesyndicaat. Deze lovenswaardige inrichting van 1822 die er op gesteld was de welvaart te herstellen, maakte het mogelijk om de grote staatsschuld makkelijker af te lossen (Anders, 2011).<sup>22</sup> Concreet bekostigde deze financiële instelling publieke werken zoals de aanleg van wegen en vaarten. Het vulde de financiële middelen aan door het aankopen van schuldbrieven en het verkopen van domeinen. Daarnaast regelde het de aflossing van staatsleningen en rente-uitbetalingen (van Schie, 2019).

Uiteindelijk zal het Koninkrijk een kort leven beschoren zijn. Mede door de explosieve coalitie van relatief *staats-* en *gezagsaverse* katholieken en liberalen die zich verzetten tegen de verlichte absolute trekken van de vorst. Ook religieus-culturele verschillen zoals het noordelijk protestantisme versus het zuidelijk katholicisme of het sterkere noordelijke nationaliteitsgevoel versus de afwezige zuidelijke onafhankelijkheidsstraditie olieden de Belgische revolutie (Brinckman, 2021). Na het uiteenvallen bleef het zuiden tariefbeschermend denken -dankmede zijn industriële ontwikkeling-. Het noorden, dat meer op handel was gericht, was minder protectionistisch ingesteld (de Deurwaerder & Boekstijn, 2021).

---

<sup>20</sup> In hedendaagse Benelux-context vond reeds zeer intensieve grensoverschrijdende samenwerking tussen Gent en Terneuzen. Deze werd zelfs geïnstitutionaliseerd door de oprichting van een grensoverschrijdend openbaar lichaam (GOL) Gent-Terneuzen (Stad Gent, 2015).

<sup>21</sup> Door de heropleving van de textielindustrie werd in de Noordelijke Nederlanden de scheepvaart gestimuleerd. De oprichting van de Nederlandse Handelsmaatschappij (NHM) geeft daar blijk van. Schepen voeren op Nederlands-Indië en zodanig werd de NHM gezien als voortzetting van de VOC. Het was de motor achter het economisch herstel in het land. De NHM blijft trouwens bestaan tot 1964, toen het fuseerde met de *Twentsche Bank* tot de *ABN*. In datzelfde jaar vloeiden de *Amsterdamsche Bank* en de *Rotterdamsche Bank* ineen tot *AMRO* en in 1991 fuseerden *ABN* en *AMRO* tot de tot op vandaag bekende Nederlandse bankgroep (Dubois, 2013).

<sup>22</sup> In 1815 bedroeg de staatsschuld van het pasgeboren Koninkrijk maar liefst 1,7 miljard gulden. Dit betekende dat iedere burger de helft van zijn loon zag opgaan in afbetalingen. Zelfs met het Syndicaat zou het nog tweehonderd jaar gaan duren voor de staatsschuld volledig afgelost zou zijn geweest (Anders, 2011).

### 2.1.2.2 Belgische onafhankelijkheid

De Belgische politieke revolutie in 1830 leidde tot grote veranderingen. Het koninkrijk België ontstond en op de Conferentie van Londen bepaalden de grote mogendheden om Luxemburg op te splitsen. Dit in een groter deel dat een Belgische provincie werd en een kleiner deel dat d.m.v. een personele unie aan Nederland werd gebonden. In 1841 opperde Luxemburg niet enkel de wens voor een eigen parlement en grondwet, maar tevens voor een verdrag met België aangevuld met een economische unie met Nederland. Men spreekt hier dus soms nog over het startschot in de richting van een Benelux (van Roon, 1994).

Vanaf de tweede helft van de 19<sup>de</sup> eeuw was er sprake van opgaande conjunctuur en liberale kabinetten in de landen. Dit kwam de economische toenadering en liberalisering van het buitenlandse handelsbeleid ten goede. Zo sterk zelfs, dat België opperde om de economische samenwerkingsintensiteit te verhogen naar het niveau van 1815.<sup>23</sup> Hier was in Nederland -met zijn wereldhandelspositie- maar weinig belangstelling voor. Een ander opmerkelijk<sup>24</sup> en *au fond* bilateraal kinderstapje in de Benelux-werking werd gezet op 12 mei 1863, toen het Handels en Scheepvaartverdrag -dat het *MFN*-recht uitbreidde naar de koloniën- gesloten werd tussen Nederland en België. Toen opperde men ook het idee om een douane-unie op te richten, maar dit werd tenietgedaan door de nieuwe Belgische (katholieke) regering D'Anethan die aantrad in 1870 (Couwenbergh, 2020). Vanaf dan is daardoor ook een omslag te merken in de afstandsvermindering tussen Nederland en België. Tevens was er een economische depressie te noteren die liep tot 1895 (van Roon, 1994).

Geopolitieke verschuivingen in die periode waren de onafhankelijkheid van Luxemburg na de opheffing van de Duitse Bond in 1867 en de expansiepolitiek van Frankrijk -die Nederland zelfs aanbod om België onderling te verdelen- toonde ook interesse in Luxemburg (Tamse, 1973). De Personele Unie met Nederland bleef bestaan tot 1890 (Calmes, 1989).

### 2.1.3 Twintigste eeuw

De periode van economische voorspoed vanaf de twintigste eeuw werd gekenmerkt door een snelle opleving van handel en nijverheid in de drie landen. België voerde onder katholiek bewind een protectionistische handelspolitiek en ook nam de liberale macht in Nederland af (van Roon, 1994).

---

<sup>23</sup> Zo kon België -met zijn *continentalere* handel- mee zeilen op de Nederlandse koloniehandel (van Roon, 1994).

<sup>24</sup> Men mag niet vergeten dat er kort na de scheiding heel wat twistappels heersten tussen Nederland en België. Vooral door concurrerende belangen op gebied van handel en scheepvaart in deze beginperiode van langdurige stagnatie zorgden voor een *protectionistische tarievenoorlog* tussen beide landen (van Roon, 1994).

Het is reeds in deze vroege twintigste eeuw dat een relatief hechte -maar toch veeleer bilaterale- economische samenwerking tussen de Benelux-landen valt waar te nemen. Zo werd o.a. in 1907 een speciaal comité -bestaande uit Belgische en Nederlandse experten- opgericht. Dit bijzonder comité had als doelstelling de economieën en samenwerkingsmogelijkheden tussen beide landen te onderzoeken. Echter, concrete veruitwendigingen werden bemoeilijkt door WOI (Couwenbergh, 2013). Bovendien dient ook opgemerkt te worden in nasleep van WOI, de onderlinge verhoudingen suboptimaal waren; deels door de lange periode van stagnatie en recessie die aanbrak in 1913 (van Roon, 1994).

### 2.1.3.1 Interbellum en WOII

Na de Eerste Wereldoorlog werden de onderhandelingen hervat. Een aanzet voor een eerste *geïstitutionaliseerde* samenwerking werd gegeven in 1921. Door de oprichting van de Belgisch-Luxemburgse Economische Unie (BLEU) werden tussen beide landen afspraken gemaakt omtrent douane, bedrijven- en personenvestiging (van Roon, 1994). Het was een munt- en douane-unie waar de BEF en de LUF aan elkaar gekoppeld werden. De meeste BLEU-bepalingen zijn inmiddels opgegaan in EU-verdragen (Departement Kanselarij & Buitenlandse Zaken, 2021). Ondanks dat het in die tijd een van de meest geavanceerde vormen was van economisch-monetaire integratie, moet men ook hier weer het bilaterale karakter van de samenwerking opmerken. Deze samenwerking wordt trouwens gezien als voorloper van de Benelux, euro en EU (Diplomatie.Belgium, 2021).<sup>25</sup>

De economische teruggang in de roerige jaren twintig duwden de landen dan weer tot toenaderingspogingen. Een eerste direct resultaat is de Conventie van Oslo (1930) tussen Denemarken, Noorwegen, Zweden, België, Nederland en Luxemburg. Meer specifiek ging het hier om een douaneverdrag dat nauwere samenwerking op tolgebied omhelsde. In 1932 onderzocht een Belgisch-Luxemburgse studiecommissie de mogelijkheid voor een douane-unie tussen de BLEU en Nederland (van Roon, 1994).

De vlucht van de regering en haar functionarissen naar Londen gedurende de Tweede Wereldoorlog belette geenszins dat de drie landen hun economische banden aanscherpten, integendeel. Reeds in 1941 vond -tijdens inofficiële gesprekken- het Benelux-samenwerkingsconcept haar geboorte (Witte, 2013).

---

<sup>25</sup> Midden november 2021 werd het eeuwfeest van de samenwerking gevierd in Hertoginnedal. De intensifiëring van samenwerking op vlak van handel en economie tussen de twee landen werd er bevestigd (Diplomatie.Belgium, 2021).

De totstandkoming van twee belangrijke verdragen in volle oorlogsperiode toont reeds het samenwerkingsengagement. Het ene betreft een monetaire overeenkomst tussen de drie landen in oktober 1943 en zal de basis vormen voor de latere douane-unie.<sup>26</sup> Het tweede is de Nederlands-Belgisch-Luxemburgse-Douaneovereenkomst die ondertekend werd op *Dolle Dinsdag* -5 september- 1944 (Visser, 2020).<sup>27</sup> Het leek de drie landen dus zeer opportuun om via gemeenschappelijk beleid en economische schaalvergroting ten internationale tonele te verschijnen.

#### 2.1.4 Douane-Unie

De geschiedenis van de *Unie* zelf gaat echter terug op de naweeën van de Tweede Wereldoorlog. Reeds in april '46 voerden de drie landen besprekingen op ministerieel niveau over de afschaffing van invoertarieven op intra-Benelux handelsverkeer en het fixeren van gemeenschappelijke buitentarieven ten aanzien van derde landen. De eerste Benelux-conferentie was dus een feit en in 1948 kwam de Douane-Unie tot stand en dus ook het einde aan invoerrechten op intra-Benelux handelsverkeer (Visser, 2020).<sup>28</sup> Vernoemenswaardig, maar minder relevant voor deze verhandeling is de realisatie van de Europese Economische Gemeenschap (EEG) in 1957. Het feit dat de EEG deze Douane-Unie als leidend voorbeeld zag aangaande importtarieven is minder bekend (Visser, 2020).

Verder, in 1953, werd het gemeenschappelijk beleid t.o.v. in- en uitvoer van en uit derde landen bestendigd door een protocol.<sup>29</sup> Het jaar daarop werd een akkoord bereikt over vrij verkeer van kapitaal (Visser, 2020). Nog een jaar later werd een akkoord bereikt over het vrij verkeer van kapitaal. Ondanks het gerealiseerde samenwerkingsverband m.b.t. douanebeleid liep de samenwerking stroef. Dit heeft ten dele te maken met cultuurpolitieke verschilpunten en oude grieven tussen voornamelijk Nederland en België (van Roon, 1994).

---

<sup>26</sup> Het gaat hier om de *Monetaire Overeenkomst tussen het Koninkrijk der Nederlanden, het Koninkrijk België en het Groothertogdom Luxemburg* (1943). Het werd in 1969 buiten werking gesteld. De overeenkomst handelde het betalingsverkeer tussen de drie landen en versterkte de inter-economische betrekkingen. Er werd ook een vaste wisselkoers bepaald tussen de BEF en de NLG (Boekestijn, 1992).

<sup>27</sup> Het betreft de Nederlands-Belgisch-Luxemburgse-Douaneovereenkomst. Specifiek werden hier de fundamenteën gelegd voor één tariefgemeenschap tussen de drie landen. Eerder had men nochtans het ambitieuze voornemen om een gemeenschappelijk buitentarief in te stellen. Dit bleek echter te delicaat. De regeringen beseften wel dat een Benelux-douane-Unie naadloos zou aansluiten bij de clause over de vermindering van discriminatie in de internationale handel; die zowel in het Atlantisch Handvest als de *Lend-Lease-akkoorden* voorkomt. Men beseftte dus zeer goed op voorhand dat het Benelux-idee positief onthaald zou worden door Washington en het zelfs een manier was om de problemen in de Benelux internationaal gehoord te krijgen (de Deurwaerder & Boekestijn, 2021).

<sup>28</sup> Als kanttekening wordt nog meegegeven dat de geboorte van de Benelux (lees: Douane-Unie) reeds in '44 werd bezegeld met handtekeningen. Het is dus pas vier jaar later -in '48- dat uitvoering werd gegeven aan deze Douane-Unie. De naoorlogse economische puinhoop en onwelwillende Nederlandse houding zouden de oorzaken zijn (de Deurwaerder & Boekestijn, 2021).

<sup>29</sup> Zie hiervoor het *Protocol over de handelspolitiek* (1953).

### 2.1.5 Benelux Economische Unie

Het Benelux-Verdrag tot instelling van de Benelux Economische Unie (BEU) werd getekend op 3 februari 1958 en ging van kracht op 1 november 1960 (Visser, 2020). De hoofddoelstellingen van dit verdrag waren drieërlei. Ten eerste stelde men als doel om vrij verkeer van personen, goederen, kapitaal en diensten te realiseren. Ten tweede ambieerde men een goede coördinatie van het economisch, financieel en sociaal beleid van de drie landen; en tot slot het voeren van een gemeenschappelijke handelspolitiek met derde landen. Het verdrag zal nog 50 jaar blijven bestaan (Secretariaat-Generaal Benelux, 2020). Economisch ging het de landen minder goed af. De Benelux-landen hadden in de jaren '70 te kampen met een sterk groeiende werkloosheid. Het leek duidelijk dat de traditionele, doch verouderde staal-, mijnbouw- en textielsectoren niet langer konden overleven. Een ander kenmerk was dat -nieuwe- *multinationals* begonnen te *downsizen*. Veel mensen moesten terugvallen op een vervangingsinkomen, de kosten stegen, vakbonden eisten hogere lonen, de industrieën rekenden de gestegen lonen door in hun prijzen en de overheden zagen hun inkomens dalen en kosten stijgen. Een economische omwenteling van de industriële naar de postindustriële economie drong zich op in de Benelux, en bij extensie het hele Westen (Pironet, 2020). Het is ook in deze begintijden van de Benelux dat de Franstaligen in België vrij *Benelux-minded* waren, wat vanaf de jaren '70 is beginnen keren (de Deurwaerder & Boekestijn, 2021).<sup>30</sup>

In 1974 werd het Benelux-Gerechtshof opgericht. Deze instelling stelt zichzelf als doelstelling om de gelijkheid van rechtsregels tussen de drie landen te stimuleren. De instelling komt later nog aan bod (Visser, 2020).

Nederland leed in die tijden sterk onder de eerste oliecrisis van 1973. De progressieve regeringen hielden vast aan inkomensgaranties, uitkeringen, herverdeling en openbare werken. Dit kostte hun handen vol geld. Na de tweede oliecrisis bereikte de werkloosheid in het land een historisch hoogtepunt in 1983. En zoals de eerste oliecrisis ongenadig was voor de Nederlandse economie, zo was de tweede oliecrisis in 1979 fataal voor België. België prees zichzelf uit de markt en de enorme werkloosheid -plus de exploderende sociale zekerheidskosten- deden het begrotingstekort dramatisch stijgen en zo een torenhoge schuldenberg ontstaan (Pironet, 2020).<sup>31</sup>

---

<sup>30</sup> De vrees dat nauwere samenwerking de Vlaamse positie in België zou versterken; eveneens een sterke oriëntering op Frankrijk en linkse standpunten aangaande internationale samenwerking liggen hiervoor aan de basis (de Deurwaerder & Boekestijn, 2021).

<sup>31</sup> Ter illustratie bedroeg de Belgische staatsschuld in 1975 60% van het bbp. In 1985 was dat meer dan 120% van het bbp (De Ville, 2020). Het is vooral in de jaren '80 dat de Belgen het gelag betalen voor de gevolgen van de crisis; voornamelijk met een zeer streng besparingsbeleid en stevige devaluatie van de Belgische frank. Men

Tussen midden jaren '70 en het begin van de jaren '90 was de Belgische overheidsschuld bijna tweeënhalve keer groter geworden. Dat was -even, dan niet nog opvallender- bijna het dubbele dan dat van Nederland (Pironet, 2020). Luxemburg leed evenzeer onder de crisis. Zeker de staalindustrie kreeg rake klappen. In minder dan tien jaar halveerde de nationale productie van ruwstaal en ook het aantal werknemers verminderde met de helft tegen 1985. De eerste economische tegenmaatregelen kwamen uit hoek van de staalsector zelf, die de investeringen aanzienlijk verhoogden. De staat voerde een sociaal ondersteunend beleid en leverde investeringssteun. Het was dus deze gezamenlijke inspanning die het voortbestaan verzekerde van de staalindustrie, die een belangrijk onderdeel vormde -en nog steeds vormt- van het Luxemburgse industriële weefsel.<sup>32</sup> Concluderend komt Luxemburg dus relatief ongeschonden uit de crisisperiode van 1975 tot 1985. De hausse in de financiële dienstverlening -die praktisch samenviel met de achteruitgang in de staalsector- en economische diversificatie -beleidsmatig aangestuurd- spelen er ook een rol in (Statec Luxembourg, 2003). In 1985 worden de binnengrenscntroles binnen de Benelux, Frankrijk en Duitsland afgeschaft via het -eerste- Schengenverdrag (EC, 2015).

Economisch worden in tussentijd de verschillen tussen België en Nederland nog duidelijker. Nederlandse bedrijven zoals *Philips*, *Royal Dutch*, *C&A*, *Unilever* en *Heineken* begonnen wereldmarkten te veroveren, terwijl België zijn grote bedrijven verloor; onder andere aan Frankrijk. Denk hierbij bijvoorbeeld aan *Petrofina* of *Electrabel*. Uiteraard zijn de redenen hiervoor velerlei en complex, maar sommigen durven in dit verband wel eens de Nederlandse calvinistische spaarzaamheid of hun handelsgeest -zoals die tot uiting kwam in de VOC en NHM- noemen. Maar het is vooral de -afwezigheid van- beleidsreacties om uit het economische moeras te geraken na de oliecrisis dat België onderscheidt van Nederland en Luxemburg (Pironet, 2020).<sup>33</sup>

---

zou tevens kunnen stellen dat de huidige -hoge- staatsschuld deels het resultaat zijn van de oliecrisis en de -al dan niet afwezige- maatregelen (Arnoudt, 2013).

<sup>32</sup> Ongeveer 5% van de gemiddelde begrotingsuitgaven in de periode 1975-1987 werd besteed aan het redden van de staalindustrie (Statec Luxembourg, 2003).

<sup>33</sup> De fameuze uitspraak van Belgisch Begrotingsminister (PS) Guy Mathot in de jaren '80 zet deze stelling kracht bij: *het gat in de begroting is er vanzelf gekomen en het zal vanzelf weer verdwijnen ook* (Winckelmans, 2017). Tussen 1979 en april 1981 mislukten vier regeringen door gemeenschaps-, partij- en crisis-gerelateerde kwesties. In 1982 devalueerde België zijn munt met 8,5%. Deze devaluatie was cruciaal om België concurrerend te houden. Drie jaar later beloofde Martens dat er *licht aan het einde van de tunnel* was, maar België bleef in woelig water. Een begrotingsevenwicht is tot op vandaag nog steeds niet -ofwel heel nipt- bereikt (Pironet, 2020).

### 2.1.6 Benelux-Unie en ontwikkelingen in het nieuwe millennium

Een vrij belangrijke Benelux-verwezenlijking situeert zich in 2004. Het is toen dat men het Senningenvrdrag<sup>34</sup> ondertekende. Dit vrdrag kent meer bevoegdheden toe aan nationale politiekorpsen zodat deze beter en meer grensoverschrijdend kunnen samenwerken.<sup>35</sup> Het werd twee jaar later ten uitvoer gebracht (Secretariaat-Generaal Benelux, 2020).

In 2008 supprimeerde men door een nieuw Benelux-Verdrag een aantal sluimerende instellingen en overbodige commissies. Het vrdrag bepaalde een nieuwe focus voor de Benelux. Concreet werd aangestuurd op meer samenwerking op de hoofdbeleidsdomeinen justitie, binnenlands bestuur, interne markt, economische unie en duurzaamheid. Deze hoofdthema's worden om de vier jaar beschreven in het gemeenschappelijk werkprogramma dat verder wordt ingevuld in de jaarlijkse werkplannen van het Secretariaat-Generaal. Laat dit dan ook een groot verschil zijn met het vorige Benelux-verdrag -50 jaar oud- waarbij alles in meer detail was geregeld. Door het vrdrag beoogt men ook de politieke aansturing te versterken; door steeds de goedkeuring van het Comité der Ministers te vereisen voor de gemeenschappelijke werkprogramma's. Het vrdrag voorziet de Benelux ook in de mogelijkheid om samen te werken met andere EU-lidstaten of interregionale samenwerkingsverbanden. De officiële inwerkingtreding van het nieuwe Benelux-verdrag was in 2012. Voortaan is er trouwens sprake van de *Benelux-Unie* en *verdwijnt* zo de benaming *Benelux Economische Unie* (Benelux, 2020).<sup>36</sup> Globaal economisch gezien doorstond België de beginjaren van de financiële crisisperiode beter dan Nederland (Pironet, 2020).<sup>37</sup>

In 2014 werd het Verdrag van Luik ondertekend door de Benelux-landen. Het ging drie jaar later van kracht en faciliteert gemeenschappelijk samenwerken om controles en inspecties op wegvervoer te verbeteren (Benelux, 2017).

---

<sup>34</sup> Ook wel bekend als het Verdrag inzake Grensoverschrijdende Politiesamenwerking.

<sup>35</sup> Met als voornaamste doel politiesamenwerking over grenzen heen door o.a. samen te patrouilleren, controles uit te voeren, verdachten te observeren en te achtervolgen... Zo patrouilleren tijdens de zomermaanden Belgische en Nederlandse politiediensten vaak gezamenlijk in Knokke; o.a. om jonge Nederlandse amokmakers in de uitgangsbuurt aan te pakken. Benelux-politieagenten kunnen dus in de drie landen in bepaalde gevallen verkeer regelen, identiteit controleren, escorteren en dergelijke meer (Secretariaat-Generaal Benelux, 2021).

<sup>36</sup> Het vernieuwde Benelux-verdrag is gesloten voor onbepaalde duur en kan na een eerste tienjarige periode opgezegd worden met een termijn van drie jaar door iedere lidstaat (Benelux, 2020).

<sup>37</sup> Mede door hun sociale politiek -waarbij men ook het begrotingstekort liet oplopen-. Nederland reageerde anders: het land hervormde en bezuinigde drastisch en zo was Nederland eerst in het verhogen van de pensioengerechtigde leeftijd -in 2012-. België volgde pas drie jaar later en ook de overgang doorheen de tijd loopt zes jaar trager dan Nederland (Pironet, 2020).

Dit uniform toezicht op wegvervoer zorgt voor meer verkeersveiligheid, kostenbesparingen en eerlijkere concurrentie tussen transportbedrijven.<sup>38</sup> In tussentijd vonden er al heel wat gezamenlijke inspecties plaats. De Benelux-landen zijn daardoor ook uniek en voorloper in de EU (Benelux, 2017). Datzelfde jaar, in 2017, lanceert de Benelux een proefproject rond de digitale vrachtbrief.<sup>39</sup> Het intra-Benelux-vrachtovervoer wordt zo gelijkgesteld aan nationaal vervoer, inclusief cabotage. De resultaten lijken alvast positief en ook door deze proef wordt de Benelux gezien als *levend laboratorium* dat Europees richtinggevend kan zijn (FOD Mobiliteit en Vervoer, 2020). Een andere belangrijke politieel-politieke ontwikkeling situeert zich in 2021. Het is in dit jaar dat een nieuw Benelux-politieverdrag werd goedgekeurd in de parlementen van de lidstaten. Hierdoor zullen politiediensten makkelijker grensoverschrijdend kunnen onderzoeken, optreden en informatie delen.<sup>40</sup> Het verdrag treedt in werking na goedkeuring van alle landen en uitwerking van de uitvoeringsbepalingen (Benelux, 2021).

### 2.1.7 Voorzitterschap

Het voorzitterschap van de Benelux-Unie roteert om het jaar tussen de drie landen. Concreet houdt het voorzitterschap in dat er aanzetten worden gegeven aan de Benelux-Unie en dat er steeds consensus wordt gezocht zodat de drie landen zich op dezelfde lijn bevinden (FOD Buitenlandse Zaken, 2021). Ook betreft het een coördinerende functie en werkt men nauw samen met het Secretariaat-Generaal zodat beslissingen snel kunnen omgezet en toegepast kunnen worden binnen de Benelux (FOD Buitenlandse Zaken, 2021).

Het Belgisch voorzitterschap in 2021 werd getypeerd door het voornemen om de band met de EU te versterken; evenals de sleutelrol van de Benelux-landen als *EU-laboratorium*. Daarbinnen stelde men in dit jaar drie prioriteiten (zie ook *infra*) (FOD Buitenlandse Zaken, 2021).

---

<sup>38</sup> Hoewel er zich relatief veel bevoegdheden rond wegvervoer op Europees niveau bevinden, zijn lidstaten nog steeds bevoegd voor controles op rusttijden, overlading en gevaarlijke stoffenvervoer. Door harmonisatie van deze regels tracht de Benelux door dit verdrag ook transportfirma's te helpen en kosten te besparen -door o.a. gemeenschappelijke opleidingen voor inspecteurs- of het uitwisselen van materieel (Benelux, 2017).

<sup>39</sup> Een digitale vrachtbrief (e-CMR) vervangt de papieren vrachtbrieven bij internationale ritten als wettelijk document en is de dag van vandaag aan een flinke opmars bezig in de EU. Zeker in COVID-19-tijden, waarin de transportministers aanstuurden op het gebruik van contactloze (lees: niet-papieren) vrachtdocumenten. In de Benelux worden jaarlijks ongeveer 70 miljoen vrachtbrieven uitgegeven (Secretariaat-Generaal Benelux, 2020).

<sup>40</sup> In essentie zal het verdrag de grensoverschrijdende politieel-politieke samenwerking faciliteren. *In casu* doelt men vooral op grensoverschrijdende interventieacties van speciale eenheden, uitwisseling van gegevens van ANPR-camera's, informatie-uitwisseling met lokale instanties, toezichts- en begeleidingsopdrachten, gezamenlijke interventies aan boord van internationale treinen, voorwaardelijke toegang tot elkaars politiedatabanken of politieonderzoek in buurlanden (Benelux, 2018).



Ten eerste de verdieping van de interne markt -specifiek over territoriale leveringsbeperkingen en digitalisering-, maar ook duurzaamheid -economie en energie- en de strijd tegen georganiseerde misdaad en terrorisme. Een nieuw Benelux-politieverdrag laat toe om intensiever te versterken (FOD Buitenlandse Zaken, 2021). En inderdaad, na evaluatie van het Belgisch voorzitterschap door het Comité der Ministers en het College der Secretarissen-Generaal, werden wel wat succesvolle initiatieven gelanceerd in de eerder betoogde domeinen. In de volgende afdeling van deze scriptie worden de concrete economische samenwerkingsresultaten geanalyseerd, maar op vlak van crisisbeheer (*COVID-19* of overstromingen), buitenlands beleid, fiscale fraudebestrijding en klimaat behaalde de Benelux-samenwerking onder Belgisch voorzitterschap alvast ook concrete samenwerkingsresultaten (Benelux, 2021).

## 2.2 Instellingen

Een beknopt overzicht van de voornaamste Benelux-instellingen biedt wat meer inzicht in de Benelux-Unie en de werking ervan. Het is immers essentieel een goed begrip ervan op te brengen, temeer omdat de instellingen en de institutionele context van de Benelux bij het bredere publiek eerder onbekend zijn. Het is dankmede het informeel politiek karakter en de institutioneel geconsolideerde onderbouw van de Benelux dat het zich onderscheidt van andere regionale samenwerkingsverbanden. En hoewel de instellingen los staan van de politieke samenwerking binnen de EU, verlenen ze meer inhoudelijke en politieke diepte dan die men in andere soortgelijke samenwerkingsverbanden kan terugvinden (Mattelaer, 2018). Wat de politieke visies over de kostprijs van de instellingen betreft, vindt geen enkele van de onderzochte politieke partijen (zie later) dat deze te groot is. De Belgische liberalen -Open VLD en MR- reageerden beiden *neutraal* op deze stelling; het Nederlandse GroenLinks en D66 evenzeer.

### 2.2.1 Benelux-parlement

#### 2.2.1.1 Juridisch kader

De Raadgevende Interparlementaire Benelux-Raad -IPR-, Benelux Interparlementaire Assemblee of kortweg het Benelux-Parlement is opgericht op 5 november 1955 en had -toentertijd- als primaire doelstelling om de regeringen van de Benelux-landen te adviseren omtrent de effectuering van de economische unie tussen de landen.<sup>41</sup> Ook kregen materies als culturele toenadering, rechtsintegratie en samenwerking op vlak van buitenlands beleid belangrijke aandacht. De rol van de Raad beperkte zich echter niet enkel tot eerder beschreven kwesties; met instemming van de drie regeringen kon deze ook beraadslagen en adviseren over andere aangelegenheden van gemeenschappelijk belang. In 1958 echter, werd in navolging van het Verdrag van 's Gravenhage van 3 februari (zie *supra*) de Benelux-raad een officiële Benelux-instelling (Benelux Interparlementaire Assemblee, 2021).

Het is echter zo dat de Benelux-raad essentiële bijdrages leverde aan de Benelux-samenwerking. Dit o.a. door het gezamenlijk optreden van de vertegenwoordigingen van de parlementen van de Benelux-landen. Niet onlogisch bestond de wens erin om deze bijdrage te bestendigen en uiteindelijk ook te verdiepen. Een tweede argument hiervoor was dat de initiële overeenkomst van 1955 de inmiddels sterk gewijzigde Belgische staatsstructuur niet indachtig was (Benelux Interparlementaire Assemblee, 2021).

---

<sup>41</sup> Dit gebeurde d.m.v. ondertekening van *de Overeenkomst nopens de instelling van een Raadgevende Interparlementaire Beneluxraad* door België, Nederland en het Groothertogdom Luxemburg te Brussel (Benelux Interparlementaire Assemblee, 2021).

Feitelijk was het wel zo dat de Belgische vertegenwoordiging ook bestond uit volksvertegenwoordigers van de gewest- en gemeenschapsparlamenten. Toch valt op te merken dat dit op geen enkele verdragsrechtelijke grondslag gestoeld was. De hernieuwde doelstellingen van de Benelux-samenwerking die het *Verdrag van 2008 tot instelling van de Benelux Unie* met zich meebracht, stuurden aan op een nieuwe verdragsbasis. Dit resulteerde tot de ondertekening van het *Verdrag van de Benelux Interparlementaire Assemblée* op 20 januari 2015 te Brussel. Er wordt vanaf dan ook niet meer gesproken over de uit 1955 daterende term *Raadgevende Interparlementaire Benelux-Raad*.<sup>42</sup> De officiële naam -Benelux Interparlementaire Assemblée- raakte de afgelopen jaren echter sterk in onbruik. Veeleer spreekt men hier -ook intern- over het verkorte *Benelux-parlement* (Benelux Interparlementaire Assemblée, 2021).

### 2.2.1.2 Bevoegdheden

Wat de bevoegdheden van de Benelux Interparlementaire Assemblée betreft, worden deze *de facto* nog steeds geregeld door de Overeenkomst daterend uit 1955.<sup>43</sup> Deze laat een breed scala aan bevoegdheden over aan het Benelux-parlement; gaande van grensoverschrijdende samenwerking op alle niveaus, het voortbestaan en verdere ontwikkeling van een economische unie, duurzame ontwikkeling, samenwerking inzake justitie en binnenlandse zaken, externe samenwerking van de Benelux Unie met andere (deel-)staten<sup>44</sup> tot samenwerking tussen de drie landen op gebied van buitenlandse beleid en Europese aangelegenheden. Anderzijds moet worden opgemerkt dat het ook toegestaan is om aangelegenheden van gemeenschappelijk belang te bespreken. De hieraan verbonden voorwaarde is echter wel dat twee derde der leden hiermee instemt (Benelux Interparlementaire Assemblée, 2021).

Wat de effectieve bevoegdheden van de Assemblée aangaat, is deze o.a. in machte om over eerdergenoemde aangelegenheden adviezen te formuleren aan de regeringen van de drie landen of aan het Benelux Comité van Ministers. Deze adviezen nemen vaak de vorm aan van aanbevelingen (Benelux Interparlementaire Assemblée, 2021).<sup>45</sup>

---

<sup>42</sup> Dit naar analogie met andere internationale samenwerkingsverbanden, waar dergelijke naamgeving of terminologie amper voorkomt of zelfs helemaal niet gangbaar is.

<sup>43</sup> Deze these verdient echter enige nuancering. Via het *Reglement van Orde* heeft de instelling zijn werking immers al wat meer laten accorderen met het *recentere Verdrag van 17 juni 2008 tot instelling van de Benelux Unie* en het *Verdrag van 20 januari 2015 over de Benelux Interparlementaire Assemblée* (Benelux Interparlementaire Assemblée, 2021).

<sup>44</sup> In het bijzonder met lidstaten van de EU en regionale samenwerkingsverbanden van deze lidstaten.

<sup>45</sup> Een recent voorbeeld betreft de *Aanbeveling: Benelux als digitale voorloper in de EU* (2021) en handelt over de Benelux als uitzonderingszone binnen de EU die zich kan ontwikkelen als digitale koploper in Europa en dat de Benelux de digitale infrastructuur moet aanpakken om één digitale Benelux-markt te creëren.

Een andere bevoegdheid is de mogelijkheid tot het stellen van schriftelijke vragen over de zonet-beschreven aan de regeringen of aan het Benelux Comité van Ministers (Benelux Interparlementaire Assemblée, 2021). Het parlement bezit ook een ombudsfunctie om verzoeken of klachten te richten aan de assemblée (Benelux Interparlementaire Assemblée, 2021).<sup>46</sup>

### 2.2.1.3 Samenstelling

Het Benelux-parlement telt 49 en evenveel plaatsvervangende leden. Deze worden als volgend aangewezen: 21 vanuit het Belgische federale, de gemeenschaps- en gewestparlementen, 21 uit de Nederlandse Staten-Generaal en 7 uit de Luxemburgse *Chambre des Députés* (Benelux Interparlementaire Assemblée, 2021).<sup>47</sup> Het Benelux-Parlement bestaat -naast de eerder vermelde zeven commissies- uit een Bureau en een Permanent Comité. De commissies organiseren als aanvulling ook werkbezoeken en thematische conferenties (Kamer van Volksvertegenwoordigers, 2019). In 2020 werden de traditionele families van socialisten, christendemocraten en liberalen -die vanaf 1955 steeds ongewijzigd bleven- aangevuld met een rechtse VB-PVV-fractie (Vlaams Belang, 2020).

### 2.2.1.4 Werkzaamheden en actualiteit

De Assemblée komt driemaal per jaar samen.<sup>48</sup> De plenaire vergaderingen duren telkens twee dagen (Kamer van Volksvertegenwoordigers, 2019). Het Benelux-parlement vergadert echter niet in eigen gebouwen, maar komt afwisselend samen in Brussel, Den Haag en Luxemburg-stad (Moerman, 2019). Het voorzitterschap wordt beurtelings voor een periode van twee jaar opgenomen door de drie landen (Kamer van Volksvertegenwoordigers, 2019). De parlementaire werkzaamheden worden anno '21 voorgezeten door België (Benelux Interparlementaire Assemblée, 2021).<sup>49</sup> De kostprijs voor de werking bedraagt 600.000 euro per jaar (J.-L. Hanff, persoonlijke communicatie, 10 december 2021).

---

<sup>46</sup> Meer concreet kunnen deze betrekking hebben op gevolgen van gebrekkige afstemming van wet- of regelgeving van de drie landen; of kunnen het problemen betreffen die voortvloeien uit een verschillende toepassing ervan. In de praktijk gaat het vaak over klachten omtrent belastingen, onderwijsaangelegenheden, pensioenen of mobiliteit (Benelux Interparlementaire Assemblée, 2021).

<sup>47</sup> De eenentwintig Belgische mandaten worden krachtens een protocol tussen de Belgische parlementen als volgt verdeeld: tien leden van de Kamer van volksvertegenwoordigers, vijf leden van het Vlaams Parlement, twee leden van het Parlement van de Franse Gemeenschap, twee leden van het Waals Parlement, één lid van het Brussels Hoofdstedelijk Parlement en één lid van het Parlement van de Duitstalige Gemeenschap (Benelux Interparlementaire Assemblée, 2021).

<sup>48</sup> De commissies komen echter op een meer reguliere basis samen (Moerman, 2019).

<sup>49</sup> Ook het voorzitterschap van de Benelux Unie wordt door België waargenomen (zie eerder).

De laatste plenaire zitting van het Benelux-parlement in december 2021 is niet onbelangrijk voor deze verhandeling en had als centrale thema het economisch herstel na de COVID-19-crisis. De prioriteiten voor 2022 zullen o.a. gericht zijn op artificiële intelligentie in het onderwijs, de geneeskunde en andere Benelux-sectoren, problematieken rond pensioenen, telewerken over de grenzen heen en defensiesamenwerking (Beneluxparlement, 2021).

#### 2.2.1.5 Kritiek

Ter afsluiting kan nog een kritische noot worden opgeworpen in navolging van de delegatie uit andere wetgevende organen en de hieruit volgende dubbele mandaten van parlementairen (zie eerder). In deze optiek kan het bijvoorbeeld voorvallen dat parlementairen te weinig of zelfs geen tijd meer hebben voor werkzaamheden in het Benelux-parlement; net door het werk in het parlement van hun thuisland (Moerman, 2019). Deze parlementaire assemblee die de *gewesten der Lage Landen* samenbrengt is dus niet vrij van kritiek. Ook wijzen criticasters soms op een democratisch deficit en een beperkte macht van de assemblee.

Uit dit thesisonderzoek (zie §2.5) blijkt dat het merendeel der onderzochte Vlaamse politieke partijen de mening toegedaan is dat de instelling goed (lees: efficiënt) functioneert. N-VA is het meest kritisch en was het eerder oneens met deze stelling. CD&V stelt dat het Benelux-parlement met zijn beperkte budgetten, omkadering, en bevoegdheid (lees: raadgevend), het niet slecht doet. Al merkt men wel op dat de instelling voor het grote publiek nog steeds onbekend is. Vlaams Belang erkent de efficiënte werking, maar kaart de beperkte bevoegdheden en thema's aan. Open VLD is noch eens noch oneens met de stelling.

Met betrekking de al dan niet concrete resultaten van het parlement, oordeelt de N-VA *neutraal*. In die optiek stelt men dat overleg op zich al belangrijk is en dat consensusbetrachting een minder opvallend profiel heeft tot gevolg. Over de concrete aard van resultaten is de CD&V zeker overtuigd, maar haalt wederom het minder bekende karakter ervan aan. Ook de Vlaamse liberalen zijn het ermee eens. Enkel het VB stelt dat de resultaten eerder weinig concreet zijn en bovendien *te vaag* en *traag* zijn.

Aan Franstalige zijde is grotendeels dezelfde teneur merkbaar; zij het dat Ecolo niet ten volle gelooft dat het Benelux-Parlement in staat is om voldoende concrete resultaten naar voren te schuiven. De resultaten zouden volgens hun ontbreken aan perspectief. MR treedt de groenen hierin deels bij. Met de stelling over het efficiënt functioneren is de partij het eerder eens.

De PS antwoordt ook eerder positief op beide stellingen rond efficiënte werking en concrete resultaten. cdH eveneens, zij het nog iets positiever. Volgens de partij is dat te wijten aan de goede follow-up van het parlement, wat de goede resultaten mogelijk maakt.<sup>50</sup> In Nederland laat D66 zich kritisch uit over de instelling. Volgens de partij zou het parlement eerder inefficiënt werken en minder in staat zijn concrete resultaten te presenteren. GroenLinks treedt deze laatste stelling bij, maar is iets neutraler over de werking. De PVV anderzijds, laat zich -zeer- positief uit over zowel de werking als de resultaten van het Benelux-parlement. De Luxemburgse DP onderschrijft dat er voldoende concrete resultaten voortkomen uit het parlement en oordeelt dat de werking *eerder* efficiënt te noemen is.

### **2.2.2 Comité van Ministers**

Als hoogste beslissingsorgaan binnen en van de Benelux-Unie staat het Comité van Ministers in voor het bepalen van de beleidslijnen, -prioriteiten en algemene richtsnoeren van de Benelux-samenwerking. Als verdere taken heeft deze instelling o.a. als doel om het gemeenschappelijk werkprogramma, de begroting, het jaarplan en het jaarverslag van de Benelux-Unie vast te stellen. In algemenere termen bestaat de hoofdtaak van dit orgaan erin om maatregelen te nemen die de toepassing van het Benelux-Unieverdrag garanderen. Bepaalde bevoegdheden kunnen wel worden gedelegeerd aan werkgroepen, die dan weer bestaan uit leden van het Comité of andere regeringsvertegenwoordigers uit de drie landen. Het Comité van Ministers bestaat minstens uit één ministeriële vertegenwoordiger uit de drie landen. In de praktijk is dit veelal de Minister van Buitenlandse zaken (Vermeulen, 2009). De samenstelling kan veranderen naargelang de te behandelen thematieken en onderwerpen op de agenda. Het staat de landen dus vrij om andere regeringsleden te laten participeren aan de vergaderingen van het Comité. (Vermeulen, 2009).

Het Comité komt minstens éénmalig per voorzitterschap samen, maar kan ook bij (hoog)dringendheid samengeroepen worden door één van de landen. De vergaderingen worden geleid bij beurtroelsysteem door een vertegenwoordiger van één van de drie lidstaten voor een periode van een kalenderjaar. Het Comité besluit met algemene stemmen waarbij iedere lidstaat beschikt over één stem. Onthouding verhindert niet dat een besluit wordt genomen (Verdrag tot instelling van de Benelux Unie, 2008). In de praktijk beslist de instelling echter bij consensus en is bij iedere beslissing de voorafgaande goedkeuring van de nationale parlementen eveneens vereist (Matthijs, 2020).

---

<sup>50</sup> Volgens de partij voornamelijk op het gebied van politiesamenwerking en veiligheid. Men geeft als concrete voorbeelden de automatische erkenning van diploma's, grensoverschrijdend ziekenvervoer, de strijd tegen georganiseerde drugscriminaliteit en veiligheid in voetbalstadions (J.-L. Hanff, persoonlijke communicatie, 10 december 2021).

Overeenkomsten van het Comité zijn belangrijke instrumenten in de dagdagelijkse Benelux-werking. Bij geschillen over toepassing van het Benelux-Unieverdrag of daaruit vloeiende overeenkomsten, wordt in eerste orde geprobeerd om via deze instelling op te lossen (Vermeulen, 2009). In 2021 nam België het voorzitterschap waar van deze instelling. De prioriteiten en resultaten van dit voorzitterschap komen later in deze thesis aan bod. Het Comité -met Buitenlandministers Wilmès, Knapen en Asselborn- kwam samen midden december 2021 om de Benelux-projecten en prioriteiten van het Luxemburgs voorzitterschap in 2022 te bespreken.

### **2.2.3 Benelux-Raad**

De Benelux-Raad -hierna de Raad genoemd- bestaat uit hoge ambtenaren van de landen uit bevoegde ministeries en departementen en heeft als voornaamste taak het voorbereiden van dossiers voor ministers van de Benelux-landen (Secretariaat-Generaal Benelux, 2020). Het Benelux-verdrag (2008) beschrijft duidelijk de taken van de Raad. Onder deze zijn te rekenen: de vergaderingen en de besluiten van het Comité van Ministers en ministeriële werkgroepen voorbereiden, instellen en opheffen van ambtelijke werkgroepen en commissies, de uitvoering van de besluiten van het Comité van Ministers verzekeren -dit voor zover het de Raad aangaat- en tot slot ook relevante voorstellen doen aan het Comité van Ministers met betrekking tot de Benelux-werking. De samenstelling van de Raad kan variëren in functie van de agenda en bevoegdheidsverdeling bij iedere lidstaat. Het voorzitterschap van de Raad wordt bekleed door de lidstaat die het voorzitterschap van het Comité van Ministers bekleedt.

### **2.2.4 Benelux Secretariaat-Generaal**

Het Secretariaat-Generaal van de Benelux-Unie is gevestigd te Brussel, is de centrale administratieve actor van de Benelux-Unie en kan gezien worden als het centrum van de Benelux-samenwerking. Vandaar neemt het ook een initiërende, ondersteunende en bewakende rol op zich. Dit doet ze rond de drie kerndomeinen economie, veiligheid en duurzaamheid (Secretariaat-Generaal, 2020).<sup>51</sup> De leiding wordt er gegeven door het College dat bestaat uit een Secretaris-Generaal en twee Adjunct-Secretarissen-Generaal. Vandaag is dat de Luxemburgse de Muysers; en wijlen R. Huygelen en voormalig Nederlands staatssecretaris Weekers als twee adjuncten.

---

<sup>51</sup> Zo bepaalt het *nieuwe* Benelux-verdrag van 2008.

De concrete taken die in art. 21 van het Benelux-verdrag (2008) staan te lezen hebben betrekking op het opstellen van het jaarplan, voorstellen doen voor de uitvoering van het Benelux-verdrag en voor het gemeenschappelijk werkprogramma en ook het secretariaat verzorgen van het Comité, de Raad, ambtelijke en ministeriele werkgroepen en andere commissies. Daarnaast biedt het ook administratieve coördinatie. Er zijn zo'n vijftigtal ambtenaren tewerkgesteld op het Secretariaat-Generaal (Benelux, persoonlijke communicatie, 10 augustus 2020).<sup>52</sup> Het SG houdt nauwe internationale contacten aan met diplomatieke vertegenwoordigingen, internationale instellingen -genre OESO en de Raad van Europa-, politieke autoriteiten, kenniscentra, administraties en regionale samenwerkingsverbanden zoals de *Nordic*, *Baltic* of de *V4 -Visegrád 4-* (Benelux, 2012).

### 2.2.5 Benelux-Gerechtshof

Het Benelux-Gerechtshof is als internationaal rechtscollege bevoegd voor het uitleggen van gemeenschappelijke rechtsregels aan de drie landen. Het verdrag dat de instelling regelt, trad in werking op 1 januari 1974.<sup>53</sup> Een protocol in 2012 breidde het bevoegdhedenpakket van het Hof uit; dit vooral in het kader een grotere harmonisatie in volledig eengemaakte domeinen te beogen.<sup>54</sup> De hoofdtaak van de instelling beantwoordt aan de noodzaak om gelijkheid te stimuleren bij de toepassing van Benelux-rechtsregels. Dit aangaande zeer verscheidene en uiteenlopende materies: van visa tot vogelbescherming tot wettelijke aansprakelijkheidsverzekering inzake motorrijtuigen tot IE (Benelux-Gerechtshof, 2021). Het Hof telt negen magistraten. Deze worden benoemd vanuit het Belgische Hof van Cassatie, de Hoge Raad der Nederlanden en het Luxemburgse *Cour supérieure de Justice* (Matthijs, 2020).

Het Hof bezit drie soorten bevoegdheden die door achtereen -elk van- de drie Kamers worden uitgeoefend. De Eerste Kamer neemt kennis van prejudiciële vragen over de toepassing van gemeenschappelijke rechtsregels van nationale rechters; waarop het antwoordt per arrest wordt gegeven. Deze uitspraken van het Hof zijn bindend. Daarnaast kunnen ook Benelux-regeringen interpretatieproblematieken voorleggen aan het Hof. In dit geval antwoordt het bij wege van adviezen (Vanovermeire, 2019).

---

<sup>52</sup> Het organigram is opgedeeld in verschillende diensten zoals *strategie en communicatie*, de directie beleid -waaronder enerzijds de directies interne markt en economie en anderzijds veiligheid en samenleving vallen- en de directie interne organisatie (Benelux, persoonlijke communicatie, 10 augustus 2020).

<sup>53</sup> Zie hiervoor het *Verdrag van 31 maart 1965 betreffende de instelling en het statuut van een Benelux-Gerechtshof* dat deze instelling regelt.

<sup>54</sup> Zie hiervoor het *Protocol tot wijziging van het Verdrag van 31 maart 1965 betreffende de instelling en het statuut van een Benelux-Gerechtshof*, tot stand gekomen op 15 oktober 2012.



De Tweede Kamer is daarentegen sinds 2018 bevoegd voor het kennisnemen van beroepsschriften die gesteld zijn tegen het Benelux-Bureau voor de Intellectuele Eigendom -het BBIE- (zie *infra*). Tegen uitspraken van deze Kamer kan wel voorziening worden ingesteld. Dit dient men te doen bij de Eerste Kamer. Het is trouwens zo dat men zich sinds 2018 enkel nog maar kan wenden tot het Benelux-Gerechtshof als men in beroep wil gaan tegen een beslissing van het BBIE. Dit terwijl daarvoor nog het hof van beroep te Brussel, het Gerechtshof te 's-Gravenhage en het hof van beroep te Luxemburg bevoegd waren (Vanovermeire, 2019).<sup>55</sup> De Derde Kamer wordt ook wel de *Kamer Ambtenarenrechtspraak* genoemd en houdt zich bezig met kennisname van geschillen in ambtenarenzaken. Personeelsleden van het BBIE en het SG kunnen -in bepaalde protocollair vastgestelde gevallen- beroep instellen tegen de uitspraken (Benelux-Gerechtshof, 2021).

### 2.2.6 Organisatie voor Intellectuele Eigendom

Hoewel het Benelux-Bureau voor Intellectuele Eigendom -afgekort als BBIE of BOIP- bezwaarlijk als één van de officiële Benelux-instellingen kan worden gezien, wordt deze volledigheidshalve toch kort aangeraakt. Deze internationale en onafhankelijke organisatie is gevestigd in Den Haag en valt onder de verantwoordelijkheid van de ministers van Economische Zaken. Het is een belangrijk orgaan en is verantwoordelijk voor de registratie van merken tekeningen en modellen op Benelux-territorium (BOIP, 2021).<sup>56</sup> Zowel ondernemingen als *IP*-professionelen kunnen zich richten tot deze Benelux-instantie voor merk-, octrooi-, tekening- of modelregistratie, maar evenzeer voor informatieverschaffing omtrent intellectuele eigendom bijvoorbeeld (BOIP, 2021).

Aangezien dit buiten het bestek van deze thesis valt, wordt hier niet verder over uitgeweid. Voor de geïnteresseerde lezer verwijst deze thesis naar het *Benelux-Verdrag inzake intellectuele eigendom (merken en tekeningen of modellen)* ondertekend te 's-Gravenhage op 25 februari 2005, dat deze organisatie regelt.

---

<sup>55</sup> Zie hiervoor de *Wet van 22 juni 2016 houdende instemming met het Protocol houdende wijziging van het Benelux-verdrag inzake de intellectuele eigendom*.

<sup>56</sup> Ook handelsmerken van Caribisch Nederland worden door het BOIP geregistreerd (CaribIE, 2021). Wat Sint-Maarten betreft, neemt het BOIP sinds 2015 de functie van administratie-afdeling op bij het Bureau voor de Intellectuele Eigendom van Sint-Maarten. Beiden werken nauw samen (BIP SXM, 2021).

## 2.3 Samenwerkingsresultaten economie en interne markt

Hieronder volgt een *ad rem*-analyse van de hoogtepunten in de Benelux-samenwerking op gebied van economie en interne markt van 2015 tot vandaag.

In 2015 bevinden de prioriteiten -onder Belgisch voorzitterschap zich rond veiligheid, duurzame mobiliteit en energie. Men zette in op de bevordering van grensoverschrijdende arbeidsmobiliteit en op het informeren van grensarbeiders in Duitsland, België<sup>57</sup>, Nederland en Luxemburg. Hiervoor creëerde men o.a. een webportaal en -eerste- Duitstalige brochures (FOD Buitenlandse Zaken, 2015). En inderdaad, hiermee bevordert men grensoverschrijdende samenwerking en vlottere arbeidsmobiliteit in de Benelux (Willems, 2015). Een andere relatief belangrijke uitkomst dat jaar was de Benelux-top in Hertoginnedal. Deze leidde tot een concreet actieplan voor banen en groei in de Benelux. Hierin werd nogmaals het belang van een sterke interne Benelux-markt gestipuleerd (FOD Buitenlandse Zaken, 2015). Naast acties tegen bedrijfsoplichting (acquisitiefraude) in de Benelux-regio, werden ook de ambities rond circulaire economie (her)aangehaald. Uitingen hiervan zijn bijvoorbeeld een Benelux-aanbeveling over einde-afvalfasecriteria voor papier en concrete projectfiches, werkgroepen, gedachtewisselingen en principeakkoorden tussen de bevoegde autoriteiten ingesteld (Benelux Secretariaat-Generaal, 2016). De gemeenschappelijke politieke verklaring rond het Benelux-actieplan voor banen en groei (2015) is ook relatief belangrijk en stelt de Benelux-samenwerking als een doeltreffend instrument om banen te scheppen en de groei in de landen te stimuleren. Als prioriteit gold de versterking van de interne markt van de Benelux -een gebied van 28 miljoen consumenten- die een belangrijke binnenlandse markt voor bedrijven -en zeker kmo's- vormt (FOD Buitenlandse Zaken, 2015).

Het wegnemen van de resterende belemmeringen, en met name vermindering van de belemmeringen binnen de interne markt voor de detailhandel (lees: verscheidenheid aan regelgeving en complexiteit bij grensoverschrijdende situaties) werd er vermeld. Minder relevant, maar een grote Benelux-verwezenlijking is de automatische niveau-erkenning van diploma's in het hoger onderwijs binnen de Benelux (FOD Buitenlandse Zaken, 2015).<sup>58</sup>

---

<sup>57</sup> In 2015 situeerden zich meer dan 7.000 grensarbeiders in de Duitstalige Gemeenschap van België (Secretariaat-Generaal Benelux, 2015).

<sup>58</sup> Vanaf 25 januari 2018 geldt dit ook voor graduatoren en doctoraten. Voortaan worden dus alle hogere diploma's van de drie landen automatisch erkend binnen de Benelux; pionier in Europa (Truyts, 2018). In 2021 werd dit automatisch erkenningssysteem nog verder uitgebreid naar de Baltische staten (Terry, 2021).

Het jaar daarop werd onder Luxemburgs voorzitterschap de focus evenzeer weerom gericht op het versterken van de interne Benelux-markt; voornamelijk met betrekking tot energie, vervoer en economie (Ministère des Affaires Étrangères, 2016). Wat dit laatste betreft werd gefocust op de belemmeringen op de markt van mobiele betalingen (Benelux, 2016). Hiervoor werd een enquête als verkenning voor het verder ontwikkelen van mobiel betalingsverkeer in de Benelux gelanceerd. Enkele basisinitiatieven om de ontwikkeling van mobiele betalingen te stimuleren binnen een grensoverschrijdende Benelux-context zijn het gebruiken van elkaars test-ecosystemen voor betalingsinnovaties, het gezamenlijk voeren van en gebruik maken van elkaars sensibiliseringscampagnes en ook het gezamenlijk aanpakken van de cybersecurity (Secretariaat-Generaal Benelux, 2016). Een ander focuspunt waren territoriale leveringsbeperkingen. Dit zijn handelspraktijken die detail- of groothandelaren verhinderen om zich te bevoorraden bij een leverancier die ze wensen in een -Benelux- land naar keuze. Hierdoor ontstaan soms forse prijsverschillen (Horemans, 2018). Zo werden o.a. de problematiek en mogelijke oplossingen uitvoerig onderzocht. Op de Benelux-top van oktober 2016 werd dan weer het belang van digitalisatie en digitale samenwerking in de economische groei en werkgelegenheid onderstreept. Dit Luxemburgs jaar werd ook gekenmerkt door grotere coördinatie tussen de drie regeringen; evenals gemeenschappelijke standpuntbepalingen naar de Europese Raad toe (Secretariaat-Generaal Benelux, 2016).

Het jaar 2017 werd naast het Nederlands voorzitterschap gekenmerkt door inzetten op ondernemen en duurzame en circulaire economie. In het kader van het stimuleren van de -duurzame- economie werden o.a. een versoepelende Benelux-beschikking omtrent grensbeweiding<sup>59</sup>, een beschikking over geluidsvoorschriften voor het grensoverschrijdende bedrijventerrein *Albertknoop*<sup>60</sup> en een politieke verklaring m.b.t. grenzeloos elektrisch rijden in de Benelux -waarmee het bestuurders van elektrische voertuigen makkelijker gemaakt wordt hun voertuig op te laden en te betalen in het buurland- ondertekend.<sup>61</sup> Een belangrijke bevinding dat jaar was dat het creëren van een ééngemaakte detailhandel-markt tegen 2025 een goede 100.000 extra banen en 36.000 nieuwe firma's zou kunnen teweegbrengen in de retailbranche (Secretariaat-Generaal Benelux, 2017).

---

<sup>59</sup> Wanneer bijvoorbeeld een Belgische landbouwer zijn runderen tijdelijk op een weide wil plaatsen in gemeenten die grenzen aan België -in Nederland of het Groothertogdom-. Het is een vaak terugkomend fenomeen in de grensstreken en was voordien enkel weggelegd voor landbouwers wiens bedrijf zelf ook in een grensgemeente lag (Secretariaat-Generaal Benelux, 2017).

<sup>60</sup> Dit is een grensoverschrijdend strategisch bedrijvenproject in het open grensgebied van de gemeenten Maastricht en Lanaken dat als doel heeft tegen 2030 -samen met het Europark in Lanaken- één groot regionaal en watergebonden bedrijventerrein te realiseren (Albertknoop, 2021).

<sup>61</sup> Deze laatste is relevant, gezien in dat jaar reeds al 25% van alle plug-in-hybride- en volledig elektrische voertuigen en bijna één derde van alle oplaadpunten in de EU zich in de Benelux bevonden (Secretariaat-Generaal Benelux, 2017).

In dit kader werd ook verder gewerkt aan het analyseren van de territoriale leveringsbeperkingen-problematiek. Verder zette men in op het beter beschermen van Benelux-merken door het ondertekenen van een overeenkomst. Hierdoor werden merkenrechtelijke regels geactualiseerd naar Europese richtlijn. Op die manier draagt het meer bij aan het concurrentievermogen van kmo's en economische groei. Op 8 november datzelfde jaar vond een Benelux-top plaats die in het teken stond van de Benelux als duurzame en innovatieve koploper waarop Belgisch premier Michel stelde dat *de Benelux nog steeds een toegevoegde waarde biedt met toekomst; zeker aangaande grote uitdagingen waar nood is aan samenwerking zoals op vlak van economische ontwikkeling* (Secretariaat-Generaal Benelux, 2017). Dat jaar vonden tot slot ook gemeenschappelijke wegcontroles plaats waarbij Nederlandse, Luxemburgse en Belgische wegingspecteurs over de grenzen konden opereren (Secretariaat-Generaal Benelux, 2017).

In 2018 ging men zich onder Belgisch aansturen concentreren op digitalisering, duurzame ontwikkeling en veiligheid. Daarnaast werd een engagement ingezet om op een intensievere wijze samen te werken met Frankrijk en haar grensregio's *Hauts-de-France en de Grand-Est* (Departement Kanselarij en Buitenlandse Zaken, 2018); voornamelijk m.b.t. digitalisering, economische ontwikkeling en innovatie (Benelux, 2018). Het onderzoek naar territoriale leveringsbeperkingen in de Benelux (zie eerder) werd door de Belgische -federale- Minister van Economie Kris Peeters overhandigd aan Eurocommissaris voor de Interne Markt, Elzbieta Bienkowska. Op de EU-conferentie over detailhandel in Europa kwam dit onderzoek uitvoerig aan bod. Naast dat werden ook mogelijkheden onderzocht om de levensduurte van producten en apparaten te verlengen in het kader van een circulaire economie (Secretariaat-Generaal Benelux, 2018).<sup>62</sup> Belgisch minister van Duurzame Ontwikkeling Marie Christine Marghem maakte de resultaten bekend van deze Benelux-studie (Secretariaat-Generaal Benelux, 2018).<sup>63</sup> De Benelux rolde ook een proefproject uit rond de digitale vrachtbrief voor de transportsector en er werd ingezet op elektronische gegevensuitwisseling om grensoverschrijdende sociale fraude tegen te gaan. Men organiseerde ook een conferentie over de mogelijkheden van waterstof waarbij zowel publieke als private actoren zich ertoe verbonden grensoverschrijdende samenwerking te bevorderen in de uitrol van waterstofftechnologieën over diverse sectoren heen (Secretariaat-Generaal Benelux, 2018).

---

<sup>62</sup> Door onder andere criteria voor de repareerbaarheid van toestellen voor te stellen aan de consument zodat de levenscyclus van deze producten kan verlengd worden (Secretariaat-Generaal Benelux, 2018).

<sup>63</sup> Zo stelde Minister Marghem (2018): *samen met mijn collega's van de Benelux ben ik ervan overtuigd dat we ons moeten positioneren als Europees lab voor circulaire economie. De resultaten van de Benelux-studie over de herstelbaarheid van apparaten geven de richting aan. Nu moeten we het aandurven alle mogelijkheden te onderzoeken om de levensduur van producten te verlengen.*

Grensoverschrijdende politieoperaties, grensarbeiders en energieplanning kregen ook aandacht. 2018 was tevens ook een jubileumjaar waarin het 60-jarig bestaan van de Benelux-samenwerking werd gevierd in aanwezigheid van de drie staatshoofden (Secretariaat-Generaal Benelux, 2018).

Luxemburgse speerpunten in 2019 waren zonder twijfel de energietransitie, interne markt, veiligheid, digitale infrastructuur en de gezondheidszorg. Wat de acties om de interne markt te versterken betreft, werd ook een focus gelegd op fiscaliteit en toekomstige operationele samenwerkingsprojecten. Er was tevens nauwe samenwerking te constateren tussen de Benelux-politie- en douanediens in de strijd tegen drugshandel en -toerisme. Ook Frankrijk werkte hieraan mee. Er waren tevens gezamenlijke controles op goederen- en personenvervoer binnen de Benelux. Aanwezige crisiscentra in de Benelux versterkten hun banden met Noordrijn-Westfalen om informatiedeling te bespoedigen in momenten van crises. Rond territoriale leveringsbeperkingen vroegen de drie landen de EC om aandacht voor de problematiek en om de wetgeving errond te herbekijken. Dit jaar werden wederom Benelux-informatiebrochures voor de meer dan 80.000 grensarbeiders geactualiseerd. Ook dit jaar werd getekend door een jubileum: het was namelijk 75 jaar geleden dat de Benelux-landen in volle oorlogsperiode de douaneovereenkomst ondertekenden en aldus de Benelux Economische Unie het leven schonken (Secretariaat-Generaal Benelux, 2019).

In 2020 werd het Nederlands voorzitterschap geconfronteerd met de komst van het coronacrisis. Reeds in de beginperiode werd er een permanente Benelux-dialogo gehanteerd.<sup>64</sup> Ook op hoog ambtelijke niveau waar regelmatige strategische overleggen plaatsvonden, voornamelijk rond arbeidsmobiliteit en politiesamenwerking. Andere acties waren publicaties over nationale maatregelen, informeren van grensarbeiders rond COVID-19 of de transportsector aansporen gebruik te maken van digitale vrachtbrieven i.p.v. papieren -dankzij de eerder aangehaalde Benelux-pilot-. En afgezien de crisis, zette men zich ook in om economische Benelux-ontwikkeling te intensiveren, grensoverschrijdende veiligheid te versterken en samenwerking met andere landen en regio's zeker te stellen. Het College van Secretarissen-generaal hield een overleg met de Benelux-federaties van werkgevers<sup>65</sup> waar men actuele thema's en problematieken besprak (Secretariaat-Generaal Benelux, 2020).

---

<sup>64</sup> Vanaf augustus 2019 werd het overleg opgeschaald naar wekelijkse dialogen door het inrichten van overlegplatformen tussen Buitenlandse Zaken, crisiscentra en volksgezondheid (Benelux, 2020).

<sup>65</sup> Het betreffen hier het VBO/FEB (Verbond van Belgische Ondernemingen/*Fédération des Entreprises de Belgique*), het VNO-NCW (fusie Verbond van Nederlandse Ondernemingen en het Nederlands Christelijk Werkgeversverbond) en FEDIL (*Fédération des Industriels Luxembourgeois*) (VBO-FEB, 2021).

Daarmede werden de SOLVIT-centra<sup>66</sup> van de Benelux samengebracht en gekeken naar de mogelijkheden tot praktische en onderlinge samenwerking. Bovendien werd samen met Duitsland, Frankrijk, Zwitserland en Oostenrijk een politieke verklaring over waterstof aangenomen. Ook duidde de Benelux de EC op het belang van circulaire maatregelen in de bouwsector. Benelux-douanediensten staken in dat jaar ook de koppen bij elkaar over onderlinge informatie-uitwisseling. Er werd ook een *roundtable* georganiseerd met Benelux-telecomoperatoren over grensoverschrijdende 5G-connectiviteit. Aangezien de eerder besproken pilot over de elektronische vrachtbrief goede resultaten opbracht, besloot het Comité der Ministers de pilot te verlengen tot 2025. Tot slot vond een nieuwe dienst -*Benelux ID Registration Office* of kortweg IDRO- het leven. De dienst staat in voor het uitgeven en beheren van unieke ID-codes voor oplaadpunctexploitanten en serviceproviders voor elektrisch rijden (Secretariaat-Generaal Benelux, 2020).

Tastbare resultaten in 2021 onder Belgisch voorzitterschap zijn onder andere de automatische diploma-erkenning met de Baltische staten, een informatieplatform voor Benelux-detailhandelaars over grensoverschrijdend handeldrijven of acties om Benelux-consumentenveiligheid te verhogen.<sup>67</sup> Daarnaast werd een Benelux-dienst opgezet die grensoverschrijdende elektrische mobiliteit faciliteert. Tot slot spoorden de Benelux-landen de EC aan om werk te maken van de strijd tegen oneerlijke handelspraktijken die ondernemers in de Benelux tegenhouden om zich te bevoorraden bij leveranciers die ze zelf willen; ook wel de *territoriale leveringsbeperkingen* genaamd (Benelux, 2021).

In het kader van de digitale Benelux-economie beslisten de Benelux-landen om samen te werken om stabiele grensoverschrijdende 5G-connecties te verwezenlijken.<sup>68</sup> Besluitend kon een permanente coöperatie vastgesteld worden tijdens de pandemie. Het Secretariaat-Generaal speelde in deze zijn faciliterende rol uit door dialoogplatformen op te zetten naar grensoverschrijdende belanghebbenden toe en zo informatieoverdracht te voorzien (Benelux, 2021).<sup>69</sup>

---

<sup>66</sup> Dit zijn centra die gratis -online- oplossend-bemiddelende dienstverlening aanbieden bij grensoverschrijdende problemen van EU-burgers en -bedrijven omtrent inbreuken op hun EU-rechten door overheidsinstanties. In iedere EU-lidstaat, IJsland, Liechtenstein en Noorwegen is er dergelijk centrum gevestigd (EC, 2021).

<sup>67</sup> Zo zetten de bevoegde Benelux-autoriteiten vanaf Q2 van 2021 versterkt in op marktcontroles rond bamboeproducten (servies, bekertjes e.d.) die de giftige stoffen melamine en formaldehyde bevatten (NVWA, 2021).

<sup>68</sup> Een degelijke Benelux-dekking en stabiele transfert van het 5G-signaal is van groot belang voor de Benelux-economieën, industrieën, landbouw, dienstensectoren en forse grensverkeer in de regio (Sophie Wilmès, 2021).

<sup>69</sup> Kenmerkend voor het Belgische en vorig Nederlandse voorzitterschap is dus zonder twijfel de COVID-19-crisis in 2020-2021. In deze periode bleef de permanente dialoog tussen de landen wel steeds aanwezig. Over het algemeen was men in staat om de duurzame economische ontwikkeling te versterken en de samenwerking met andere landen en (grens)regio's te onderhouden (Benelux Secretariaat-Generaal, 2021). Inzet op complementariteit tussen de EU en de Benelux in het aanpakken van de COVID-19-crisis is ook kenmerkend. Een toepassingsvoorbeeld is het wekelijks overleg tussen de administraties van Binnenlandse en Buitenlandse

## 2.4 Maatschappelijke en politieke kritiek

Kort na hervormingen van de Benelux-instellingen verscheen in 2013 een vrij tot zeer kritisch rapport over de resultaten en het rendement van de Benelux-Unie-samenwerking. Het onderzoek was aangevraagd door de Nederlandse Eerste en Tweede Kamer en besteld door het Ministerie van Buitenlandse Zaken. De bevindingen van het rapport veroorzaakten politieke ophef in Nederland. Daarbuiten werd eigenlijk vooral in de Vlaamse pers en politiek over het onderzoek gerapporteerd (Wouters & Vidal, 2013). De voornaamste opmerkingen -vanuit Nederlands perspectief weliswaar- werden geformuleerd rond de maatschappelijke effecten van de samenwerking die *meestal indirect en bescheiden* waren. Ook meldde men *weinig beleidsinhoudelijke focus en samenhang*. De voortrekkersrol die de Benelux zou moeten uitspelen maakte *geen structureel element uit van de samenwerking* en successen hieromtrent waren louter *incidenteel*. De Benelux was amper bekend bij het grote publiek en het Benelux-Parlement kreeg eveneens veel kritiek te verduren in het rapport (IOB, 2012).

De politieke reactie was aanzienlijk en zorgde er bovendien voor dat een wisselmeerderheid van VVD, PVV, SP en 50PLUS op 9 april 2013 in de Nederlandse Tweede Kamer voor de afschaffing van het Benelux-parlement en een afslanking van het Secretariaat-Generaal stemde. Deze laatste instelling zou volgens de aangenomen motie anorectisch afgeslankt worden (De Tijd, 2013). Uiteindelijk had de beslissing weinig kracht aangezien PvdA-Minister Timmermans niet van zinnens was maatregelen te nemen om de instelling op te heffen (Verstraete, 2013). Voormalig Nederlands VVD-Tweede Kamerlid Verheijen (2013) noemde de Benelux scherp *een uitgeblazen huwelijk zonder gemeenschap*. De Belgische liberalen reageerden enigszins verrast op deze boude uitspraken van hun Nederlandse collega. Al bij al kreeg het rapport -en de daaropvolgende politieke reacties- relatief weinig aandacht (Witte, 2013).

Daarnaast deed Nederland recenter opnieuw een externe evaluatie van de samenwerking, die in 2020 verscheen. Hieruit bleek dat Benelux nog steeds relevant blijft met een toegevoegde maatschappelijke waarde. Het rapport beschouwt de periode van 2013 tot 2019 en merkt wel verbeteringen m.b.t. politieke sturing en inhoudelijke focus op. Heikele punten bleven echter dat de politieke sturing niet steeds goed doorwerkt tot op hoog-ambtelijk niveau, waar de Benelux nog steeds te onbekend is. Evenzeer naar het bedrijfsniveau toe kan beter gecommuniceerd worden over de Benelux-samenwerking. Verminderen van bestaande werkgroepen was ook een aanbeveling (Significant APE, 2020).

---

Zaken van de drie landen. Ook directeurs tussen de drie crisiscentra overleggen (FOD Buitenlandse Zaken, 2021). Niettemin blijven de beslissingen een zeer nationaal karakter behouden.

Het Benelux-parlement pakte de eerdere kritiek wel goed aan en kon zichzelf in positieve wijze hervormen. Daarnaast is de samenwerking met aangrenzende regio's van de Benelux-lidstaten geïntensiveerd -ten opzichte van de vorige evaluatieperiode-. Tegelijkertijd moet worden opgemerkt dat samenwerking met deze aangrenzende regio's wel botst tegen zijn operationele grenzen. Zowel Noordrijn-Westfalen als de Franse regio's beslissen niet volledig autonoom over de Benelux-beleidsterreinen en zijn daarvoor deels afhankelijk van de Berlijn en Parijs. Deze afhankelijkheid stelt dus grenzen aan de intensiteit van de samenwerking. Ook is er vanuit het ambtelijk niveau niet steeds de wil op te merken om met de aangrenzende regio's op structurele wijze te betrekken bij de Benelux-samenwerking (Significant APE, 2020). Een anonieme ambtelijke bron merkt op dat er geen enorm Benelux-bewustzijn heerst bij de Rijksoverheid de dag van vandaag. Wel is het eertijdse politieke anti-Benelux-sentiment aan het wegebben en ook bij de hogere ambtenaren is er een toenemende Benelux-tolerantie op te merken (anoniem, persoonlijke communicatie, december 2021).

Een andere anonieme ambtelijke bron geeft ook mee dat een probleem bij de Benelux-monitoring de impact van projecten is. Dan gaat het over concrete betekenissen en *outcomes* van projecten. Denk bijvoorbeeld aan de diploma-erkenning (zie eerder). Er zijn wel kerncijfers over arbeidsmobiliteit e.d. beschikbaar, maar in feite zijn dit gewoon maar statische cijfers die niet met iets in relatie kunnen gebracht worden (anoniem, persoonlijke communicatie, december 2021).

Er gaat ook soms kritiek op rond het feit dat de Benelux in grote mate een Vlaams-Nederlands verhaal is. Men stelt dan dat het ook de belangrijkste onderlinge grens is en ook de grens is waar er het meeste gebeurt. Luxemburg lijkt in die optiek wel geïnteresseerd, maar aan de Luxemburg-Waalse grens gebeurt niet bijster veel. Vroeger waren zelfs Luxemburgse commentaren op Wallonië dat de bestaande Benelux-structuur beter kon benut worden (anoniem, persoonlijke communicatie, december 2021).



## 2.5 Politieke wenselijkheid anno 2022

Vandaar is het ook geschikt om anno 2022 naar de politieke wenselijkheid van de Benelux-samenwerking te polsen. Hiervoor onderzoekt en bestudeert deze thesis de politieke wenselijkheid in de ogen van de politieke partijen in de Benelux. Ook polst het voorzichtig naar het risico op politieke desintegratie. De geponeerde stellingen zijn een destillaat van de meest kritische opmerkingen uit de indertijd zeer kritische Nederlandse evaluatie van de Benelux Unie-samenwerking (zie hierboven). Dit onderzoekschift hernieuwt geenszins de these dat de Benelux-Unie en -samenwerking politiek onwenselijk zou zijn; wel integendeel. Voor dit onderzoek werd een vragenlijst ontwikkeld met een 7-punts-Likertschaal. Deze geeft de respondenten de mogelijkheid om aan te geven in welke mate deze eens zijn met de geponeerde stellingen. Ook het karakter van neutraliteit werd toegevoegd. Om cognitieve overbelasting te vermijden, werd de antwoordmogelijkheid van zeven opties niet overschreden. Een andere reden waarom geopteerd werd voor deze schaal, is dat het nauwkeurigheid en gebruiksgemak faciliteert (Schwab, 2020). Om vooringenomenheid door sociale (en politieke) wenselijkheid te vermijden, werden de respondenten geanonimiseerd.

Voor België betrof de onderzoekspopulatie alle politieke partijen die in het Belgisch federaal parlement vertegenwoordigd zijn -exclusief de fractieloze DéFI-. Concreet gaat het hier dan over de Open VLD, MR, CD&V, PS, *Vooruit*, Ecolo-Groen en de oppositiepartijen N-VA, Vlaams Belang, PVDA-PTB en cdH. *Vooruit* en PVDA-PTB gingen niet op het onderzoek in en worden dus niet behandeld. Voor Nederland namen enkel D66, PVV en GroenLinks deel. Voor Luxemburg was dit enkel de liberale *Demokratesch Partei* (DP). Met twaalf van de zestig zetels is deze de op een na grootste partij in *D'Chamber*. Ze maakt ook deel uit van de regering en levert de premier van het land, Xavier Bettel (Chambre des Députés, 2021).

Na analyse van de vragenlijsten (zie Bijlage 14), kan gesteld worden dat alle behandelde partijen het matig tot zeer sterk *oneens* zijn met de stelling dat de Benelux-Unie als institutioneel samenwerkingsverband teruggeschroefd moet worden. Enkel D66 antwoordde in dit verband *neutraal*. Er is dus geen verband te vinden tussen de positionering op het politieke spectrum -evenmin de taalgroep n.b.- en steun voor de institutionele Benelux-Unie. De Franstalige humanisten stellen dat in tijden van crisis de Benelux-samenwerking al van groot belang is gebleken. Ondanks de specifieke kenmerken van elk land spreken de drie kleine landen dezelfde taal over verschillende kwesties, zoals grensoverschrijdende arbeidsmobiliteit, studentenmobiliteit of grensoverschrijdende gezondheidszorg. Bovendien blijft de Benelux voor België een multidimensionaal politiek instrument dat door België op drie niveaus -bilateraal, trilateraal en Europees- kan worden gebruikt; aldus de cdH.

Hun Vlaamse collega's van de CD&V vullen aan dat er inderdaad een positieve samenwerking tussen drie kleinere landen is, die zo een sterkere stem hebben binnen het *grote* Europa. Men wijst ook op de proeftuinfunctie voor bepaalde grensoverschrijdende samenwerkingen, die eventueel later door de EU kunnen overgenomen worden.<sup>70</sup>

De onderzoeksvraag of er voldoende politieke interesse en aansturing is van de Benelux -ook vanuit de administraties- leidde tot verdeeldheid bij de partijen. Het leeuwendeel -D66, DP, VLD, CD&V, cdH, VB en PS- is er wel van overtuigd dat de Benelux-activiteiten door zowel de politiek als ambtenarij voldoende worden opgevolgd. Hierrond geeft men wel nog mee dat dit soms afhankelijk is van het engagement en de aandacht van de betrokken ministers voor de Benelux-samenwerking. Het politieke belang is in die zin consequent, met name voor de ministers van Buitenlandse Zaken en in -zeer- mindere mate de nationale parlementen -via hun leden-. De MR, GroenLinks en PVV waren het oneens met de stelling en N-VA en Ecolo *eerder oneens*. Deze laatste partij stelt dat de Benelux-samenwerking op de tweede plaats komt ten opzichte van de nationale politiek en beleid.

Er werd ook inzicht verworven in de stellingnames van de partijen of de Benelux-samenwerking al dan niet concrete voordelen oplevert voor burgers en bedrijven in eigen land. Tegenover deze stelling waren D66, PVV, VB en de MR het meest kritisch. Vlaams Belang stelde dat de Benelux hier veel meer zou kunnen doen en de PVV haalde enkele oplossingen aan zoals meer contactgelegenheden organiseren of burgers en bedrijven presentaties laten geven in de parlementscommissies. GroenLinks, Ecolo, PS, N-VA, Open VLD, CD&V, cdH<sup>71</sup> en de DP zagen zeker concrete voordelen voor burgers en economie.

Over het feit of de maatschappelijke effecten van de Benelux-samenwerking meestal indirect en bescheiden zijn; en het vaak lang duurt om resultaten te boeken, is een extremere politieke tendens op te merken. Alle partijen -uitgezonderd CD&V, VLD en de PVV- zijn de mening toegedaan dat de maatschappelijke effecten van de samenwerking vrij beperkt zijn en dat het ook relatief veel tijd in beslag neemt vooraleer resultaten bereikt worden. Besluitend is dienaangaande dus wel nog parlementair-institutioneel werk aan de winkel.

Na analyse van de data kan ook gesteld worden dat de politieke partijen de resultaten van de Benelux-samenwerking relatief nauw opvolgen.

---

<sup>70</sup> Tot slot stelt Ecolo-Groen wel dat de samenwerking momenteel te beperkt is; zeker met name op het gebied van grensoverschrijdende samenwerking.

<sup>71</sup> cdH argumenteert dat veel zaken in ontwikkeling zijn en ook effectief worden uitgevoerd. Als voorbeelden noemt men de situatie van grensarbeiders tijdens de COVID-19-gezondheids crisis, studentenmobiliteit en de digitale Benelux (lees: telewerk).

Belangrijke uitzonderingen zijn hier de PVV, GroenLinks en -wederom- de MR. Terwijl Open VLD, CD&V en cdH een relatief opvolgende houding aannemen, geven Ecolo-Groen, de PS, N-VA, VB, D66 en de DP aan de Benelux-samenwerking en de resultaten nauw op te volgen. Het Vlaams Belang laat in dit kader weten dat de partij het ziet als een stimulans voor nauwere samenwerking. Verder zijn ze geïnteresseerd in de problemen die zich stellen in Nederland, en de oplossingen die ze bieden. De Belgische groenen geven nog mee dat ze samen met de socialisten een zeer actieve fractie in het Benelux-parlement vormen.<sup>72</sup>

Concluderend zijn de resultaten niet helemaal in lijn met bepaalde wetenschappelijke stellingen. Want Schermers en Audretsch (1994) stelden indertijd dat Franstaligen -o.a. door hun minderheidspositie- eerder terughoudend tegenover de Benelux-Unie en -integratie stonden. Dit blijkt dus niet algeheel te kloppen. En inderdaad, De Coninck (2016) bevestigt dat deze visies in relatieve mate achterhaald zijn en dat Franstalige politici wel zeker interesse tonen in de Benelux-Unie en -samenwerking. Ook politiek-ideologisch zijn bepaalde resultaten verrassend. Vooral de positie van MR<sup>73</sup>, VB<sup>74</sup> en de PVV<sup>75</sup> springen in het ook.

---

<sup>72</sup> Milieukwesties spelen een zeer belangrijke rol in de debatten volgens de partij.

<sup>73</sup> Nog opvallender is dat de MR Buitenlandminister Wilmès levert die het Benelux-Comité van Ministers voorzat in 2021. In dat verband en slechts een jaar voor dit onderzoek sprak ze zich nochtans zeer positief uit over de Benelux-samenwerking: *de samenwerking in Benelux-verband is meer dan ooit relevant en nodig. Niet alleen als proeftuin voor de Europese samenwerking, maar ook als exemplarisch model van regionale integratie en als bron van inspiratie voor andere regio's binnen Europa en ver daarbuiten (...)*, zo stelde ze (Wilmès, 2021).

<sup>74</sup> En dan vooral sommige inconsistenties in Benelux-visies in vergelijking met hun fractiegenoten van de PVV.

<sup>75</sup> Bij de parlementaire goedkeuring van het nieuw Benelux-verdrag in 2008 (zie eerder) onthield de PVV zich. De PVV maakte ook eerder bekend Groot-Nederlandse idealen te hebben en stelde de Benelux niet te aanvaarden als samenwerkingsvorm. Het was evenzeer deze partij die hard van leer trok tegen de Benelux-Unie met parlementaire acties in de Tweede Kamer (Tweede Kamer, 2013).

## 2.6 Externe relaties

### 2.6.1 Europese Unie

Voor iedere Europese Raad steken de Eerste Ministers van de Benelux-landen geroutineerd de koppen bijeen in voorafgaand overleg. Dit gebeurt evenzeer op niveau van de vakministers of hoge ambtenaren van de Ministeries van Buitenlandse Zaken bij hun samenkomsten. Het is kenmerkend dat de Benelux-landen over de toekomst van de EU eensgezind en in dezelfde lijn -in blok- naar buiten komen (Mattelaer, 2018).<sup>76</sup> Dit kwam bijvoorbeeld ook tot uiting toen Belgisch premier De Croo Nederlands premier Rutte verving op de Europese top in december 2021 (Abels, 2021).

#### 2.6.1.1 Art. 350 VwEU

Deze subtitel wil voornamelijk het belang van artikel 350 van het *Verdrag betreffende de werking van de EU* (VwEU) schetsen.<sup>77</sup> Dit zeer belangrijk artikel bepaalt echter dat de Benelux kan en mag fungeren als labo voor de Europese samenwerking en zodoende stelt het dat de Benelux-integratie verder mag gaan (lees: afwijken van bepaalde EU-voorschriften) dan de Europese. Deze unieke machtigingsclausule heeft vooral een historische reden. Het is namelijk zo dat de Benelux-landen aan de wieg stonden van de EEG -later EU- (Wouters & al., 2006). Deze zogenaamde *proeftuinfunctie* volgend uit het werkingsverdrag van de EU werd in het verleden ook meermaals politiek-ambtelijk bevestigd. Voormalig Directeur-Generaal van de Groothertogelijke politie Nettgen (2014) stelt de Benelux als *le petit laboratoire européen*. Vier jaar later bevestigt Reynders (2018) ook deze *rôle de pionnier et de laboratoire pour l'Europe*.

### 2.6.2 Nationale overheidsdiensten

De nationale overheidsdiensten voor buitenlandse zaken hebben een coördinerende rol. Afhankelijk van de dossiers zijn binnen een Benelux-kader verschillende vakdepartementen betrokken. In de Belgische context kunnen dit zowel federale departementen als gewestelijke of gemeenschapdiensten zijn. Een permanente wisselwerking acht men belangrijk aangezien de ministeries van Buitenlandse Zaken de landen vertegenwoordigen in Benelux-organen zoals het Comité van Ministers of de Raad (FOD Buitenlandse Zaken, 2021).

---

<sup>76</sup> Een treffend voorbeeld in dit verband is de *Benelux vision on the future of Europe*; een gezamenlijke Benelux-visie op de toekomst van de EU. Dit naar aanleiding van de EU-top van 2017 in Rome (*Benelux vision on the future of Europe*, 2017).

<sup>77</sup> Art. 350 VwEU gaat als volgend: *de bepalingen van de Verdragen vormen geen beletsel voor het bestaan en de voltooiing van de regionale unies (...) tussen België, Luxemburg en Nederland, voorzover de doelstellingen van die regionale unies niet bereikt zijn door toepassing van de Verdragen*.

De Nederlandse administratie volgt vrij nauw de Benelux-activiteiten op. Bij gezamenlijke projecten is men dan ook zeer -en volgens sommigen iets *te-* actief. De Nederlandse diensten bekijken de zaken wel vaak vanuit een efficiëntie- en meerwaardeperspectief en willen zoveel mogelijk focus aanbrengen. In deze optiek haalt men projecten die enkel maar wegen op de werking er liever uit. Vanuit België is er meer vertrouwen in het Secretariaat-Generaal te merken die zaken kunnen aanbrengen en waar het land dan later zelf bekijkt waar upgrades kunnen plaatsvinden. De Belgische diensten legden tijdens het voorzitterschap in 2021 iets meer de nadruk op monitoring en schoven tools als dashboards en monitoringtabellen naar voren (anoniem, persoonlijke communicatie, december 2021).

Het is intern Belgisch afgesproken dat coördinatie gebeurt op niveau van Binnenlandse Zaken; ook met de deelstaten. Consensus wordt in deze vaak bereikt en de samenwerking loopt algemeen vrij goed (P. Ghysbrecht, persoonlijke communicatie, 16 december 2021).

### **2.6.3 Noordrijn-Westfalen en Franse grensregio's**

De actieradius van de Benelux-samenwerking is de laatste jaren gevoelig uitgebreid. Dit spiegelt zich onder andere af in de toegenomen betrokkenheid van de Nederlandse provincies en Belgische gemeenschappen en gewesten (Mattelaer, 2018). Zoals hierboven reeds kort aangestipt, houdt de Benelux er ook al meer dan tien jaar samenwerkingsverbanden op na met het Duitse Noordrijn-Westfalen -NRW- (FOD Buitenlandse Zaken, 2021). Dit behoeft geen verbazing, gezien de zeer achtenswaardige economische positie van deze laatste. In deze deelstaat wordt maar liefst 21% van het Duitse bbp gerealiseerd en sterker nog: 4,4% van het EU-28-bbp (Duits-Nederlandse Handelskamer, 2020).<sup>78</sup> Daarmee is deze industriële motor een van de belangrijkste economische regio's in Europa. Evenals de Benelux is het een verstedelijkt en dichtbevolkt gebied. In 2019 hernieuwde men de politieke verklaring om dit begunstigd partnerschap te intensifiëren. Samenwerking in het kader van de interne markt vormt hier onder andere een pilaar van. Ook handel, industrie-innovatie, grensoverschrijdende arbeidsmarkt en digitalisering behoren hiertoe. Ook zijn er -zij het in mindere mate- samenwerkingen te vinden met Franse regio's, voornamelijk rond energie en wegininspecties. De economische groei-uitdagingen tussen de regio's en de Benelux zijn *grosso modo* dezelfde (Benelux, 2021).

---

<sup>78</sup> Cijfers voor 2015. NRW wordt ook wel eens het economisch centrum van Europa genoemd. Niet alleen als de dichtst- en *rijkst*-bevolkte deelstaat van Duitsland, maar tevens wonen er binnen een straal van 500 kilometer 160 miljoen ofwel haast één derde van alle EU-consumenten. Vanuit geen enkele ander plek in Europa kan zo'n grote koopkracht bereikt worden binnen dermate kleine afstanden (Hoebergen, 2020).

Een eerder geuite kritiek hierop was wel dat de Franse regio's -evenals Noordrijn-Westfalen- op minder actieve wijze werden aangezocht om structureel deel te nemen aan de werkgroepen. Uiteraard impliceert dit samenwerken met regio's ook operationele belemmeringen aangezien het geen centrale overheden betreffen (IOB, 2012).

#### **2.6.4 Centrale Commissie voor de Rijnvaart (CCR)**

België bekleedt anno 2021 ook het voorzitterschap van Centrale Commissie voor de Rijnvaart. Deze instelling situeert zich buiten de Benelux-Unie, maar wordt kort aangehaald voor het economisch belang en de corona-actualiteit. De organisatie heeft als doel om de vrije scheepvaart op de Rijn te waarborgen en de economische welvaart van de Rijnvaart te bevorderen. De CCR telt vijf lidstaten: België, Duitsland, Frankrijk, Nederland en Zwitserland (CCR, 2021). Om het fluviaal transport te garanderen, heeft men onder Belgisch voorzitterschap in 2021 bepaalde uitzonderingen kunnen bekomen voor het varend personeel. Zo ondersteunde men de toeleveringsketen en economie (FOD Buitenlandse Zaken, 2021).

#### **2.6.5 Internationale Scheldec commissie (ISC)**

In 2021 en 2022 is België -correcter het Vlaams Gewest- eveneens voorzitter van de Internationale Scheldec commissie. Dit is een intergouvernementeel orgaan dat zes leden telt: Frankrijk, België, het Waals, Vlaams, Brussels Hoofdstedelijk Gewest en Nederland. De Commissie wordt afwisselend en voor een duurtijd van twee kalenderjaren voorgezeten door elke verdragspartij. De instelling heeft als doelstelling om duurzaam en integraal waterbeheer in het internationale Scheldestroomgebiedsdistrict -ook wel gekend onder het Schelgedistrict<sup>79</sup>- te bewerkstelligen. Economisch is het Schelgedistrict is een van de meest geïndustrialiseerde gebieden van Europa. Voeding en metaal zijn hier de meest vermeldenswaardige industrieën, naast chemie en textiel. Maar liefst 61% van de totale oppervlakte wordt gebruikt voor landbouwdoeleinden. De Benelux -als intergouvernementele organisatie- neemt deel aan de werkzaamheden van de ISC onder het statuut van *waarnemer* (ISC, 2021).

---

<sup>79</sup> Het internationale stroomgebiedsdistrict (ISGD) van de Schelde bestaat uit de stroomgebieden van de Schelde, de Somme, de Authie, de Canche, de Boulonnais -rivieren Slack, Wimereux en Liane inclus-, de Aa, de IJzer, de Brugse Polders en de bijbehorende kustwateren. De belangrijkste steden in het ISGD zijn de agglomeratie Rijsel (1.000.000 inwoners), het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (960.000), Antwerpen (450.000), Gent (220.000), Amiens (140.000) en Brugge (115.000) (ISC, 2021).

## 3 BENELUX-ECONOMIE

Dit hoofdstuk maakt een feitelijke analyse van de Benelux-landen op macro-economisch niveau. Evenzeer worden enkele vermeldenswaardige factoren waaronder bevolking, taal en grondoppervlak kort behandeld. Daaropvolgend komt ook een ontleding van de economieën, met hun voornaamste gelijkenissen en verschillen aan bod, evenals een analyse van het prevalerend economisch beleid en de kansen die kunnen ontbloot worden in de Benelux.

### 3.1 Macro-economische parameters

Macro-economie bestudeert de werking van de economie in zijn geheel en concentreert zich op de evolutie en samenhang van variabelen die bepalend zijn voor de welvaart en economie in een land. Denke men hier bijvoorbeeld aan economische groei, inflatie, werkloosheid, saldo op de overheidsbegroting en zo meer (Heylen, 2014). Een overzicht van de voornaamste macro-economische parameters geeft inzicht in welke mate de economieën van de Benelux-landen zich verhouden tot elkaar en laat toe om te vergelijken binnen een objectief kader. Temeer omdat de invloed van moeilijker kwantificeerbare elementen zoals realiteit, cultuur, geschiedenis of geografie op de parameters relatief wordt getemperd door de economische verwantschap en bovendien het regionaal criterium.<sup>80</sup> Zeker vermeldenswaardig zijn de traditionele doelvariabelen van macro-economisch beleid, zoals inflatie en werkloosheid. Ze zijn in die zin determinerend voor de welvaart in een land. Inkomensverdeling duidt dan weer op de welvaartsverdeling in een bepaald land. Deze wordt hieronder behandeld aangezien het bbp per capita geen rekening houdt met de spreiding over de bevolking heen (Heylen, 2014). De macro-economische context van de Benelux is niet onbelangrijk voor deze vergelijkende studie.

#### 3.1.1 BBP

Het bruto binnenlands product (bbp) tegen marktprijzen is een vaak gebruikte maatstaf om de economische omvang van een land te berekenen (CBS, 2018). Het bekijkt de totale (markt)waarde van alle goederen en diensten die geproduceerd worden in een land per jaar (Statista, 2021). Maar inderdaad, geen enkele van de klassieke welvaartsindicatoren is zaligmakend; ook al hebben ze allen hun nut in het omvatten van de economie van een land.

---

<sup>80</sup> Het regionaal criterium behelst twee cruciale componenten. Ten eerste moeten de staten een landgrens delen en secundo moeten de staten zich in eenzelfde identificeerbare regio bevinden (De Ketele, 2010). Het lijkt evenwel evident dat de Benelux-landen in dit kader dusdanig vergeleken kunnen worden.

Ondanks de lacunes -zoals dat het bbp bijvoorbeeld geen rekening houdt met planetaire draagkracht- wordt hier en verder in de thesis toch geopteerd om met deze algemene maatstaf te werken. Zeker in internationaal vergelijkend Benelux-perspectief is dit opportuun. Temeer omdat het bbp toelaat om op een coherente en consistente wijze bbp-metingen te vergelijken over de landen. Ook is ligt de meetfrequentie zeer hoog en biedt het naast deze statistische voordelen ook een relatief goed algemeen zicht op 's lands welvaart en welzijn (Creminger, 2010). De bestudeerde bbp's worden hieronder occasioneel uitgedrukt in koopkrachtstandaarden (KKS). Dit is een kunstmatige gemeenschappelijke munteenheid die gebruikt wordt om verschillende prijsniveaus in landen te elimineren (Eurostat, 2021).<sup>81</sup> Voor het overige is een vrij opmerkelijke inleidende vaststelling dat de groei van het Nederlands bbp in beginsel al decennialang volatieler is dan die van België. Meer fundamenteel kan men zich de vraag stellen hoe dit komt. Jonkers en de Kruijf (2018) concludeerden dat de inrichting van het pensioenstelsel, de dynamiek van de woningmarkt, meer vaste contracten in België en verschillen in de vermogenssamenstelling van de huishoudens tot de belangrijkste verklarende factoren behoorden.

Om eerst en vooral een goed zicht te krijgen over de verschillen in bbp-aandelen over de Belgische gewesten heen, worden officiële gegevens uit de regionale rekeningen bekeken. Echter, deze gaan maar terug tot 2019, dus is deze thesis genoodzaakt zich te beroepen op gegevens uit de HERMREG-databank.<sup>82</sup> Het betreffen hier dus enkel maar berekeningen in het kader van een middellang termijnmodel. Toch geeft een blik op 2019 reeds een duidelijk beeld wat de Belgische situatie betreft. Van het totale Belgische bbp -in lopende prijzen- van 476,2 miljard euro vertegenwoordigt het Vlaams Gewest 279,2 miljard (58,6%), het Waals Gewest 110 miljard (23,1%) en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest 86,7 miljard euro (18,2%).<sup>83</sup> Een bbp-inschatting van de Europese Commissie voor het jaar 2021 stuurt deze ratio zelfs nog iets extremer bij (Statistiek Vlaanderen, 2021).

Welnu, België realiseert in 2019 432,9; Nederland 710,2 en Luxemburg 50,8 miljard euro KKS. De EU-27 genereert in datzelfde jaar 14.318,1 miljard euro (Eurostat, 2021).<sup>84</sup>

---

<sup>81</sup> Concreet toegepast kan men dus met één koopkrachtstandaard dezelfde hoeveelheid aan goederen of diensten kopen in elk land (Eurostat, 2021).

<sup>82</sup> Het samenwerkingsproject tussen het Federaal Planbureau, Statistiek Vlaanderen, het *Institut Wallon de l'Evaluation, de la Prospective et de la Statistique* (IWEPS) en het Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse (BISA), Statbel en Instituut voor de Nationale Rekeningen (INR).

<sup>83</sup> De -relatief geringe- waarde van 282 miljoen euro voor het extraterritoriaal gebied is niet opgenomen in deze vergelijking.

<sup>84</sup> In lopende prijzen.



In lopende prijzen genereert België in 2020 456,9; Nederland 800,1 en Luxemburg 64,2 miljard euro.<sup>85</sup> In totaal komt de Benelux in 2020 dus aan een bbp van 1.321,2 miljard euro. De EU-27 genereert in dat jaar in totaal 13.393,7 miljard euro. Toegepast staat de Benelux dus in voor maar liefst 9,8% van het EU-bbp. Voor de eurozone echter, heeft de Benelux zelfs een aandeel van 11,6% in het totale bbp van de 19 eurolanden (Eurostat, 2021).

Bovenstaande berekening plaatst de Benelux op plaats vier in de rangschikking van EU-bbp's; in miljarden euro tussen Italië (€1.653,6) en Spanje (€1.121,9). Duitsland (€3.367,6) en Frankrijk (€2.302,9) voeren de lijst aan (Eurostat, 2021).<sup>86</sup> In internationaal perspectief bezit de Benelux in 2020 een bbp van 1.502,6 miljard dollar in lopende prijzen: het elfde grootste ter wereld. Het laat de Russische Federatie (\$1,483,5), Brazilië (\$1,444,7) en Australië (\$1,330,9) achter zich. Het valt net onder Canada (\$1,644) en de Republiek Korea (\$1,630,5) (World Bank, 2021). Op vlak van wereldregio's, overstijgt het Benelux-bbp dat van Centraal-Azië en de Kaukasus-regio samen. Of nog: meer dan dat van Noord-Afrika, Centraal Amerika, de Caraïben en de *Pacific Islands* gecombineerd (IMF, 2021).

### 3.1.2 BBP per capita

Het bpp/capita laat toe om economieën die aanzienlijk verschillen in termen van absolute omvang beter te vergelijken (Eurostat, 2021). Het bekijkt het bbp per hoofd (lees: geregistreerde inwoner van een land). Het strekt zeer sterk tot aanbeveling het bbp in hoofde van Luxemburg zo te bekijken. Snel zal duidelijk worden waarom dit op zijn plaats is.

In 2020 was het bbp per hoofd van de Belgische bevolking gelijk aan 39.100 euro. In Nederland was dat 45.900 en in Luxemburg 101.600 euro. De omvang van de Belgische economie per persoon bevindt zich iets boven het EU-gemiddelde van 29.700 euro per inwoner. Nederlands omvang is anderhalf maal groter dan het EU-gemiddelde en dat van Luxemburg al haast drieënhalve keer groter dan dit gemiddelde per EU-inwoner (CBS, 2021). Op mondiaal vlak doen echter weinig staten het beter in bbp per inwoner dan Luxemburg. Bovendien de dwergstaten Monaco, Liechtenstein en het Brits overzees gebiedsdeel Bermuda is geen enkel land ter wereld in dit opzicht superieur aan Luxemburg (World Bank, 2021).

---

<sup>85</sup> Voor België en Nederland gaat het hier om provisionele cijfers.

<sup>86</sup> Behalve voor Italië betreffen het wederom provisionele cijfers voor het jaar 2020.

De sterke positie van Luxemburg kan ten dele verklaard worden door de hoge concentratie van financiële instellingen en werkkrachten die niet resideren in Luxemburg zelf -maar wel bijdragen aan het bbp- (PDC, 2021). Men mag ook niet vergeten dat Luxemburg slechts om en bij de 630.000 inwoners telt (World Bank, 2021).<sup>87</sup>

Het is evident dat ook in ramingen voor het bbp per inwoner in 2021 Luxemburg -in termen van euro KKS- de absolute *primus* is in de EU-27. Met €82.984 KKS steekt het Groothertogdom boven alle staten uit; en dat is al sinds 1995 zo. Nederland staat op vier met €40.002 KKS en België op acht met €36.805 -net na Duitsland en voor Frankrijk-. Beide landen doen het dus beter dan het Europees gemiddelde dat €31.319 KKS bedraagt. Gelet het eerder gemaakt gewestelijk onderscheid, geven dezelfde ramingen een resultaat van €40.821 KKS voor het Vlaams Gewest, €38.555 KKS voor het Brussels Gewest en €30.982 euro KKS voor het Waals Gewest (CBS, 2021).<sup>88</sup>

Weze in de marge nog opgemerkt dat de verschillen tussen de EU-bbp's per inwoner steeds kleiner zijn geworden door de jaren heen; en vooral voor de Baltische staten (CBS, 2021).

### **3.1.3 Economische vooruitzichten**

De thesis neemt hieronder enkel economische projecties tot 2023 in consideratie. Verdere projecties zijn echter delicaat: denke men hierbij in eerste instantie aan de onzekere hypothesen over de toekomstige internationale economische omgeving. Terzelfdertijd leidt de onzekerheid over het verder verloop van de coronacrisis tot moeilijkheid bij het projecteren van economische vooruitzichten (NBB, 2021).

Wat België betreft rapporteerde de NBB in 2021 een groei van de economische bedrijvigheid. Toch wijzen indicatoren op een afzwakking sinds de zomer en wordt er een bijzonder beperkte groei voorspeld op korte termijn. Al bij al zou men in 2022 wel een groei van 2,6% -en in 2023 2,4%- kunnen optekenen. Gezinsconsumptie nam in Q3 van 2021 goed toe en bereikte het pre-corona-niveau. Op middellang termijn vormt deze ook de belangrijkste groeimotor en zou ook nog stevig aangroeien. De Belgische arbeidsmarkt scoort ook goed met een gemiddelde netto-jobcreatie van ongeveer 30.000 mensen; wat de pre-COVID-19 binnenlandse werkgelegenheid zelfs overstijgt. In concordantie met de vertraging van de economische groei zou deze wel iets matigen (NBB, 2021).

---

<sup>87</sup> Dat is minder dan de op een na grootste Nederlandse stad Rotterdam met 650.000 inwoners (CBS, 2021).

<sup>88</sup> Pendelcorrecties zijn hierin opgenomen. Dit is echter noodzakelijk om een betere vergelijking met andere landen toe te laten. Door de arbeid van pendelaars toe te rekenen aan hun woonplaats wordt een meer realistisch beeld bekomen (Statistiek Vlaanderen, 2021).

Werkgelegenheid blijft toenemen -met zo'n 10.000 plaatsen per Q-. De torenhoge inflatie leidt tot sterke loonkoststijgingen -via indexeringsmechanismen-: tot 4,5% in 2022. Men verwacht dat de inflatie in 2023 weer zou afnemen en terugvallen tot 1% -o.a. door afnemende energieprijzen-. In 2021 verkleint het begrotingstekort, maar het blijft -zonder beleidswijzigingen- de komende jaren -met minimaal 4% bbp- onhoudbaar hoog. De overheidsschuld begint vanaf 2023 wederom toe te nemen (NBB, 2021).

Voor Nederland valt uit de recentste economisch kwartaalberichten af te leiden dat verwacht wordt dat de economie in 2021 komt te groeien met 4,5%. Dit is voornamelijk te danken aan goede resultaten en Q2 en Q3 van 2021. Deze groei zou wel het jaar daarop afzakken naar 2,9%. Dat is lager dan eerder geraamd. Het effect van de coronamaatregelen speelt hier zeker een rol. Het opduiken van de Zuid-Afrikaanse *Omikron*-coronavariant vormt een nog groter risico op economische schade. Mochten overheidsmaatregelen verstrengen, wordt de verwachte groei in 2022 bijgesteld van 2,9% naar 2,6%. De inflatie daarentegen, zou hoger dan verwacht zijn. In 2021 zou deze 2,7% bedragen, in 2022 3,8% en in 2023 2,1%. Men verwacht in het najaar van 2022 wel een forse daling (Erken, van Es, & Treur, 2021). Zowel de export als import zouden na het herstellende jaar 2021 aanhoudend toenemen in 2022 en 2023. De Nederlandse export is in vergelijking met andere landen minder gevoelig voor coronamaatregelen en verstoorde handelsketens. Aan de basis hiervoor ligt o.a. dat zakelijke diensten een groot en toerisme een klein deel uitmaken van de Nederlandse export. Ook de sterke industrie van machinebouw (zie later) rectificeert dit door stijgende wereldwijde vraag. Doorheen de tijd lijkt de werkloosheid -als procent van de beroepsbevolking- relatief onveranderlijk met 3,2% in 2021, 3,1% in 2022 en 3,3% in 2023. Niettemin beperken personeelstekorten in vele Nederlandse sectoren de economische groei. Particuliere consumptie zal naar men verwacht licht afnemen (Erken, van Es, & Treur, 2021). Niet enkel door de stijgende inflatie, maar ook door beperkende overheidsmaatregelen (Ministerie van Economische Zaken en Klimaat, 2021). Merk dus voor Nederland een afdoende macro-economisch beeld op. Maar -en waar volgend hoofdstuk ook dieper op in gaat- gaat hier een sterk ondersteunende economische politiek achter schuil van het *demissionaire* kabinet.

Voor Luxemburg zijn de economische vooruitzichten evenmin zwak te noemen. Verwacht wordt dat de Luxemburgse economie verder zal aantrekken met een groei van 6,5% in 2021, 3,7% in 2022 en 3,1% in 2023. Verder rekent men erop dat de investeringen parallel met de consumptie van de huishoudens zal toenemen, waardoor de groei wordt ondersteund. De werkgelegenheid en de loonstijging blijven robuust in het land. Men neemt ook aan dat de kerninflatie gestaag zal toenemen (OESO, 2021).

Men ziet ook een vertraging van de exportgroei tegemoet in 2022 en 2023 ten opzichte van 2021, waarin de financiële-dienstensector uitzonderlijk sterke economische resultaten kon neerzetten. Toenemende volatiliteit op de internationale financiële markten zou wel een negatief effect kunnen hebben op de economische activiteit, uitvoer en inkomsten van de -grote- financiële sector in het land (OESO, 2021).

Tot slot, geldend voor de drie landen, lijkt het dat beperkende overheidsmaatregelen steeds minder impact hebben op de Benelux-economieën. Ze zijn steeds beter in staat om zich af te stemmen op de sanitaire crisis. Het afstemmen van economische activiteit op de COVID-19-reëliteit en stijgende e-commerce dragen hier o.a. toe bij (Erken, van Es, & Treur, 2021). Dit heeft ten dele te maken met de sectorstructuur.<sup>89</sup> Maar ook het vermogen van de werkbevolking om goed om te gaan met flexibele werkarrangementen en de bovengemiddelde mate van digitalisering in de Benelux-landen (Boots, 2021).

### **3.1.4 Import en export**

Voor de Benelux- en bij uitbreiding ook de wereldhandel zorgde de coronapandemie voor serieuze schokken. Naast beperkende overheidsmaatregelen, zorgden Brexit-perikelen voor onzekerheid en impacteerden de buitenlandse handel van de Benelux-landen. In 2020 vertegenwoordigden de Benelux-landen 19,4% van de EU-27-export. Het jaar daarvoor was dat 19,3%. In termen van import is dat eveneens 19,3%. Het jaar daarvoor was dat 19,2% van het EU-aandeel (Agentschap voor Buitenlandse Handel, 2021). Tenzij anders vermeld gelden alle cijfers in deze titel voor het jaar 2020.

#### **3.1.4.1 Goederen**

In 2020 exporteerde België voor 367,5 miljard euro goederen naar het buitenland. Dit komt neer op een daling van 7,9% (-31,6 miljard euro) ten opzichte van 2019. De gemiddelde terugval in de EU-bedaagt 8,2%.<sup>90</sup> België heeft een aandeel van 7,7% in de EU-export en maakt het daarbij de op vier na grootste exporteur van goederen in de EU. De belangrijkste markt voor België is de Europese (77%) waarbinnen Duitsland (27%), Frankrijk (21%) en Nederland (18%) de belangrijkste afnemers van Belgische goederen. Luxemburg (2,4%) komt op plaats acht. Export naar de drie belangrijkste landen zwakte naar alle drie af met meer dan 10% in 2020 (ABH, 2020).

---

<sup>89</sup> Zo kregen landen met een grotere toeristische sector -zoals Spanje, Italië, Griekenland of Kroatië- de raakste klappen in hun bbp-ontwikkeling in 2020 (Boots, 2021).

<sup>90</sup> Vooral Frankrijk (-16,3%), Spanje (-10%), Italië (-9,7%) en Duitsland (-9,3%) steken boven het Europees gemiddelde uit en zagen hun uitvoer in 2020 sterk afnemen. In vergelijking met de buurlanden hield de Benelux dus iets beter stand (Agentschap voor Buitenlandse Handel, 2021). Dit is nota bene ook het geval voor de import: Spanje (-14,6%), Italië (-12,8%) en Frankrijk (-12,9%) moesten het sterkst inboeten (ABH, 2021).

Buiten de EU zijn het VK (21%), de VS (20%) en China (6,5%) de belangrijkste handelspartners. De belangrijkste Belgische exportproducten zijn chemische producten (28%), vervoermaterieel (12%), machines en uitrusting (11%), kunststoffen (8%), onedele metalen<sup>91</sup> (7%), minerale producten (6%) en voedingsmiddelen (6%). Enkel deze laatste ging erop vooruit in 2020.<sup>92</sup> Internationaal is België de tiende grootste exporteur met een aandeel van 2,4% in de wereldwijde export. Het is de twaalfde grootste importeur met een 2,2%-aandeel (Agentschap voor Buitenlandse Handel, 2021). Het Vlaams Gewest vertegenwoordigt 80,8% van de totale Belgische goederenexport. Het Waals Gewest 16,5% en het Brussels Gewest 2,7% (Statistiek Vlaanderen, 2021).

De Belgische invoer daalde iets sterker dan de uitvoer (-9,3% ofwel -35,4 miljard), tot 346,5 miljard euro.<sup>93</sup> België staat in voor 7,7% van de goederenimport van de EU, dat maakt het ook de op vier na grootste goederenimporteur. Ook hier weer vooral binnen de EU (61,1%). De belangrijkste goederenimport komt uit Nederland (27%), Duitsland (22%) en Frankrijk (16%). Van het niet-EU aandeel (39%) komt 18% van de goederen uit de VS, 14% uit China, 10% uit het VK en 7% uit Japan. De belangrijkste productgroepen betreffen chemische producten<sup>94</sup> (27%), machines en uitrusting (14%) -gsm's en laptops e.d.- en transportmaterieel (13%) zoals hybride wagens en luchtvaartuigen (Agentschap voor Buitenlandse Handel, 2021). Het Vlaams Gewest vertegenwoordigt 80,7% van de totale Belgische goederenimport. Het Waals Gewest 13,8% en het Brussels Gewest 5,5% (Statistiek Vlaanderen, 2021).

Nederland, als tweede grootste exporteur en importeur in de EU, exporteerde voor 590,6 miljard euro (12,4% van het EU-totaal) en importeerde voor 521,6 miljard euro (11,6%) aan goederen (Agentschap voor Buitenlandse Handel, 2021). Het land exporteert voornamelijk aardolie anders dan ruwe olie, verwerkte voedingsmiddelen, elektrische apparaten en geneesmiddelen. De belangrijkste handelspartners zijn Duitsland (22,2%), België (10,1%), Frankrijk (7,8%) en het VK (7,7%). Invoer is dan weer voornamelijk afkomstig uit Duitsland (17,1%), België (9,9%), China (9,4%) en de VS (8,1%) (Lloyds, 2021).

---

<sup>91</sup> Zoals aluminium, ijzer of lood.

<sup>92</sup> Met een aandeel van 27,6% (€101,6 miljard) behielden chemische producten in 2020 nog steeds de topositie van de Belgische goederenexport. De stijging met bijna 2,8 miljard euro is -ondanks de crisis- niet verrassend aangezien België een zeer belangrijke internationale speler is in de biowetenschappensector. Bijna alle grote internationale bedrijven in de sector hebben vestigingen in het land. De 2,8%-groei van de Belgische uitvoer van deze productgroep is o.m. te danken aan de verkoopstijging van vaccins. Minerale producten (-34,2%), onedele metalen (-13,4%) en transportmaterieel (-13,3%) kenden een grote terugval (ABH, 2021).

<sup>93</sup> Sommigen durven de COVID-19-crisis wel eens vergelijken met de financiële crisis van 2008-2009, maar de impact ervan op de Belgische export en import is in deze veel beperkter. Ter vergelijking: toen was de uitvoer met 17,1% gedaald en de invoer met 19,8% (ABH, 2021).

<sup>94</sup> Waaronder farmaceutische producten en organische chemicaliën.

Belangrijke kanttekening is dat Nederlandse export voor bijna de helft bestaat uit doorvoer. Dat betekent concreet dat goederen van het ene naar het andere land vervoerd worden over Nederlands grondgebied, in buitenlandse handen blijft en dus vrijwel meteen opnieuw worden uitgevoerd (ANP, 2021).<sup>95</sup> De krimp in de Nederlandse uitvoer in 2020 (-6,7%) is iets lager dan die van België en dus ook dan het EU-gemiddelde van 8,2%. Internationaal is Nederland de vierde exporteur (3,8%-aandeel) en zesde importeur (3,4%-aandeel) ter wereld (Agentschap voor Buitenlandse Handel, 2021).

Merk vooreerst op dat Luxemburg bijzonder open is voor buitenlandse handel. In 2020 was deze goed voor 376% van 's lands bbp -het hoogste niveau ter wereld-.<sup>96</sup> Het land heeft evenzeer een export-intensieve economie, zij het in veel mindere mate groot dan België en Nederland. Ook goederenexport -in tegenstelling tot diensten- is er relatief beperkt. In 2020 exporteerde het land goederen ter waarde van 13,8 miljard USD (Lloyds, 2021). Naast traditioneel industriële en staalproducten (ertsen en metalen) worden nu ook chemicaliën, rubberproducten en afgewerkt glas geëxporteerd (FIT, 2021). Buurlanden Duitsland (26%), Frankrijk (15%) en België (12%) nemen meer dan de helft van de export af. De belangrijkste geïmporteerde goederen in Luxemburg zijn brandstoffen, levensmiddelen, ertsen en metaal. Het land importeert voornamelijk uit de EU -en met name uit buurlanden België, Duitsland en Frankrijk; goed voor bijna twee derde van de import-, maar het land heeft momenteel ook belangrijke handelsbetrekkingen met Aziatische en Midden-Oosterse naties. Import van goederen bedroeg in 2020 een ruwe 20 miljard *US-dollar*. Volgens ramingen van het IMF is de buitenlandse handel van Luxemburg in 2020 zwaar getroffen door COVID-19: de uitvoer is met 7,8% gedaald en de invoer met 7,5% (Lloyds, 2021).

### 3.1.4.2 Diensten

Hoewel de handel in goederen het leeuwendeel van de Benelux-buitenlandse handel uitmaakt, wordt de handel in diensten steeds belangrijker. Het aandeel van de diensten in de totale Belgische export en invoer is het afgelopen jaar gestegen tot respectievelijk 21,7% en 22,6%. In 2020 is de handel in diensten procentueel minder sterk gedaald dan de in- en uitvoer van goederen. België speelt ook een belangrijke rol in de internationale handel in diensten; in 2020 was ons land zowel de elfde exporteur en importeur van diensten ter wereld (ABH, 2021).

---

<sup>95</sup> Volgens het Nederlands Statistiekbureau (CBS) verdient het land *maar* 1,3 cent per euro omzet die met deze doorvoer van goederen wordt gecreëerd. Dit in schril contrast met wederuitvoer -waarbij de goederen wel in Nederlandse handen komen en veelal bewerkt worden- die een kleine 30% van de totale export beslaat; daar liggen de verdiensten rond de 10%. Maar het is de export van Nederlandse producten -één vierde van de totale export-, die met 50 cent per gegenereerde euro, pas goed opbrengt in 's lands export (CBS, 2021)

<sup>96</sup> Op twee staat Hong-Kong (met 352% van zijn bbp) en op drie Singapore (321%-bbp) (World Bank, 2020).

Belangrijkste EU-handelspartners zijn Nederland (15%), Frankrijk (11,2%), Duitsland (8,8%) en het VK (8,7%). De voornaamste Belgische exportdiensten zijn *andere zakelijke diensten* (38%).<sup>97</sup> Vervoers- en communicatiediensten vervulde de top drie van de belangrijkste exportsectoren met een aandeel van respectievelijk 20,2% en 12,6%. De grootste dalingen waren te noteren in de reisdienstensector (-27% of -2,2 miljard euro). Deels omdat de grenzen tijdens de eerste *lockdown* -maart-mei 2020- gesloten bleven en ook omdat daarna beperkingen bleven gelden. Het aantal toeristen en zakenreizigers -en zo ook de hotelbezettingen en bestedingen van de toeristen- in België daalde daarom sterk in 2020. De grootste handelspartners voor diensteninvoer waren Nederland (15%), Frankrijk (14%) en Duitsland (11%), het VK (10,5%) en Luxemburg (7%) op vijf. De Belgische invoer van diensten bestaat -evenals de uitvoer trouwens, hoofdzakelijk uit *andere zakelijke diensten* en was goed voor iets meer dan 38,3 miljard euro (38%). Transportdiensten zoals zee-, lucht-, spoor- en weg- en waterwegvervoer; evenals binnen- en ruimtevaart namen met een kleine 21% de tweede plaats in. Reisdiensten vervulde de invoer-top drie met een aandeel van 11,5% (Agentschap voor Buitenlandse Handel, 2021).

Nederland exporteerde in 2020 voor 223 miljard euro aan diensten. Toch kregen ze het zwaar te verduren met een exportdaling van 13% en een importdaling van 14%. Nochtans heeft de specifieke samenstelling van de Nederlandse uitvoer in 2020 wel relatief gunstig uitpakkt voor de buitenlandse afzet. De inkomsten uit reisverkeersdiensten -zoals bestedingen van buitenlandse reizigers aan logies en amusement- zijn door de pandemie wel fors teruggelopen, maar het aandeel van deze diensten in de Nederlandse dienstenuitvoer is relatief klein. Daarnaast heeft de pandemie de internationale verhandeling van sommige diensten positief beïnvloed waardoor het marktaandeel van de binnenlands geproduceerde uitvoer sterk toenam (Rijksoverheid, 2021).<sup>98</sup> De belangrijkste exportdiensten betreffen: andere zakelijke diensten (62 miljard euro), vervoersdiensten -en dan vooral binnenvaartdiensten- (38 miljard); telecommunicatie- en computerdiensten (24 miljard). Bij de dienstenimport zijn dezelfde overheersende diensten te vermelden (CBS, 2021).

Luxemburg exporteert vooral commerciële financieel gerelateerde diensten (55%) en *other business services*<sup>99</sup> (21%); in 2020 goed voor 110 miljard USD. De totale dienstenimport vertegenwoordigde 86 miljard USD in 2020 (Lloyds, 2021).

---

<sup>97</sup> Waaronder handel, operationele leasing, juridische diensten, boekhouding, audit, belastingadvies, reclame, marktonderzoek, afvalverwerking en -verwijdering vallen (ABH, 2021).

<sup>98</sup> Met als belangrijkste de export van het gebruik van intellectueel eigendom zoals streamingdiensten van films en series (Rijksoverheid, 2021).

<sup>99</sup> Waaronder onderzoek- en ontwikkelingsdiensten (O&O), professionele en managementadviesdiensten en technische, handelsgerelateerde en andere zakelijke diensten (Eurostat, 2021).

### 3.1.5 Overheidsfinanciën

Naast de economische omvang, vooruitzichten en buitenlandse handel geven overheidsfinanciën als maatstaf nog een andere invalshoek ter beoordeling van de macro-economische situatie. Concreter bekijkt dit deel de overheidsschuld en het begrotingsaldo. In de Benelux-landen zijn de overheidsschulden in recordtempo gestegen door de steunpakketten die werden opgetrokken. Deze paragraaf gaat niet verder in op de *hoe, wat* en het concrete economische beleid; dat doet §3.5.

In 2020 was een heuse verslechtering te zien van de Belgische overheidsfinanciën. De overheidsschuld in 2020 steef tot 114,1% bbp. Dat impliceert een stijging van 16 procentpunt ten opzichte van het jaar daarvoor. Dergelijke schuldgraad was al twee decennia niet meer opgetekend in het land. Ook het begrotingstekort nam in 2020 bijzonder toe tot 9,4% bbp (NBB, 2021). Eind 2021 meldde het federaal Agentschap van de Schuld dat de nettoschuld van de Belgische federale overheid opgelopen was tot een slordige 451 miljard euro (Federaal Agentschap van de Schuld, 2021). In België vallen de afgelopen 25 jaar al geen begrotingsoverschotten meer te melden (Eurostat, 2021).<sup>100</sup>

Nederland had in 2020 een tekort van 435 miljard euro -of 54,5% bbp-. Het jaar daarvoor realiseerde het land wel een overschot van ruim 14 miljard euro. Het begrotingstekort in 2020 blijft met 6,2% bbp wel historisch hoog; zeker als ze in relatie worden gebracht met de begrotingsoverschotten die het land boekte vanaf 2016 (CBS, 2021).

Met 24,8% van het bbp is de Luxemburgse overheidsschuld een van de laagste in de eurozone in 2020. De afgelopen tien jaar cirkelt deze al rond de 20% (CEIC, 2021). Het begrotingstekort datzelfde jaar bedraagt 4% van het bbp -of zo'n 2,6 miljard euro-. De jaren daarvoor was steeds een begrotingsoverschot te noteren (Statista, 2021).<sup>101</sup>

### 3.1.6 Inkomensverdeling en -groei

Een andere macro-economische parameter die gedestilleerd is, is de inkomensverdeling. Dit deel werpt een blik op hoe de inkomens over de huishoudens in de drie landen verdeeld zijn en geeft zo een iets nauwkeuriger beeld van de welvaartsverdeling in een land.

---

<sup>100</sup> Uitzonderd zeer beperkte overschotten in 2001 (0,2%), 2006 (0,2%) en 2007 (0,1%) (Eurostat, 2021).

<sup>101</sup> Met een deficit dat rond de 3 à 4% bbp schommelt en een overheidsschuld die 25% is van het bbp, is Luxemburg het enige land van de EU dat helemaal voldoet aan het Stabieliteits- en Groeipact van de EU, zelfs na de drie COVID-19-golven (T. Lambert, persoonlijke communicatie, 3 december 2021).



### 3.1.6.1 Gemiddelde huishoudinkomen

Ook het netto equivalent huishoudinkomen per maand van de totale bevolking kan onder deze parameter vermeld worden. Voor 2019 zien we in KKS dat België op plaats zes van de Europese vergelijking staat met €1.935. Dat is een klein verschil met Nederland die €1.987 per maand haalt en op de vijfde plaats staat. Maar in vergelijking Luxemburg -plaats één- met €2.870 KKS. Tussen de drie landen zitten nog Denemarken (€2.141), Oostenrijk (€2.111) en Duitsland (€1.998). Indien weer de opsplitsing gemaakt wordt van Belgische gewesten, zien we in volgorde: Vlaanderen (€2.054), Wallonië (€1.801) en Brussel (€1.707) (Statistiek Vlaanderen, 2021).<sup>102</sup>

De hoge positie van Luxemburg laat zich wederom merken. Nog opmerkelijker is de vaststelling dat de meeste Luxemburgers voor de overheid werken.<sup>103</sup> In het land is het dan ook professioneel een belangrijke betrachting voor jongeren om voor de overheid te gaan werken; simpelweg omdat de overheid er vrij tot zeer goed betaalt. Dit is zowel vanuit welvaarts- als historisch oogpunt te verklaren. Enerzijds is Luxemburg een zeer welvarend land en anderzijds zou men het kunnen zien als een soort *afkoopsom* of compensatie voor het feit dat er zo'n grote openheid werd betoond voor buitenlandse participatie in Luxemburg (T. Lambert, persoonlijke communicatie, 3 december 2021).<sup>104</sup>

### 3.1.6.2 Inkomens(on)gelijkheid

In België is er een aanzienlijke kloof tussen de rijksten en armsten. De rijkste 20% van de bevolking verdient netto vier keer zoveel als de armste 20%. Het land scoort in internationale vergelijkingen wel relatief goed. De inkomensongelijkheid is de voorbije jaren evenmin significant gestegen of gedaald (Steunpunt tot bestrijding van armoede, 2020). Ook in Nederland is dezelfde kloof tussen de rijksten en de armsten: de top 20% van de bevolking verdient meer dan vier keer zoveel als de onderste 20%. Idem voor Luxemburg (OESO, 2022).

---

<sup>102</sup> De gegevens in de figuur zijn schattingen gebaseerd op de EU-SILC-enquête.

<sup>103</sup> Het is zelfs zo stuitend dat sommige kredietinstellingen moeite hebben om jongeren aan te trekken; gewoonweg omdat de lonen in de banksector -soms wel tot 30%- aanmerkelijk lager liggen.

<sup>104</sup> En dit *generieuze* model lijkt te werken. Enkel moet men wel op lange termijngevolgen voor de pensioenlast indachtig zijn. Zo wordt gezegd dat bij ongewijzigd pensioenbeleid -en als men de pensioenen betaalbaar wil houden- men ongeveer een jaarlijkse groei zal moeten hebben van 6 à 7%. Het land zou dus wel eens op termijn voor hervormingen in de pensioensector kunnen komen te staan. Een treffend voorbeeld ter zake: een buschauffeur verdient in Luxemburg zo'n €3.000 netto per maand. Een hoofdverpleegster aan het einde van haar carrière heeft meer dan €7.000 netto per maand (T. Lambert, persoonlijke communicatie, 3 december 2021).

Wat globale inkomensongelijkheid betreft in de Benelux, toont de Gini-coëfficiënt een relatief gunste (*hic*: lage) score<sup>105</sup> van de drie landen. In 2018 scoorde België het best met 0,26; daarna Nederland met 0,29 en dan Luxemburg met 0,32. In een EU-vergelijking plaatst dit België op plaats 4 en Nederland op 10 (OESO, 2021).

### 3.1.7 Inflatie

Het inflatiepercentage van een bepaald jaar geeft de verandering weer van het algemeen prijspeil ten opzichte van het vorige jaar (Heylen, 2014). Deze subtitel analyseert de inflatiepercentages van de landen per dit schrijven, in november 2021.

Het Belgisch inflatiepercentage klopt in november 2021 af op zo'n 5,64% ten opzichte van het jaar ervoor. Dat is het hoogste niveau sinds de zomer van 2008 (5,90%). Indien het inflatiepercentage deze grens zou overschrijden, zou dat het op het hoogste peil brengen sinds juli 1984. Het zeer hoge inflatieniveau wordt vooral aangedreven door de energieprijzen (de Rijcke & Vansteeland, 2021). Deze laatste leveren een bijdrage van 3,92 procentpunt aan de totale inflatie. De belangrijkste producten en diensten die in vergelijking met november 2020 sterkst gestegen zijn, zijn aardgas (116,4%), LPG (65,9%), elektriciteit (41,8%), benzine (32,4%) en diesel (32,1%). De sterkste dalingen zijn te noteren voor televisieapparatuur (-10%), software (-8,7%), opslagmedia (-7,7%) en smartphones (-6,5%) (Statbel, 2021). Evenwel overstijgt België met een jaarinflatie van 2,14% slechts in lichte mate het ECB-richtcijfer van rond de 2% (Vande Keybus, 2021). De kerninflatie -die de prijsverandering van energie en onbewerkte voedingsproducten niet in rekening neemt- bedraagt 2,14% in november 2021. M.u.v. een kleine dip in het voorjaar van 2021 schommelt de kerninflatie al vanaf 2018 tussen de 1 en 2%. Sinds april vindt er een quasi onafgebroken stijging plaats (Statbel, 2021).

Ook Nederland ondervond de afgelopen maanden een stijgend inflatiepercentage, vooral door duurdere energie, maar ook voeding en kleding krikken het percentage omhoog. Voor november 2021 is dat 5,2% in vergelijking met het vorige jaar (CBS, 2021). Volgens de geharmoniseerde EU-index van de consumentenprijzen bedroeg de inflatie in Nederland in november zelfs 5,9%. Het is voor het eerst in veertig jaar dat dit percentage terug boven de 5% uitkomt. Net zoals in België is het dus voornamelijk energie die de inflatie de hoogte doet inschieten: in november werden gas (53%), elektriciteit (75%) en benzine (31,4%) sterk duurder. Het Nederlands Bureau voor Statistiek berekende dat huidig jaargemiddelde voor de inflatie -november inclusief- zo'n 2,4 procent bedraagt (CBS, 2021).

---

<sup>105</sup> Met 0 als perfecte inkomensgelijkheid en 1 als perfecte inkomensongelijkheid (OESO, 2021).

Statec, het nationaal Luxemburgs statistiekinstituut, rapporteerde in november 2021 een inflatiepercentage dat steeg tot 4,5%. Ook in het land waren de prijzen van aardolieproducten in een jaar tijd meer dan verdubbeld. Verwacht wordt dat de kerninflatie in 2022 boven de 2% zal uitkomen en dat de energieprijzen na de recente forse stijging van de groothandelsmarktprijzen een verdere belangrijke impuls aan de inflatie zullen geven. Aangezien de onzekerheid over de energieprijzontwikkelingen groot blijft, wordt verwacht dat de nominale inflatie in 2022 tussen 2 en 3% zal liggen (Statec, 2021).

De Benelux-landen maken deel uit van de zeven Europese landen waarin het inflatiepercentage het sterkst steeg ten opzichte van de maand ervoor. In de Eurozone stegen energieprijzen met gemiddeld 27% (Séveno, 2021). De inflatie in de landen is ook hoger dan die in de eurozone. In november nam die toe van 4,1% naar 4,9% (CBS, 2021).

### **3.1.8 Goudvoorraden**

Monetair-economisch speelt goud nog steeds een relatief belangrijke rol in de activa van staten en hun centrale banken (Lioudis, 2021). Wat de strategische goudvoorraden betreft, rapporteert de *World Gold Council* dat de Benelux-landen per Q2 van 2021 respectievelijk 227,4; 612,4 en 2,2 ton aan goudreserves aanhouden (World Gold Council, 2021). Opvallend zijn de relatief lage voorraden van België en vooral Luxemburg. Dit is ten dele te wijten aan het feit dat de aankoop van goud al langere tijd geen beleidsprioriteit meer is. Daarnaast verkocht de Belgische staat zeer grote delen van zijn goudreserves eind vorig millennium. Voor de verkoop (lees: tot 1988) hield België een goudvoorraad van maar liefst 1.303 ton aan (Dewitte, 2019). De Luxemburgse goudreserves bleven -een insignificante daling van 0,1 ton indachtig- de afgelopen 25 jaar quasi constant (Trading Economics, 2021).

Uit het voorgaande kan men afleiden dat de som van de goudvoorraden van de drie landen (lees: 842 ton) niet min is. Zo komt de Benelux de internationale top tien binnen en staat de Benelux op zo goed als op gelijke voet met Japan (846 ton) (World Gold Council, 2021). Het bekleedt zelfs een plaats voor India (704 ton). Dit vergelijkend voorbeeld ter zake illustreert enerzijds de sterke positie van de Benelux op vlak van goudreserves. Maar daarnaast toont het ook de moeilijkheid om de vinger te leggen op een correct beeld van de politieke economisch-monetaire realiteit. Want in tegenstelling tot de lage landen, wordt de aankoop van goud in landen als India veel hoger op de economisch-monetaire agenda geplaatst. Zo kocht de RBI -Reserve Bank of India- de afgelopen jaren in snel tempo goud aan en steeg zijn goudreserve de afgelopen twee jaar met maar liefst 27% (Bhayani, 2021). Dit terwijl het in de Benelux al decennia vrijwel constant blijft (Trading Economics, 2021).

### 3.1.9 Slotbemerkingen

Vooraleer nader in te gaan op enkele niet-economische Benelux-gegevens, verdient het de voorkeur om kort stil te staan bij het volgende: bovenstaande geeft reeds een overtuigend, doch niet-exhaustief inzicht in belangrijke macro-economische factoren, en is dus allesbehalve sluitend. Deze thesis is er zich van bewust dat er naast economische output ook andere belangrijke indicatoren zijn. Vandaar geeft ze *infra* enkele verrassende socio-economische resultaten weer die de lezer zeker niet mogen onthouden worden.

De *inequality-adjusted Human Development Index*<sup>106</sup> (IHDI) voor 2019 toont -o.b.v. schattingen- de Benelux-landen in de wereldwijde<sup>107</sup> top 20. Nederland (plaats 8) en België (13) doen het betrekkelijk goed. Algemeen scoort de Benelux goed en beter dan Frankrijk of bijvoorbeeld de VS (UN Development Programme, 2021).

Ook op gebied van gemiddeld loon<sup>108</sup> toont de Benelux verbazingwekkende resultaten. De Benelux vormt -naast Denemarken- de Europese top 4. In 2020 spant Luxemburg de kroon met gemiddeld \$65.900 als gemiddeld jaarloon in het land. Daarna volgen Nederland met \$58.800, Denemarken en België met \$54.300. Het OESO-gemiddelde dat jaar is \$49.200 (OESO, 2021).

Tot slot toont de *KOF Index of Globalization* de mate van globalisering in -afhankelijk 208 of 211- landen over de hele wereld op basis van economische, sociale en politieke indicatoren. Het tracht huidige economische stromen, economische beperkingen, gegevens over informatiestromen, gegevens over persoonlijke contacten en gegevens over culturele nabijheid binnen de onderzochte landen te beoordelen (Szmigiera, 2021). In 2021 volgen na Nederland (90,91), Zwitserland (90,45) en België (90,33). Luxemburg staat op plaats 20 (82,98) (ETH, 2021). Voor de economische dimensie -in termen van globalisatie- komt Nederland (90) na Singapore (94) op twee, België (89) op drie en Luxemburg (88) op vijf (ETH, 2021). Het hoge Nederlandse indexcijfer is in de eerste plaats te danken aan zijn rol in de handel van goederen via de havens van Rotterdam, waar de meeste goederen in Europa worden verscheept (ETH, 2021).

---

<sup>106</sup> De IHDI combineert de gemiddelde resultaten van een land op vlak van gezondheidszorg, onderwijs en inkomens met de verdeling ervan tussen de bevolking van dat land. Het kan dus -zij het ietwat vaag en generiek- beschreven worden als een distributief gevoelig instrument dat de gemiddelde maatschappelijke ontwikkeling meet in een land (UN Development Programme, 2021).

<sup>107</sup> De IHDI wordt berekend voor 152 landen (UN Development Programme, 2021).

<sup>108</sup> De gemiddelde lonen worden verkregen door de totale loonsom op basis van de nationale rekeningen te delen door het gemiddelde aantal werknemers in de totale economie, dat vervolgens wordt vermenigvuldigd met de verhouding tussen het gemiddelde gebruikelijke wekelijkse aantal uren per *FTE* en het gemiddelde gebruikelijke aantal uren per week voor alle werknemers (OESO, 2021).

Ten tweede is Nederland, net als Zwitserland, een financieel aantrekkelijke vestigingsplaats voor bedrijven en de financiële sector. Brexit zal waarschijnlijk ook een impuls hebben gegeven aan Nederland ten nadele van het VK (KOF Swiss Economic Institute, 2021). Sociaal staat Luxemburg (90,97) dan weer op één, Nederland (86,01) op tweeëntwintig en België (85,60) op achtentwintig. Politiek bekleedt België (96,63) plaats zes, Nederland (96,59) zeven en Luxemburg (70,66) negentachtig, tussen de Dominicaanse Republiek (70,68) en Zambia (70,19) (ETH, 2021). De internationale topposities van België en Nederland zijn vooral te danken aan het feit dat het als kleine, open landen een hoge mate van interdependentie hebben met de buurlanden en de EU (Agentschap voor Buitenlandse Handel, 2021).

## 3.2 Bevolking en taal

Per 1 januari 2021 tellen de Benelux-landen samen zo'n 29,6 miljoen inwoners. Nederland telt op dat moment 17.475.000, België 11.566.000 en Luxemburg 634.000 inwoners. *In toto* representeert de Benelux 6,6% van de EU-27-bevolking (Eurostat, 2021). De officiële landstalen in de Benelux zijn het Nederlands, Frans, Luxemburgs, Duits en het Fries (Van Hout & Vallen, 1995). De verdeling over de taalgebieden toont tevens ook interessante resultaten. Maar liefst 81% van de Benelux-bevolking is gevestigd in de Nederlandse taalgebieden, 14% resideert in gebieden waar Frans de officiële taal is, 4% is gesitueerd in het tweetalige Brussels Gewest en minder dan 1% spreekt Duits of Luxemburgs. Specifiek betreffende de grootste (lees: Nederlandse) taal in de Benelux, is het belangrijk om te wijzen op de rol en mogelijkheden om via internationale neerlandistiek een nieuw *publiek* te bereiken dat de economische impact van Vlaanderen en Nederland kan vergroten (Louwerse, 2019).<sup>109</sup> De noodzaak om te investeren in de neerlandistiek over de grenzen heen wordt hierbij dus duidelijk gemaakt (IVN, 2018).

## 3.3 Oppervlakte en bevolkingsdichtheid

België, Nederland en het Groothertogdom bestrijken een grondoppervlak van 74.657 km<sup>2</sup>. Dat is zo'n tweeënhalve keer de oppervlakte van België (FOD Buitenlandse Zaken, 2021). Het overzeese Caribisch deel van het Koninkrijk der Nederlanden maakt er geen deel van uit (BZK, 2020). De Benelux heeft een kustlijn van 517,5 kilometer. De interne grens tussen België en Nederland is het grootst (450 km), daarna komt de grens met België en Luxemburg (148 km). Nederland grenst niet aan Luxemburg. Globaal heeft de Benelux 782 km grens met Duitsland en 693 met Frankrijk (Wouters et al., 2006). Opmerkelijk is dat de Benelux-oppervlakte *slechts* 1,7% van het gehele EU-grondgebied beslaat. Uit voorgaande volgt dat de bevolkingsdichtheid 396 inwoners per km<sup>2</sup> bedraagt. Dit zou het op plaats twee van de dichtstbevolkte landen in de EU zetten, na Malta en net voor Duitsland en Italië (Eurostat, 2021). Merk vooral de hoge graad van bevolkingsdichtheid op in Brussel van 7.500 inwoners per km<sup>2</sup> (Statbel, 2021), in Nederland 517 (CBS Statline, 2021) en Vlaanderen 487, tegenover 216 in Wallonië (Statbel, 2021) en 260 in Luxemburg (Universiteit de Sherbrooke, 2020).<sup>110</sup>

---

<sup>109</sup> Het strekt zeer sterk tot verbazing dat er buiten het Benelux-Nederlands taalgebied meer studenten Nederlands opnemen in hun bachelorprogramma dan binnen de Benelux zelf. Het is dan ook belangrijk in te zien dat Nederlandse taalkennis -naast culturele- ook economisch opbrengt. Buiten de landsgrenzen ligt immers een uitgebreid netwerk aan studenten en docenten die zowel kennis hebben van het Nederlands als van de lokale situatie. Dit veelal onbenutte potentieel kan worden aangeboord om cultureel, politiek, maar vooral ook economisch voordeel voor Nederland en Vlaanderen te bewerkstellingen (Louwerse, 2019).

<sup>110</sup> Cijfers per 2020.

## 3.4 Economische kenmerken

Zoals reeds eerder duidelijk werd doorheen dit werk, zijn de Benelux-economieën relatief verwant aan elkaar. Deze titel tracht een beknopt analyserend inzicht aan te bieden in de economische Benelux-context en het -landschap. Er wordt kort stilgestaan primaire, secundair en tertiaire sectoren van de drie landen, evenals de economische kenmerken, industrieën en belangrijke sectoren worden kort aangeraakt.

### 3.4.1 Benelux

Wat de drie economieën ten eerste bindt, is dat ze kunnen worden gekenmerkt als kleine en open economieën met export als belangrijke pilaar. Daarnaast zijn tevens grote gelijkenissen te trekken tussen de bedrijfstakkenstructuur (lees: economie-infrastructuur) van België en Nederland. De landen kennen een relatief grote dienstensector waar het belang van zakelijke en financiële diensten zeker niet te onderschatten is. De Belgische industriector is in lichte mate groter dan de Nederlandse. De bedrijfstakken met het grootste aandeel in bruto toegevoegde waarde zijn in beide landen handel, vervoer, horeca, overheid, zorg, nijverheid en energie (de Kruijf & Jonkers, 2018). In Luxemburg is de dienstensector dan weer betrekkelijk hoog. Deze vertegenwoordigt 88% van totale werkgelegenheid in het land (Lloyds Bank, 2021). Zoals *titel 3.1.9.* aantoont, zijn België en Nederland een van de meest geglobaliseerde landen ter wereld; door hun hoge buitenlandse handelsgraad en sterke financiële sector. Ze spelen een belangrijke politieke rol en zijn daarom een brandpunt voor veel internationale niet-gouvernementele organisaties en instellingen. Tot slot vormen kmo's ongeveer twee derde van het bbp van de private sector van de Benelux-economie en staan in voor meer dan 60% van de werkgelegenheid (Cormann, 2020).

Maar er zijn ook algemeen kenmerkende verschillen tussen de Benelux-landen. Zoals het historisch overzicht in het tweede hoofdstuk aantoont, kwamen deze in de loop van de tachtiger jaren steeds sterker naar voren. De Belgisch auteur en journalist Pironet (2020) stelt kritisch dat België een stagnerende staat is waar hervormingen en beleidsaanpassingen vaak te laat komen. Nederland kijkt volgens hem verder vooruit en pakt het planologisch beter aan. De verschillen tussen beide economieën worden steeds duidelijker en groter. Een kernvoorbeeld is infrastructuurgebonden van aard. Zo is het kwaliteitsverschil van de wegen in deze optiek zeker vermeldenswaardig.<sup>111</sup> Terwijl Nederland zich op plaats vijf stelt in onderzoek van het *World Economic Forum* (2017), bekleedt Luxemburg plaats twintig en België een *schromelijke* zesenvestigste plaats (WEF, 2019).

---

<sup>111</sup> Dit is trouwens ook een criterium bij het bepalen van concurrentievermogen bij internationale vergelijkingen zoals de *Global Competitiveness Index* (WEF, 2018).

Van 2012 tot de laatste meting in 2019 is deze positie enkel maar verslechterd. Die van Nederland en Luxemburg steeg of bleef vrijwel constant over het algemeen, op enkele zeer lichte dalingen na (WEF, 2019).

### 3.4.2 België

De Belgische economie beschikt over een sterk ontwikkelde communicatie-infrastructuur<sup>112</sup> en de economische groei wordt gestuwd door investeringen, goed ontwikkelde transportinfrastructuur<sup>113</sup>, een gediversifieerde dienstensector, consumentenvraag -van de huishoudens- en de invloed van industrie en *hightech*. Net zoals de andere Benelux-landen is de ligging -in het hart van Europa- van belang voor de economie. Vermeldenswaardig is wel de afhankelijkheid van -buitenlandse- fossiele brandstoffen. Zeker met de geplande sluiting van minstens vijf van de zeven Belgische kerncentrales tegen 2025, komt deze in het gedrang (De Tijd, 2021).<sup>114</sup> De onafhankelijke klimaatdenktank *Ember* stelt zelfs dat België in 2030 een van de meest vervuilende elektriciteitsnetwerken in de EU hebben; net omwille van de grote afhankelijkheid van fossiele brandstoffen; en dan voornamelijk fossiel gas (Moore, 2020). De Belgische economie heeft behoorlijk geleden onder de COVID-19-crisis. In 2020 werd de binnenlandse vraag nadelig beïnvloed door de beperkende maatregelen en ook het vertrouwen daalde. Dit liet zich zien in bbp-keldering. Echter, na de scherpe daling in Q1 en Q2 vond er een heropleving plaats tijdens Q3. Deze was sterker dan geanticipeerd. Toch riepen hernieuwde maatregelen het herstel een halt toe. De tweede en derde coronagolf hebben de economie al bij al niet uit haar koers geslagen (Europese Commissie, 2021). Het Belgisch economisch herstel wordt voornamelijk gedragen door de binnenlandse vraag. Ook het feit dat bedrijven zijn blijven investeren -en het vaakst in digitalisering- verklaart ook het sneller dan verwacht herstel. Ook de gezinsconsumptie -die wat achterliep- zal dit economisch herstel helpen te bewerkstelligen. Een andere belangrijke vaststelling is het robuust karakter van de Belgische arbeidsmarkt tijdens de crisis. De werkloosheid steeg amper en het leeuwendeel der tijdelijke werklozen wordt verwacht weer aan de slag te gaan op termijn. De heropleving van de economie zorgt ook wel voor een temporeel hogere prijsdruk, deels gestuwd door stijgende grondstofprijzen (NBB, 2021).

---

<sup>112</sup> Het land beschikt over een van de best ontwikkelde breedbandtelecommunicatienetwerken van Europa.

<sup>113</sup> Alhoewel kan deze stelling getemperd worden door de situatie van de Belgische wegen (zie eerder). In vergelijkend perspectief met Nederland en Luxemburg zijn deze in veel slechtere staat en sterker nog: vormen ze een remmende factor op de economie. Dat bevestigt ook onderzoek van het *World Economic Forum* (WEF) (The Brussels Times, 2017). Anderzijds beschikt het land over een uitgebreid aanbod van transportinfrastructuren en -modi. Het netwerk van hoofd-, water- en spoorwegen valt hier te vermelden; evenals de internationale luchthavens Brussel, Luik, Charleroi, Oostende, Antwerpen en Kortrijk en de zeehavens Antwerpen, Zeebrugge, Gent en Oostende (FOD Economie, 2019).

<sup>114</sup> Begin december 2021 meldde federaal Minister van Energie Van der Straeten dat ze zelfs wou doorzetten met een volledige kernuitstap (van de Velde & Steel, 2021).



### 3.4.2.1 Primaire sector

Landbouw draagt slechts in beperkte mate bij tot het Belgisch bbp: 0,7% en slechts 1% van de beroepsbevolking is er actief (Statbel, 2018).<sup>115</sup> Toch is op vlak van uitvoer het relatieve belang van de landbouw groter. In 2017 nam de landbouw neemt 12% van de Belgische uitvoer voor zijn rekening (Vilt, 2019).

### 3.4.2.2 Secundaire sector

De Belgische industrie maakt 19,2% uit van het bbp. En ofschoon het economisch belang ervan doorheen de tijd is afgenomen, blijft ze haar rol spelen. Zo stelt ze 20,6% van de actieve bevolking te werk (Statista, 2021). Vandaag zijn ook nog steeds de gewestelijke discrepanties die opvallen -zij het historisch in omgekeerde zin-. Want terwijl Vlaanderen bijvoorbeeld internationaal excelleert in bijvoorbeeld de chemische industrie<sup>116</sup>, textiel, petrochemie in Antwerpen, is Wallonië nog steeds in een herstructureerende fase. Toch scoort het o.a. relatief goed in staal -nog steeds in de bekken van Charleroi en Luik-, metaalconstructie, agro, glas en zware chemicaliën (AWEX, 2021). De rol van Brussel onderscheidt zich in de telecom, softwareontwikkeling, automobiel en farmaceutische sector (B. Schobben, persoonlijke communicatie, 16 december 2021).

### 3.4.2.3 Tertiaire sector

Maar net zoals in Nederland en Luxemburg is het de tertiaire sector die het grootste bbp-aandeel vertegenwoordigt. In België is dat met 69,65% van het bbp en 78,4% van de tewerkstelling van de actieve bevolking. Het is vooral Brussel die heel sterk gedomineerd wordt door deze dienstensector; het representeert maar liefst 91% van de totale werkgelegenheid in 2020 (EURES, 2021).<sup>117</sup> Belangrijke sectoren zijn het openbaar bestuur, de gezondheidszorg en maatschappelijk werk (EURES, 2021). Ook toerisme is een heel belangrijke sector. Deze laatste werd bijzonder hard getroffen door de coronacrisis, met miljarden euro's omzetverliezen tot gevolg (Nijs & Valcke, 2020).

---

<sup>115</sup> Het is dan ook typerend voor de laatste vier decennia dat de Belgische landbouwsector structureel afneemt. Dit is o.a. te zien aan het sterk dalend aantal landbouwbedrijven (Statbel, 2018).

<sup>116</sup> De grootste geïntegreerde (petro-)chemische cluster van Europa bevindt zich in Vlaanderen, in de haven van Antwerpen. Het is de tweede grootste ter wereld, na Houston (Texas) (FIT, 2021).

<sup>117</sup> Ter vergelijking: in het Vlaams Gewest is dat 76% en in het Waals Gewest 79% van de totale werkgelegenheid in 2020. Een verklarende factor kan de aanwezigheid van de vele internationale instellingen, diplomatieke vertegenwoordigingen en belangengroepen zijn en de behoefte voor talrijke ondersteunende diensten. Men schat de werkgelegenheid door de specifieke aanwezigheid van deze instellingen tussen de 123.000 en 162.000 arbeidsplaatsen, waarvan een kleine 50.000 direct. Dat vertegenwoordigt bijna een kwart van de totale werkgelegenheid in het Gewest (EURES, 2021).

### 3.4.3 Nederland

Wat de Nederland als zesde grootste economische macht in de eurozone aangaat, mag vooreerst de sterke exportpositie vermeld worden (zie eerder). Gelijkelijk met België, bezit het land een zeer open economie, zeker ten aanzien van internationale handel. De afgelopen jaren was de Nederlandse economie echter wel in staat vrij dynamisch te groeien. Toch zorgden internationale handelonzekerheid, brexit-perikelen en de COVID-19-crisis ervoor dat de Nederlandse economie op een minder energiek tempo kon toenemen. In elk geval kon het Nederlands bbp in het derde kwartaal van 2021 terug het pre-corona-niveau<sup>118</sup> bereiken en werd in 2021 een groei van 4,4% verwacht. Het Nederlands *inhaalpotentieel* leidt tot verwachte hoge bbp-cijfers in 2022 (zie eerder). Aan de basis hiervoor liggen het aantrekken van de dienstenconsumptie en dienstenuitvoer (ING, 2021). Ook is er een Nederlandse afhankelijkheid van aardolie voor vervoer en industrie. De Nederlandse olievelden leveren maar een zeer klein deel van de aardolie. De meeste olie wordt geïmporteerd. Omdat de levering niet altijd zeker is, houdt de overheid een strategische voorraad aan. Een suprematie van Nederlands gas op import uit het buitenland dus, ook al wordt de afbouw van aardgas centraal gesteld (Rijksoverheid, 2021). Volgens het eerder aangehaalde rapport van *Ember* (2020) doet Nederland het wel veel beter dan België in termen van afhankelijkheid van fossiele brandstoffen in 2030. Het aandeel Nederlands elektriciteitsproductie uit fossiele brandstoffen zou tegen dan rond het Europees gemiddelde circuleren. In tegenstelling tot België zal de verwachte emissie-intensiteit van de Nederlandse elektriciteitsproductie in 2030 zich onder het Europees gemiddelde bevinden gas (Moore, 2020).

#### 3.4.3.1 Primaire sector

De sterk *gemachineerde* agrarische sector representeert ook een beperkt percentage van 's lands bbp: namelijk 1,6%. Toch is dit in verhouding een relatief grote sector als ze vergeleken wordt met de buurlanden. De landbouwexport breekt records en Nederland is de op een na grootste exporteur van landbouwproducten ter wereld, na de VS.<sup>119</sup> De sector stelt 2% van de actieve bevolking te werk. Er zijn hoge opbrengsten te ontwaren in de sector en dat komt gedeeltelijk door intensieve akkerbouw (Peters, 2020).

---

<sup>118</sup> Dit in tegenstelling tot de vier grootste economieën van de eurozone.

<sup>119</sup> In 2019 heeft de totale export van landbouwgoederen een waarde van 94,5 miljard euro. De voornaamste exportproducten zijn sierteelt -waaronder bloemen, -bollen en planten-, vlees, zuivel en eieren (NOS, 2020). Nederland is daarenboven ook de grootse bloemenexporteur ter wereld (Workman, 2021).

### 3.4.3.2 Secundaire sector

Industriële activiteiten zorgen voor zo'n 18% van het Nederlands bbp en de industrie beschikt over een kleine 16% van de Nederlandse werkkrachten. Vermeldenswaardige industrieën zijn hier de voedselverwerkende, petrochemische, metallurgie-, hightech en transportmiddelenindustrie. Zoals eerder werd aangehaald is Nederland ook een belangrijke producent en distributeur van olie en natuurlijk gas. Industriële projecties tonen aan dat na een stevig productieherstel van plus 7,5% in 2021, de industriële productie gestaag verder groeit in 2022 met 2,5%. De sterkst groeiende industrietak zou in dat jaar de technologische industrie zijn met 5%. Het sterke hersteljaar 2021 is in termen van productiegroei in Europees opzicht bovengemiddeld. Deels verklarend is de driftige groei van de Nederlandse machine-industrie tussen Q1 en Q3 van 2021 met 35% tegenover 5% in de EU.<sup>120</sup> Een belangrijk verschil met andere Europese landen is ook wel het kleine sectoraandeel van de transportmiddelenindustrie in Nederland (Dantuma, 2021).

Net zoals de andere Benelux-landen kampt Nederland met lange termijnknelpunten zoals sterk stijgende kosten en verkoopprijzen omwille van schaarste in personeel, energie, materialen en containercapaciteit (Dantuma, 2021). De twee belangrijkste uitdagingen die genoemd worden voor de Nederlandse economie zijn dan ook de enorme materiaaltekorten in veel sectoren en het gevolg van de lage werkloosheidscijfers in Nederland: een heel hoge spanning op de arbeidsmarkt. Niet voldoende vaardigheden en skills die horen bij de openstaande vacatures (Boots, 2021). Voor iedere 100 werklozen in Q3 van 2021 stonden er 126 vacatures open, wat uniek is voor het land (Swagerman, 2021).

### 3.4.3.3 Tertiaire sector

De dienstensector is goed voor zo'n 70% van de nationale inkomsten en biedt werk aan 82% van de beroepsbevolking. De sector is voornamelijk gericht op vervoer, distributie, logistiek, bank- en verzekeringswezen, waterbouwkunde en nieuwe technologieën. Op vlak van zeevracht is het de belangrijkste Europese dienstverlener, maar dit behoeft geen verwondering door de exportgerichte economie. De vooruitzichten zijn niet slecht, want in 2022 wordt met 4,5% opnieuw een sterke volumegroei verwacht. De reisbranche herstelt zich wel nog niet volledig in 2022. Men verwacht ook meer faillissementen en vooral bedrijven in de reisbranche lopen risico. De grootste uitdaging voor de sector blijft de krappe arbeidsmarkt (Jongkind, 2021).

---

<sup>120</sup> De Nederlandse machine-industrie had reeds tevoren al een aardig aandeel van 16% in de bruto toegevoegde waarde (Dantuma, 2021).

### 3.4.4 Luxemburg

De Luxemburgse economie wordt gekarakteriseerd door zijn fiscaal systeem en grote mate van internationale openheid. Heel belangrijk voor de economie is de financiële sector. Het is de drijvende kracht achter de economie van het Groothertogdom. Gezien het grote sectorgewicht in 's lands bbp van maar liefst 80%, legt het ook een zekere kwetsbaarheid bloot met betrekking tot externe schokken.<sup>121</sup> 2020 ging gekenmerkt door een redelijk forse daling van de binnenlandse vraag. De externe sector hield wel goed stand, vooral dankzij de handel in financiële diensten. Hoe dan ook werd er een negatieve bbp-groei vastgesteld. Een raming van het IMF komt neer op -1,3%. De EC ziet dit somberder in met -4,2%. De landbouwsector is er bijna onbestaande en draagt slechts 0,2% bij aan het bbp.<sup>122</sup> De sector biedt werk aan ongeveer 1% van de beroepsbevolking (Wereldbank, 2020). De industriële sector -11,3% bbp en 12% beroepsbevolking- wordt van oudsher gedomineerd door de productie van ijzer en staal.<sup>123</sup> De laatste jaren is deze sector gediversifieerd met chemische fabrieken, plastic producten en lichte machinebouw. De tertiaire sector -waarin 87% van de beroepsbevolking werkzaam is- vertegenwoordigt bijna 80% van het bbp. Luxemburg is een van de grootste geldmarkten ter wereld en de op één na grootste beheerder van beleggingsfondsen ter wereld (Lloyds, 2021).<sup>124</sup>

Het land is het belangrijkste centrum van particuliere banken in de eurozone en de thuisbasis van veel herverzekeringsmaatschappijen (Lloyds, 2021). Tot slot is het aantal buitenlandse burgers op de arbeidsmarkt groter dan het aantal Luxemburgse staatsburgers zelf (T. Lambert, persoonlijke communicatie, 3 december 2021).<sup>125</sup>

---

<sup>121</sup> De dienstensector van het land is goed voor meer dan 88% van de gehele werkgelegenheid in het land. Ter vergelijking is dit in België 78% en in Nederland 82% (Lloyds, 2021).

<sup>122</sup> Dit is niet verwonderlijk met een landbouwareaal van slechts 61.860 hectare. De belangrijkste gewassen van het land zijn wijn, hout, granen en aardappelen. De regering heeft een stimuleringspakket van 5 miljoen euro goedgekeurd om de Luxemburgse landbouwsector te helpen zich te herstellen van de COVID-19-crisis. Volgens voorlopige gegevens van *Eurostat* is de totale landbouwproductie in 2020 met 1,6% gedaald (Lloyds, 2021).

<sup>123</sup> Historisch was Luxemburg een verarmd landbouwland -te vergelijken met de Belgische provincie Luxemburg-; tot men op een gegeven ogenblik ijzererts in de gronden aantrof. Dat was het begin van de staalnijverheid. In tegenstelling tot andere Europese landen zag men de dienstensector die tijd niet als iets accessoir. Toen investeringen zich opdrongen in de staalsector, kon men beroep doen op het kapitaal en de expertise van de financiële sector en die zo verder laten ontwikkelen. Dit betekende niet enkel het succesvolle begin van Luxemburg als financieel centrum, maar ook sub-sectoren zoals verzekeringen, alternatieve vormen van financiering, extra-bancaire instellingen e.d. (T. Lambert, persoonlijke communicatie, 3 december 2021).

<sup>124</sup> Dus niet Londen, Frankfurt of Hongkong, maar Luxemburg is de tweede bestemming ter wereld voor investeringsfondsen (T. Lambert, persoonlijke communicatie, 3 december 2021).

<sup>125</sup> Deze komen voornamelijk uit Frankrijk, België en Duitsland. Zonder telewerk worden zo'n 200.000 grensarbeiders per dag ontvangen in Luxemburg. Zodus zijn ze essentieel om de economie draaiende te houden (T. Lambert, persoonlijke communicatie, 3 december 2021).

### 3.5 Economisch beleid in de Benelux

Dit subhoofdstuk staat stil bij en vergelijkt het economisch beleid dat gevoerd is in de Benelux-landen tussen 2017 en 2021. De link met voorgaande hoofdstukken is eenvoudig te maken: macro-economie is echter zeer beleidsgericht en beoogt in deze optiek ook de verbetering van economisch beleid (Heylen, 2014). Uit de inleiding van deze thesis kan men alvast ook afleiden dat een exhaustieve lijst opmaken van het volledig economisch beleid in de Benelux haast onbegonnen werk is. Vandaar spitst deze titel zich toe op de discretionair-economisch beleid dat de Benelux-landen -deels als antwoord op de coronacrisis, maar ook er voor- namen. Er wordt ook vergeleken a.d.h.v. de *sustainable governance indicators* (SGI).<sup>126</sup> Het is dus fout aan te nemen dat deze subtitel een volledig overzicht geeft van het economisch (herstel-) beleid in de landen. En als het economisch beleid van de laatste vijf jaar bekeken wordt, is het meer bepaald belangrijk te beklemtonen dat een belangrijke tweedeling van perioden opgeworpen moet worden. Enerzijds is er de periode voor de coronapandemie en anderzijds die sinds de pandemie. Het belang ervan is dat het kenmerkend beleid in deze perioden sterk van elkaar verschilt. Daarenboven heerste er voor de pandemie een relatief gunstige conjunctuur (P. De Grauwe, persoonlijke communicatie, 3 december 2021). Gezien de economische overeenkomsten hoeft het niet te verbazen dat de eerste reacties van de Benelux-landen op de COVID-19-crisis qua inhoud en timing opvallend gelijklopend waren (Van Overbeke & Stadig, 2020).

#### 3.5.1 België

België heeft te kampen met schulden en structurele zwakheden en bevindt zich internationaal gezien in de middenmoot wat economisch beleid betreft.<sup>127</sup> De inspanningen om de overheidsschuld terug te dringen -die nog steeds meer dan 100% van het bbp bedraagt- hebben geleid tot bezuinigingen op overheidsinvesteringen, in de gezondheidszorg en pensioenen en *slechts* tot slome verbeteringen in onderwijs en milieu. De werkgelegenheidsgraad van het land ligt ver onder het EU-gemiddelde en pogingen om de arbeidsmarktparticipatie te bevorderen door de pensioenleeftijd te verhogen, arbeidskosten en werkloosheidsuitkeringen te verlagen, hebben weinig effect gehad. Het arbeidsinkomen wordt zwaar belast in België, terwijl het aandeel van de indirecte belastingen in de ontvangsten het op één na laagste van de EU is. Recente belastinghervormingen hebben de tarieven voor bedrijven en lage inkomens verlaagd (Bertelsmann Stiftung, 2021).

---

<sup>126</sup> Deze indicatoren analyseren en vergelijken de behoefte aan hervormingen, alsook het vermogen van elk OESO-land om in te spelen op de huidige sociale en politieke uitdagingen (SGI, 2021).

<sup>127</sup> Volgens de SGI. De score is sinds 2014 verwaarloosbaar 0,1 punt gestegen (Bertelsmann Stiftung, 2021).

De overheidsuitgaven als percentage van het bbp zijn hoog -naar eurozone-normen- en er wordt nog steeds relatief weinig geld uitgetrokken voor openbare infrastructuur en hoger onderwijs (Bertelsmann Stiftung, 2021). Wat economisch beleid betreft, dwingt de hoge mate van blootstelling aan de mondiale concurrentie de regeringen ertoe het internationale concurrentievermogen van het land in het oog te houden; en dit met wisselend resultaat. Het concurrentievermogen van België is het afgelopen decennium uitgehold en de productiekosten en marktverstoringen -zeker ten opzichte van die van Nederland en Luxemburg- zijn geleidelijk aan verslechterd. Om dit te compenseren bood het land *multinationals* steeds genereuzere belastingvoordelen aan. Aangezien deze *overeenkomsten* bekritiseerd werden als onwettige staatssteun, voerde de regering Michel een reeks structurele en belastinghervormingen door.<sup>128</sup> De overheidsinvesteringen in infrastructuur blijven over de hele lijn relatief laag en zelfs een vol procentpunt lager dan in Nederland.<sup>129</sup> De werkgelegenheidsgraden en algemeen niveau van ondernemerschap van het land doen het niet goed.<sup>130</sup> Politiek volatiele discours en hervormingsstijlen hebben weinig bijgedragen aan het investeringsklimaat in het land. Ten slotte was de federale regering sinds december 2018 in feite een *demissionaire* uitvoerende macht geworden; waardoor zij niet proactief kon optreden om het internationale concurrentievermogen van het land te verbeteren (Bertelsmann Stiftung, 2021). Voor de pandemie zaten de Benelux-landen in een economische conjunctuur die relatief gunstig was. Hoewel er een budgettaire tekort was, was dit niet bijzonder hoog. In die enkele jaren voor de pandemie vallen er over het algemeen weinig ingrijpende economische beleidsveranderingen te rapporteren. De besprekingen waren meestal van budgettaire aard teneinde de begroting in evenwicht te krijgen. (P. De Grauwe, persoonlijke communicatie, 3 december 2021).

De pandemie tekent echter een totale ommekeer van de eerder lage economische intensiteit van beleidsinitiatieven in België. Na de eerste geregistreerde COVID-19-bestemming in België in februari 2020, begon de overheid massaal uit te geven om de economie recht te houden. Denk hierbij aan tijdelijke werkloosheidssteun en subsidies die werden opgeworpen om faillissementen te vermijden. Dientengevolge was een explosie van de overheidsschuld waar te nemen (P. De Grauwe, persoonlijke communicatie, 3 december 2021).

---

<sup>128</sup> Het doel hiervan was drieledig: de inflatiekloof verkleinen -waarbij de nadruk meer lag op verlaging van de loonkosten dan op structurele hervormingen van de productmarkt-, de verstoringen van de belasting op arbeid die nadelig waren voor het concurrentievermogen gedeeltelijk wegwerken en tot slot de vennootschapsbelasting over de gehele lijn verlagen (Bertelsmann Stiftung, 2021).

<sup>129</sup> Aldus het *Global Competitiveness Report* van het *World Economic Forum*.

<sup>130</sup> De werkgelegenheidsgraden blijven aanhoudend laag en het hoger onderwijs chronisch ondergefinancierd in België; wat betekent dat de eertijds sterke positie van het land rond werknemersvaardigheden aan het eroderen is. Het internationale concurrentievermogen van België neemt ook af door het vrij lage ondernemersniveau. Dit bemoeilijkt de markttoegang voor jonge en innoverende bedrijven (Bertelsmann Stiftung, 2021).

De beleidsrespons t.a.v. COVID-19 als directe fiscale impulsen kwam vooral van het federaal overheidsniveau. De uitkeringen werden verhoogd, tijdelijke werkloosheidsregelingen uitgebreid en er kwamen premies voor zelfstandigen. Bovendien werd de btw afgeschaft voor restaurants en cafés. De federale regering liet ook uitstel van betaling van belastingen en bedrijfsleningen toe. Hypothecaire leningen kregen een *verlof* van zes maanden. Wat de andere liquiditeitsgaranties betreft, trok de federale regering 50 miljard euro uit voor bijkomend krediet -met een maximale looptijd van twaalf maanden dat door de banken wordt gegarandeerd-. Bovendien was de federale overheid zelf begonnen met het verstrekken van leninggaranties. Ook de gewesten voerden economisch ondersteuningsbeleid. De Waalse regering voorzag een eenmalige vergoeding van 5.000 euro aan kmo's die moesten sluiten en uitstel van terugbetaling van leningen aan overheidsinstellingen voorgesteld. Het pakket van de Vlaamse regering was uitgebreider en omvatte een eenmalige uitkering van 4.000 euro voor kmo's die hun deuren moesten sluiten en een extra 160 euro per dag dat de bedrijven na 4 april gesloten bleven. Bovendien verleende de Vlaamse regering ook noodsubsidies aan zwaar getroffen sectoren.<sup>131</sup> Daarnaast waren nog ondersteunende maatregelen te vinden.<sup>132</sup> Tot slot beloofde de Brusselse gewestregering ook noodfinanciering voor de gezondheidssector en eenmalige subsidies van 4.000 euro voor kmo's moesten sluiten, 2.000 euro voor gedeeltelijke sluiting en overheidsgaranties voor bedrijfsleningen (Van Overbeke & Stadig, 2020).

### 3.5.2 Nederland

Gesterkt door jaren van stabiele groei staat Nederland internationaal gezien op plaats vier voor zijn economisch beleid. De score is met 0,7 punten gestegen ten opzichte van 2014. De Nederlandse economie is de afgelopen jaren gestaag en robuust gegroeid. De werkloosheid is laag en daalt, hoewel jeugdwerkloosheid een puntje van zorg blijft. Het bedrijfsleven is dynamisch, maar de infrastructuur, opleidingsniveau van de beroepsbevolking, efficiëntie van de productmarkten en het innovatievermogen zijn allemaal gebieden die voor verbetering vatbaar zijn. De arbeidsmarkt lijkt bovendien steeds meer twee gezichten te vertonen, waarbij jongeren vaak "flexibele" banen hebben die geen arbeidsbescherming bieden. Ondanks de economische groei zijn de reële lonen gelijk gebleven (Bertelsmann Stiftung, 2021).

---

<sup>131</sup> Zoals cultuur en toerisme.

<sup>132</sup> Vlaanderen werkte ook een standaardregeling voor leninggaranties uit, kwam tussen om nutsrekeningen te betalen voor mensen die werkloos werden, en liet uitstel van belastingen toe -voor wegenbelasting bijvoorbeeld. Ook uitstel van betaling van door de overheid verstrekte leningen -denk aan starters en sociale huisvesting- werd toegelaten. Voorts riep Vlaamse regering het *Welvaartsfonds* in het leven dat Vlaamse ondernemingen ondersteunt door burgers de mogelijkheid te bieden hun spaargeld te investeren -met belastingvoordeel als stimulans- (Van Overbeke & Stadig, 2020).

Als gevolg daarvan is het politieke debat zich steeds meer gaan toespitsen op kwesties als ongelijkheid en stagnerende inkomens van de middenklasse. De overheid boekt al een aantal jaren kleine begrotingsoverschotten. De staatsschuld in 2019 was gedaald tot minder dan 50% van het bbp en procedures voor de beoordeling van budgettaire risico's waren toen ook uitgesteld ondanks de groeiende economische risico's door de Brexit en handelsconflicten. In 2020 steeg die, maar bleef -ondanks corona- netjes onder de 60%-EMU-norm (Bertelsmann Stiftung, 2021).

Zoals eerder al bleek: over het algemeen doen de conventionele economische indicatoren het goed -*a fortiori* behoren ze tot de hoogste der EU-lidstaten.<sup>133</sup> De vertrouwensindicatoren voor bedrijven en consumenten waren wel iets gedaald ten opzichte van de piek begin 2018, maar zijn nog steeds vrij optimistisch. Het internationale aanzien van de Nederlandse economie is ook stabiel: Nederland staat in de GCR van 2019 op de vierde plaats van de 141 landen, enkel na Hongkong, de VS en Singapore. Nederland scoort ook hoog op het gebied van macro-economische stabiliteit, gezondheid, infrastructuurkwaliteit en bedrijfsdynamiek. De prestaties zijn echter licht gedaald op het gebied van infrastructuur, kwalificatieniveaus van de beroepsbevolking, efficiëntie van de productmarkten -met name de complexiteit van tarieven- en innovatievermogen. Maar hoewel Nederland in een langdurige *malaise* zat, heeft het krachtige economische herstel sinds 2013 geleid tot een florerende economie. Desondanks zijn de Nederlandse economische prestaties -in termen van de eurozone- toch gemiddeld. Het politieke debat over het economisch beleid is sterk gericht op kwesties van ongelijkheid. Meer bepaald dat -ondanks de bevredigende macro-economische prestaties en evenwichtige staatsbegroting- de Nederlandse huishoudens de afgelopen jaren nog geen sterke verbeteringen aangaande hun consumptieve bestedingen en levenskwaliteit hebben mogen ervaren (Bertelsmann Stiftung, 2021).

De directe begrotingsimpuls die de Nederlandse regering in de eerste maanden van de corona-crisis heeft gegeven, bedroeg een slordige 30 miljard euro en bestond hoofdzakelijk uit een noodmaatregel ter bevordering van de werkgelegenheid<sup>134</sup> Naast NOW trok de regering ook 2,45 miljard euro uit om zelfstandigen te ondersteunen en voorzag een forfaitair bedrag van 4.000 euro voor bedrijven die hun deuren hebben moeten sluiten. Ook de landbouw- als de cultuursector ontvingen subsidies (Erken et al., 2020).

---

<sup>133</sup> Volgens het *Global Competitiveness Report* (GCR) 2019 van het *World Economic Forum* (WEF).

<sup>134</sup> Dit is de zogeheten *Noodmaatregel Overbrugging voor Werkgelegenheid* (NOW). NOW is een investeringsprogramma van zo'n 20 miljard euro dat bedoeld is om mensen tijdens de crisis aan het werk te houden. Om misbruik te voorkomen, krijgen bedrijven boetes wanneer die een werknemer ontslaan terwijl ze van de regeling gebruikmaken (UWV, 2021).



Naast de directe begrotingsimpulsen verleende Nederland gedurende een half jaar uitstel van betaling voor de btw, inkomstenbelasting, loonbelasting en de vennootschapsbelasting; in totaal voor zo'n 64 miljard euro. Andere liquiditeitsmaatregelen beliepen ongeveer 30 miljard euro (Van Overbeke & Stadig, 2020).<sup>135</sup> Door bijkomende restricties en steunpakketten loopt de staatsschuld verder op. Daarnaast vragen verschillende beleidsdossiers dringend om structurele hervormingen. Als kan voortgegaan worden op gelekte documenten, zou het regeerakkoord van Rutte-IV wel eens grote bedragen kunnen uittrekken voor wonen, klimaat, stikstof en zorg. Opmerkelijk was er weinig te lezen over economie op dit rondslingerend treindocument (Erken, van Es, & Treur, 2021).<sup>136</sup>

### **3.5.3 Luxemburg**

Luxemburg heeft zich al bij al snel hersteld van een reeks tegenslagen in de financiële sector en krijgt evenzeer een hoge algemene rangschikking -plaats 8- voor 's lands economisch beleid. De score op is sinds 2014 met 0,6 punten verbeterd. De economische groei de afgelopen jaren is robuust geweest. Groeimotoren zijn onder meer de uitvoer van goederen en diensten, maar ook de binnenlandse vraag vertoont een gestage opwaartse trend. De consumentenuitgaven per hoofd van de bevolking zijn de hoogste van de EU. De reële lonen zijn de afgelopen jaren gematigd gestegen. De werkloosheidscijfers zijn gematigd en dalend, waarbij de grenspendelaars een zeer groot deel van de beroepsbevolking uitmaken; hetgeen een hoge mate van flexibiliteit mogelijk maakt. De langdurige werkloosheid daalt al jaren. De overheid heeft kleine overschotten geboekt en de totale overheidsschuld en is naar EU-normen laag: 22% van het bbp in 2019 (Bertelsmann Stiftung, 2021).

Recente belastingvoorschriften en aanbevelingen van de EU en de OESO hebben de Luxemburgse banken -die een welbepaalde reputatie genoten- tot transparantie gedwongen. Het land blijft preferentiële belastingvoordelen bieden aan de meeste internationale bedrijven. De goedkeuring van de EU-regels inzake de belasting op elektronische handel heeft tot aanzienlijke inkomstenverliezen geleid in het land, met een verhoging van het algemene btw-tarief tot gevolg. De sterke instroom van veelal goed opgeleide werknemers doet de vraag naar allerlei goederen en diensten op lange termijn toenemen (T. Lambert, persoonlijke communicatie, 3 december 2021).

---

<sup>135</sup> De Nederlandse regering heeft ook -enigszins controversieel- grote steun verstrekt aan Nederlandse multinationals zoals KLM en Booking.com in de vorm van leningen en garantstellingen voor leningen. Booking.com besliste om een deel terug te betalen (Neiryck, 2021).

<sup>136</sup> In november liet ChristenUnie-voorzitter Gert-Jan Segers een geheime formatienota met daarin de hoofdlijnen van het regeerakkoord achter op de trein. Dit werd gevonden en meteen doorgespeeld aan de Nederlandse Volkskrant (du Pré, 2021). In het formatiedocument stond nauwelijks iets te lezen over de verdienkant van de economie (Erken, van Es, & Treur, 2021).

Verschillende sectoren buiten de financiële sector leveren belangrijke bijdrages aan de economische stabiliteit en innovatie van het land. Met zijn initiatief voor politieke en economische clusters bevordert het Groothertogdom zeven niet-financiële industriële sectoren.<sup>137</sup> Daarnaast volgt de Luxemburgse regering diverse strategieën om het land aantrekkelijker te maken als vestigingsplaats voor bedrijven. Tot de belangrijkste activiteiten behoren het verlenen van steun aan de *fintech*-sector, het doorvoeren van maatregelen op het gebied van cyberveiligheid, de digitalisering van het openbaar bestuur en de ontwikkeling van de technologische infrastructuur van het land. Met meer dan twintig datacenters is Luxemburg een van de grootste data- en internetknooppunten in Europa (Bertelsmann Stiftung, 2021). Luxemburg staat zeer open voor buitenlandse investeringen en het beleid is er op uit om de buitenlandse aanwezigheid in Luxemburg te verankeren.<sup>138</sup> De -nog steeds aanwezige-reputatie het van het land als fiscaal paradijs met lage tarieven is onterecht. Onder druk van buurlanden, EU en internationale instellingen werd dit veranderd. Het bankgeheim is in dit verband ook niet meer wat het geweest is. Marginaal zit het land wel onder de tarieven van de buurlanden, maar om er significant voordeel uit te halen moet men ofwel heel lang aanwezig zijn ofwel grote volumes draaien. De stabiliteit van het regelgevend en wetgevend kader in Luxemburg lokt wel nog ondernemingen (T. Lambert, persoonlijke communicatie, 3 december 2021).<sup>139</sup> Luxemburg heeft al een langere tijd een liberale geleide regering -net zoals Nederland en deels België-. Dit typeert een beleid dat erg gericht is op een agressief aantrekken van buitenlandse investeringen. De financiële sector is er inderdaad groot, maar het economisch beleid doet zijn best om industriële investeringen aan te trekken -idem in Nederland-. In WTO-kader zijn Nederland en Luxemburg ook grote voorstanders van open markten en spelregels (C. Bansema, persoonlijke communicatie, 8 december 2021). *In globo* denkt het Luxemburgs beleid strategisch en minder tactisch na. Het land beschikt over uitgewerkte langetermijnvisies en durft ook risico's nemen (T. Lambert, persoonlijke communicatie, 3 december 2021).<sup>140</sup>

---

<sup>137</sup> Hiertoe behoren de audiovisuele productie, de digitale economie, gezondheids- en milieutechnologieën, de lucht- en ruimtevaartindustrie, de scheepvaart en de toeleveringsindustrie voor de automobielenindustrie.

<sup>138</sup> Dat vertaalt zich zelfs in het onderwijs -het gebruik van het Engels- en dergelijke meer. De uitbouw van het culturele aanbod is hier ook een voorbeeld van. Luxemburg wil dus zeer interessant zijn voor investeerders T. Lambert, persoonlijke communicatie, 3 december 2021).

<sup>139</sup> Belgische ondernemers en investeerders bevestigen deze these ten stelligste. Vertrouwen dat -ongeacht de wisseling of samenstelling van de coalitie- het beleid nog steeds binnen dezelfde bandbreedte zal zitten, is groot. In België, zo vertellen ondernemers, weet men niet waar men over drie jaar staat. Denk aan overheidsvolatiliteit en minder stabiel budgettair beleid waardoor de overheid extra moet belasten of regels moet veranderen (T. Lambert, persoonlijke communicatie, 3 december 2021).

<sup>140</sup> Denk hierbij aan volgend minder gekend en toch zeer treffend voorbeeld: bij de lancering van de eerste (private) satelliet in het land, heeft het Luxemburgse staatsbudget zich voor 5% van dat budget garant gesteld. Deze gedurfde gok betekende de succesvolle geboorte van de ruimtevaartsector in Luxemburg. Het is haast ondenkbaar dat men in de Belgische begroting een garantie voor de lancering van één satelliet zou voorzien. Bij ontploffing ervan, zou men 5% van de begroting in rook zien opgaan (T. Lambert, persoonlijke communicatie, 3 december 2021).

Een investeerder in Luxemburg wordt met mindere onzekerheid geconfronteerd. Dat maakt het voor bedrijven veel comfortabeler en eenvoudiger om businessmodellen op te stellen op basis van deze stabiliteit. Deze belangrijke stabiliteit kan het verschil maken tussen winstgevendheid en verlies; tussen extra tewerkstelling en ontslagen (T. Lambert, persoonlijke communicatie, 3 december 2021).<sup>141</sup> De regering streeft al enkele jaren naar economische diversificatie en stimuleert de ontwikkeling van sectoren zoals communicatie-, bio- en informatietechnologie, logistiek en elektronische handel. Het Groothertogdom heeft getracht zijn economie, die momenteel te sterk afhankelijk is van de financiële sector, te diversifiëren: het probeert zijn troeven uit te spelen om zich te positioneren als centrum voor media en nieuwe informatie- en communicatietechnologieën en om bedrijven aan te trekken die elektronische diensten, waaronder e-handel, aanbieden (Lloyds, 2021). Existentieel voor Luxemburg is het ontwikkeld instinct voor (economische) opportuniteiten. Dit is zeer belangrijk voor het land. Niet enkel gezien de grootte, maar ook door de druk van grotere landen en de EU. Dit verklaart waarom het land telkens voor tracht te zijn in bepaalde domeinen; en daar blijft op inzetten (T. Lambert, persoonlijke communicatie, 3 december 2021).<sup>142</sup>

---

<sup>141</sup> Vergelijk het in dit verband met weggetrokken Caterpillar of de Belgische auto-industrie.

<sup>142</sup> Volgend praktijkvoorbeeld bevestigt de these: op een gegeven moment waren er problemen in België met de rederijen en ook te dure lasten. Men besloot daarom om hun schepen uit te vlaggen naar Luxemburg. Dit land had echter nog maar weinig inspanningen gedaan rond het sociaal statuut van zeelui; tot ze op de vingers getikt werden door de ILO (Genève) en de IMO (Londen). Toen ze het sociaal statuut voor zeelui effectief ontwikkeld hadden, bleek het zeer opportuun om voor een aantal spelers naar Luxemburg te trekken en ook te blijven. De meeste Belgische rederijen zijn wel reeds teruggekeerd naar België. Toch zijn nog steeds een aantal grote spelers zoals De Nul en DEME gebleven. De tewerkstelling in de maritieme sector is beperkt, maar het land ziet het belang van de sector zeker in: ondertussen ontwikkelde Luxemburg een platform voor de maritieme sector en springt het bij internationale handelsbesprekingen ook vaak op de bres voor de maritieme sector (T. Lambert, persoonlijke communicatie, 3 december 2021).

## 3.6 Economische kansen voor de Benelux

Deze titel gaat reflecteert over de economische kansen voor de Benelux-regio. Op zoek naar handelingsperspectieven en kansen tracht dit onderdeel te achterhalen waar de Benelux in excelleert en waar de toekomst de landen economisch naartoe zou kunnen leiden met oog op extra welvaartscreatie. Dit vooral in het kader van de belangrijkste uitdagingen waar de drie landen de komende decennia mee geconfronteerd worden.<sup>143</sup> Hierbij wordt vooral geconcentreerd op het Nederlands-Vlaams perspectief, waar het economisch het zwaartepunt ligt (zie eerder).<sup>144</sup>

### 3.6.1 Benelux-Unie

In dit kader is het vooral relevant om de Benelux-Unie en de voorttrekkersrol die ze bekleedt aan te grijpen. De Benelux kan dienen als *bevorderingsvehikel*, *procesfacilitator*, *neutrale procesbewaker*<sup>145</sup> en *samenkomstpunt* wanneer alle lidstaten er hun voordeel bij kunnen doen.<sup>146</sup> Door de procesfaciliterende rol kan de Benelux kan hier gezien worden als een organisatie die samenbrengt en een aantal nuttige -evenzeer juridische<sup>147</sup>- instrumenten bezit. En ondanks deze thesis enkele interessante economische sectoren aanhaalt, gaat het *in se* om betere benutting van het economisch potentieel. Daarvoor moet gekeken worden of de Benelux-overlegstructuren -die contacten met derden faciliteren- en het instrumentarium -waardoor bindende afspraken kunnen gemaakt worden- goed kan ingezet worden voor desbetreffende samenwerkingen. De Benelux met zijn faciliteiten, vergaderinfrastructuur, overeenkomsten en mogelijkheden tot beschikkingen biedt ongelooflijk veel mogelijkheden. Hier is het aanbevolen voornamelijk gebiedsgericht te kijken. Economische ontwikkeling gebeurt ook grensoverschrijdend. En dit geldt niet enkel voor de Vlaams-Nederlandse grens (M. Vidal, persoonlijke communicatie, 7 december 2021).

---

<sup>143</sup> Zoals globalisering, klimaatverandering, toenemende schaarste van energie en grondstoffen en tot slot ook demografische veranderingen (Berkowitz, 2008).

<sup>144</sup> En ook het politieke Benelux-zwaartepunt nota bene (Vandaele 1994).

<sup>145</sup> Zo heeft de Benelux rond de uitdieping van de Schelde een neutrale rol gespeeld om de verschillende partijen samen te brengen (M. Vidal, persoonlijke communicatie, 7 december 2021).

<sup>146</sup> Denk als voorbeeld aan de havensector die van strategisch belang is voor Vlaanderen en voor Nederland. Het grensoverschrijdend havengebied van North Sea Port is een mooi voorbeeld van hoe Vlaanderen en Nederland verschillen overstijgen en samenwerken; de Benelux kan dit versterken door haar incubatorrol, door overleg of consultaties aan te jagen of door haar juridisch instrumentarium zoals beschikkingen of zelfs verdragen. Faciliteren van samenwerking die door anderen wordt geïnitieerd staat hier dan centraal (M. Vidal, persoonlijke communicatie, 7 december 2021).

<sup>147</sup> Juridisch werkt de Benelux voornamelijk met drie instrumenten. Er zijn beschikkingen met rechtstreekse juridische waarde die onmiddellijk van kracht gaan. Dan zijn er aanbevelingen; wanneer men bijvoorbeeld akkoord is om rond een specifiek domein samen te gaan werken. Als men daarbuiten nog iets extra gaat doen, bijvoorbeeld migratie, dan moet er een (nieuw) verdrag gesloten worden. Dan zijn er ook nog -ad-hoc- verdragen. Daar kunnen ook andere landen bij betrokken worden zoals dat gebeurt is bij diploma-erkenning; afgesloten met de Baltische (zie eerder) (P. Ghysbrecht, persoonlijke communicatie, 16 december 2021).

En inderdaad, de intensiteit waarop en waarmee de Benelux samenwerkt wordt in de rest van de EU soms met jaloerse ogen bekeken. Ook op economisch vlak. Men is ook niet bang om nieuwe terreinen aan te boren (C. Bansema, persoonlijke communicatie, 8 december 2021). Institutioneel is de complementaire *add-on*-functie van de Benelux te vermelden; om binnen de Benelux-landen verder te gaan dan wat de Europese consensus op het niveau van de 27 toelaat. Ook wordt het samenwerkingsverband wel eens genoemd als back-up-constructie of verzekeringspolis -over de EU-constructie en dysfuncties heen-. Dit past in een kader waarin de EU in zekere mate op zoek is naar een nieuw evenwicht.<sup>148</sup> Een Benelux-formaat kan hier op bepaalde vlakken van toegevoegde waarde zijn (A. Mattelaer, persoonlijke communicatie, 23 december 2021).<sup>149</sup> Ook bij de eeuwige discussies over efficiëntie, legitimiteit en nabijheid bij de burger zou de Benelux een rol kunnen vervullen als tussenniveau. Zeker als Europa een *te-ver-van-mijn-bed* is of als het nationaal of deelstatelijk niveau te beperkt of inefficiënt is om dingen te doen, is een *Benelux-revival* niet uit te sluiten (P. De Keyzer, persoonlijke communicatie, 21 december 2021).

### 3.6.2 COVID-19

COVID-19 stelde de hele wereld voor het grensoverschrijdend probleem dat een effectieve beleidscoördinatie op meerdere niveaus tussen regeringen vereist (Versluis, Asselt, & Kim, 2019). Dergelijke effectieve samenwerking is, net als elke vorm van collectieve actie, een lastige oefening. Het coronavirus heeft in deze de grenzen van effectieve beleidscoördinatie voor sommige governancesystemen in de Benelux blootgelegd. Dit biedt kansen voor de Benelux aangezien de landen in veel opzichten een vergelijkbare crisis doormaken.<sup>150</sup> Ondanks de hoge kosten heeft het politieke debat zich maar weinig toegespitst op de gezondheidszorg als zodanig (Van Overbeke & Stadig, 2020). Integendeel, voor zowel België als Nederland werd het politieke landschap getekend door moeilijkheden die zich voordeden bij het uitstippelen van beleid op verschillende niveaus.

---

<sup>148</sup> Zeker na het vertrek van het VK. België en Nederland hebben beiden economisch behoorlijk diepgaande relaties met het VK. De UK bevindt zich momenteel in een modus om vooral de bilaterale contacten proberen te versterken. Deze samenwerking met het VK -ondanks Brexit- proberen goed te houden is een mooi voorbeeld waar Belgische en Nederlandse belangen minstens ten dele convergeren (A. Mattelaer, persoonlijke communicatie, 23 december 2021).

<sup>149</sup> Ook op energievlak bieden zich mogelijkheden aan. Op Europees vlak stelt men wel eens dat dit eerder moeizaam gaat; ten dele door de ver uiteenliggende energietradities van de lidstaten (A. Mattelaer, persoonlijke communicatie, 23 december 2021).

<sup>150</sup> Vooral België en Nederland die vergelijkbare ambitieuze begrotingspakketten doorvoerden en hun samenlevingen weer openstelden op een gefaseerde manier die een vergelijkbaar tijdschema volgde. Beide landen hebben helaas ook vergelijkbare resultaten geboekt op het gebied van de volksgezondheid, aangezien in beide landen relatief veel doden zijn gevallen (Van Overbeke & Stadig, 2020).

Zoals Fieldhouse et al. (2020) hebben betoogd, hebben crises de neiging invloed uit te oefenen op wat de kiezers bezighoudt. In de lage landen heeft COVID-19 dit gedaan door de institutionele vragen die er al lagen, weer aan te wakkeren; zeker aangezien hun crisis werd gekenmerkt door de problemen en tekortkomingen van beleidsvorming op meerdere niveaus. Het debat over de aard van het bestuur heeft de aandacht afgeleid van een aantal pertinente kwesties in verband met de gezondheidszorg. In de Benelux heeft het virus de beperkingen van de huidige instellingen blootgelegd en een debat op gang gebracht over de optimale verdeling van de taken tussen de verschillende overheidsniveaus. Net dit gebrek aan effectieve beleidssamenwerking op verschillende niveaus in tijden van crisis heeft geleid tot politieke verdeeldheid, maar opent net ruimte voor de Benelux als institutioneel samenwerkingsverband (Van Overbeke & Stadig, 2020).

### 3.6.3 Politieke rugsteun

Deze verhandeling achtte het ook opportuun om te polsen naar het politiek geloof in de Benelux-economie. In het kader van eerder uitgelegd onderzoek (zie XXX) kan geconcludeerd worden dat alle ondervraagde partijen -m.u.v. MR, Ecolo en GroenLinks die *neutraal* reageerden- groot economisch potentieel zien in Benelux-samenwerking. cdH wijst als voorbeeld naar de *Benelux Business Roundtable* die o.a. blijkt geeft van een initiatief waarin de economische synergiën verregaand zijn. Vlaams Belang voegt nog toe dat ze vooral economisch potentieel zien in een Vlaams-Nederlandse samenwerking. Verder werd ook gepolst naar de politieke visies omtrent het verschil in behalen van economische resultaten bilateraal en Europees enerzijds; en trilateraal (lees: in Benelux-verband) anderzijds. Ongeveer de helft der partijen ziet meer nut in Benelux-samenwerking. N-VA, VB, VLD, CD&V, Ecolo-Groen<sup>151</sup>, GroenLinks en D66 geloven dat meer economische resultaten kunnen behaald worden in een bilateraal en Europees kader. Vlaams Belang nuanceert de stelling wel in die zin dat men Europese samenwerking minder ziet zitten.

Aansluitend wordt het idee van de hereniging van Vlaanderen met Nederland nu en dan -vanuit verschillende hoeken- politiek geopperd. In de discussie wordt -naast eerder geschetste historische aanknooppunten- bijna steeds economische argumentatie aangewend om de Groot-Nederlandse idealen te promoten (Van de Velden, 2021).<sup>152</sup>

---

<sup>151</sup> Ecolo geeft ook nog mee dat grensoverschrijdende samenwerking voor de partij belangrijk is gezien de omvang van de landen, belangrijke grensgebieden en het verlies aan dynamiek van het Europese project. Ook onderlijnt de partij dat de concurrentie tussen de economische activiteitengebieden vermeden moet worden.

<sup>152</sup> Zo stelde Bart De Wever in de zomer van 2021: *de havens van Antwerpen en Rotterdam kunnen fuseren tot dé gateway van de Noordwest-Europese economie. Dat lijkt mij een fantastisch verhaal* (Van de Velden, 2021).

Tot slot stelde Belgisch staatssecretaris voor economische relance Dermine op het laatste plenum van het Benelux-parlement in 2021 dat op gebied van wetenschappelijk beleid -waar zeer veel transnationale projecten gaande zijn tussen de landen- en ook op vlak van de relanceplannen, er een fundamentele Benelux-samenwerking is geboden. De coronacrisis biedt in zekere mate een mogelijkheid zonder eerdere precedentes om te herinvesteren in de toekomst; met name in publieke infrastructuur in het kader van de energietransitie. En nog meer concreet in vervoersmiddelen, energienetwerken en wooninfrastructuur. In deze transformatie heeft de Benelux een niet te ontkennen rol te spelen volgens Dermine. Vooral het proces rond energienetwerken -die waterstof transporteren of CO<sub>2</sub>-opvangen bijvoorbeeld- kunnen in Benelux-kader gefaciliteerd worden.

### 3.6.4 Geografie, logistiek en toegankelijkheid

Als in 2020 de top 10 van grootste<sup>153</sup> containerhavens in Europa wordt bekeken, springen Rotterdam (de onbetwiste nummer één) en Antwerpen (twee) zeer sterk in het oog.<sup>154</sup> Samen met de havens van Oostende, Zeebrugge, Gent, Vlissingen, Borssele, Terneuzen, Moerdijk, Dordrecht en IJmuiden vertegenwoordigen ze een aanzienlijk aandeel van de totale Europese overslag (Boeijenga, 2018). De havenzones als cruciale economische poorten van Vlaanderen en Nederland hebben een enorm belang (NBB, 2019).<sup>155</sup> Ze zijn geconnecteerd met het achterliggend transportsysteem van extensieve kanaalinfrastructuren, rivieren, wegen en spoorwegen die de haven verbinden met het achterland in West-Europa. Het wordt zeer nuttig aangevuld met het vrachtvervoer door de lucht vanuit Amsterdam, Brussel, Luik en Oostende. Dit zeer samenhangend logistiek-industrieel systeem biedt veel mogelijkheden voor de Benelux. Het is immers zo dat grote delen van de havens grootschalige petrochemische complexen herbergen.<sup>156</sup> Verwacht wordt dat dit logistieke stelsel -gekenmerkt door de sterke verwevenheid tussen productie en logistiek- voor grote uitdagingen staat aangaande energie en chemie. En ondanks de havens met elkaar in concurrentie staan, zijn de eerdergenoemde havens in bepaalde mate ook gespecialiseerd en complementair; en dat biedt mogelijkheden (Boeijenga, 2018).<sup>157</sup>

---

<sup>153</sup> In termen van containeroverslag, uitgedrukt in *twenty feet equivalent unit* (TEU) oftewel het aantal standaardcontainers van ongeveer 6,10 meter dat een schip kan laden (Vlaamse Havencommissie, 2020).

<sup>154</sup> In miljoenen ton waren de drie grootste Benelux-vrachthavens (753) groter dan de zeven andere samen in de EU-top-10 van 2018 (522). Andere belangrijke havens in deze top zijn Hamburg (118), Algeciras (89) en Marseille (76) (Eurostat, 2020).

<sup>155</sup> Ook voor de nationale economieën. Per 2019 stelde de directe en indirecte waarde van de Belgische havenbedrijven 32,2 miljard euro voor, dat was 6,8% van het Belgisch bbp. Ook qua werkgelegenheid doen de Belgische havens het goed. Het totale FTE dat tewerkgesteld is in de Belgische havensectoren en hun leveranciers bedraagt maar liefst 254.000 banen (NBB, 2019).

<sup>156</sup> De grootschalige complexen langs het Albertkanaal of in Limburg zijn hier voorbeelden van.

<sup>157</sup> Terwijl Rotterdam excelleert in import, doorvoer en raffinage, blinkt Antwerpen bijvoorbeeld uit in opslag, import, export en (petro-) chemie. Andere voorbeelden zijn Amsterdam die bekend is als grootste benzine- en

Er verschijnen ook kansen voor de havens als productiezones van groene energie of voedsel<sup>158</sup> (Boeijenga, 2018). Extra kansen kunnen worden gecreëerd door gezamenlijke promotie van dit logistieke netwerk. Samenhangende informatie over de logistieke voorziening is van groot belang voor internationale grootverladers. Ook de binnenvaart biedt potentieel.<sup>159</sup> Het gebruik van rivieren, kanalen en zelfs kleine waterwegen is doorgaans milieuvriendelijk, veilig en betrouwbaar. Het benutten van kleine vaarwegen kan zelfs de economische en additionele activiteit verhogen (Ketelaars, 2011).

Maar de positie van de Benelux als vitale logistieke *hub* gaat verder dan enkel de zeehavens. Want ook niet weinig luchthavens verbinden de Benelux met de rest van de wereld. Hierbij is Schiphol zeker te vermelden, maar ook Brussels Airport. Want terwijl Schiphol -ondanks de eerder beperkte thuismarkt- bijzonder veel vluchten en bestemmingen aanbiedt, doet Brussels Airport -naast een sterk Afrikaans netwerk- ook zo'n 300 wereldwijde bestemmingen aan. In die zin zijn beide luchthavens complementair aan elkaar. Charleroi, Eindhoven en Rotterdam vullen het lijstje mooi aan met voornamelijk Europese bestemmingen (Boeijenga, 2018). Volgens Vanelslender et al. (2011) situeren zich ook kansen rond *toegevoegde waarde-logistiek* (lees: aanvullende diensten die aan een product worden toegevoegd tijdens het logistieke proces). Ook de toegankelijkheid van de stedelijke gebieden biedt kansen. Het verdichte mobiliteitsnetwerk dat over het hele territorium verspreid is. Zeker het wegennetwerk is *fijnmazig*. Waar deze samenkomt met spoorwegen, ontstaan centra van multimodale bereikbaarheid. Veelal komen hier ook tram, metro, deelauto's of -fietsen samen. Deze veelal onderbenutte belangrijke knooppunten bieden veel kansen in termen van bereikbaarheid en economische activiteit. Fietsen, e-bikes en openbaar vervoer kunnen hier een volwaardig alternatief vormen voor wagens -mits er aankomst en overstap voorzien is midden in deze economische centra-. Technologische mobiliteitsinnovaties versterken deze kansen: denk maar een nieuwe snelle verbindingen tussen deze centra (Boeijenga, 2018)

Tot slot wijst deze thesis op het groeipotentieel van het uitgebreid multimodaal transportnetwerk in de Benelux. Het moet gezien worden als een systeem van bijzonder goed verbonden plaatsen dat sterk verweven is met het netwerk van Benelux-steden (Boeijenga, 2018).

---

cacaohavens, Zeebrugge en Oostende voor nieuwe auto's en gespecialiseerde *roro*, Gent voor staalindustrie en agri-bulk-opslag, Terneuzen heeft een sterke chemiesector en Vlissingen heeft een sterke *break bulk* -of stukgoederen-. De transities richting recyclage, industriële afvalverwerking en een *bio based* economie zijn volop bezig in de havens (Boeijenga, 2018).

<sup>158</sup> Mariene teelten zoals zeewier of mosselen bieden tal van opportuniteiten (Overmeire, 2020).

<sup>159</sup> Ondanks het uitgebreid netwerk van rivieren en kanalen is het gebruik ervan de afgelopen decennia sterk gedaald; vooral ten gunste van vrachtwagentransport (Ketelaars, 2011).



Het Benelux-transportnetwerk verbindt niet enkel havens met consumptie- en productieplaatsen, maar vormt een waar netwerk van talloze kleinere havens, terminals en distributiecentra; waar dan vaak ook nog eens water-, lucht- en spoorwegen samenkomen. Dit creëert kansen m.b.t. economische robuustheid, efficiëntie, ondersteunende diensten -en zeker de zogenaamde *value added logistics*- die extra werkgelegenheid kunnen creëren (Boeijenga, 2018)

### 3.6.5 Grensoverschrijdende arbeid

Grensoverschrijdend wonen en werken kan onderbenutte en potentiële arbeids- en afzetmarkten tussen de Benelux-grenzen aanpakken. Merk in dit verband zeker op dat kansen zich niet enkel concentreren in het verbeteren van verbindingen en connectiviteit.<sup>160</sup> Bekijk de connectiviteit tussen Vlaanderen en Nederland bijvoorbeeld. Ondanks de vrij sterke economische verwevenheid tussen beide regio's is er nog welgeteld één functionerende grensverbinding.<sup>161</sup> Hierdoor wijzen sommigen wel eens op het sterk onderbenutte potentieel in de grensregio's en het naar voren schuiven van de wagen als primair vervoersmiddel (Boeijenga, 2018).

### 3.6.6 Circulaire economie

De Benelux-economieën zijn deels gebaseerd op doorvoer en distributie -van afgewerkte producten-, zo werd reeds eerder gesteld. Evenwel zijn belangrijke transitie te bemerken. Grondstoffen en fossiele brandstoffen worden schaars en hernieuwbare materialen worden steeds belangrijker. Dat is ook merkbaar in de industrieën. Neem als leidend voorbeeld de grote chemische industrie in de Benelux. Deze transformeert naar een *bio based* en circulaire economie. Niet enkel productiemethoden en -processen, maar evenzeer het consumptiemodel worden beïnvloed door deze transitie van materialen en de maak- en circulaire economie. Nieuwe infrastructuur, opslag, grondstofrecyclage en nieuwe logistieke ketens nopen de Benelux tot ingrijpende ruimtelijke veranderingen; zowel in de steden als het buitengebied. Heroriëntatie van de havens (zie later) dringt zich evenzeer op. Logistiek van afgewerkte producten -hier vooral *roro*, containers en stukgoederen- zal zich moeten heroriënteren. Daarnaast is er ook de transitie naar een *bio based* economie die de Benelux-havens -nog grotendeels draaiend op fossiele brandstoffen en petrochemie- kunnen doen evolueren van fossiele energie- en overslaghavens naar hernieuwbare energiehub, recyclagewerven of materialencentra (Boeijenga, 2018).

---

<sup>160</sup> Denk hierbij ook aan verschillen in fiscale en belastingstelsels. Of verschillen in woon- en arbeidsmarkt; ook culturele factoren spelen in dit verband een rol (Boeijenga, 2018).

<sup>161</sup> Diegene tussen Antwerpen en Roosendaal. Vroegere verbindingen zoals die tussen Hasselt en Maastricht, Turnhout en Tilburg, Mol en Weert... zijn de afgelopen decennia een voor een gesloten (Boeijenga, 2018).

Ook de terugkomst van industrie naar de stedelijke ruimte biedt kansen. De opkomst van *ondernemende steden* -waar denkers en makers hand in hand elkaar ondersteunen- kan mogelijkheden bieden in de Benelux-strijd tegen werkloosheid, verkeersreductie, dichten van sociale kloven en kan steden zelfvoorzienender maken door stromen van voedsel, afval, water, goederen en bouw materieel te sluiten. Nieuwe productietechnologieën verhogen steeds meer de consumenteninvloed op de goederenproductie. Dit vraagt om reorganisatie van transportinfrastructuur, productie en opslag. Netwerken van productiecentra kunnen nieuwe stedelijke plekken vormen en in dit kader vallen zeker de onbenutte waternetwerken en industrieterreinen te vermelden in de Benelux (Boeijenga, 2018).

### 3.6.7 Landbouw

De Eurodelta is inderdaad een vruchtbare delta. De Benelux bezit rijke en diverse bodems, landschappen, een mild en vochtig klimaat en een goede waterbeschikbaarheid. Dit alles leidt ertoe dat een van de meest intensieve en productieve landbouwgebieden ter wereld zich in de Benelux bevindt. En ondanks de hoge bevolkingsdichtheid, worden relatief grote delen van het grondoppervlak voor landbouw of veeteelt gebruikt. In een omgeving vol landbouwtransities, is wederom een kansrijke positie van de Benelux -met vruchtbare en diverse gronden temidden een dichtbevolkt gebied- te bemerken. De agrarische sector in de Benelux is dankmede eeuwenlange ervaring, aanwezigheid van goede gronden, kennisontwikkeling, strategische en gunstige lokalisatie van de havens en de aanwezigheid van een goed uitgebouwd internationaal transportnetwerk uitgegroeid tot een productieve en intensieve sector.<sup>162</sup> De trend van korte keten biedt zoveel mogelijkheden in de ruimtelijke structuur van de Benelux waar de landbouwer nooit veraf is. Dit laatste biedt tevens ook mogelijkheden m.b.t. de Benelux-afhankelijkheid van de wereldmarkt (Boeijenga, 2018).

Omdat de grond relatief schaars is, liggen de kansen voor de regio vooral bij een kennisintensieve landbouw. De Benelux-landbouw is eerder geschikt om *hoogwaardige* producten te produceren dan zogenaamde *bulkproducten*. In de Benelux is de kennis om te innoveren en te specialiseren aanwezig. Bulkproducten kan men in theorie overal aanbieden, maar in Benelux-context is ruimte om producten te differentiëren, waar overigens in West-Europa een grote afzetmarkt is voor gedifferentieerde producten. Ook technologische ontwikkelingen in de agrarische sector en biologische landbouw bieden mogelijkheden (Boeijenga, 2018).

---

<sup>162</sup> De Benelux bezit niet enkel de beste landbouwuniversiteit ter wereld -Wageningen-, maar zoals deze thesis al aanwees, zijn België en Nederland samen de grootste agro-exporteur ter wereld. De hoogstaande land- en tuinbouw, evenals de voedsel- en vleesverwerkende industrie zijn internationaal bekend (Boeijenga, 2018).

### 3.6.8 Kennis en onderzoek

Het netwerk en dichtheid van de Benelux-universiteiten -dat reeds in het historisch kader van deze thesis tot uiting kwam- biedt ook bijzonder veel potentieel. De Eurodelta bijvoorbeeld, kent een dicht netwerk van maar liefst achttien universiteiten.<sup>163</sup> Onderwijs- en onderzoeksniveau is in dit geval van zeer hoge kwaliteit in de lage landen. Door de hoge studenten en onderzoekconcentraties heerst er een bruisende cultuur van onderzoek, kennis en debat (Boeijenga, 2018).<sup>164</sup> Betere afstemming tussen de universiteiten en hogescholen zou dan ook weer leiden tot kansen (Ketelaars, 2011).

### 3.6.9 Innovatie

Niet alleen op vlak van universiteiten, maar ook aangaande bedrijven en andere onderzoeksinstituten is er wat aan het bewegen in de Benelux. Meer en meer bieden samenwerkingen tussen kennisinstellingen, het bedrijfsleven en overheden heel wat innovatiemogelijkheden.<sup>165</sup> Deze ontwikkeling wordt geconcretiseerd in het ontspruiten van zogenaamde *valleys*, *high-tech-campusen* of *science parks*. Deze geven blijk van deze gebundelde krachten en laten regio's toe concurrentiële voordelen te bewerkstelligen. Het zijn kristallisatiepunten voor open innovatie en genieten vaak genereuze financiële steun van lokale en regionale beleidsmakers. Publiek-private samenwerkingsmogelijkheden in de Benelux zijn in dit verband ook *legio*. Startups, technologieparken of *spin-offs* vestigen zich in de buurt van universiteitscampussen en genieten zo van de baten van wetenschappelijk onderzoek. De onderzoeksinstituten profiteren dan weer van de financiële middelen wetenschappelijke input van de bedrijven (Boeijenga, 2018).<sup>166</sup> Belangrijke kansen situeren zich verder ook rond de zogenaamde *lead plants* of *companies*. Dit zijn bedrijven of fabrieken die -binnen de eigen multinational of hun netwerk- een leidende rol spelen o.b.v. specifieke kennis. Ze produceren dus niet enkel goederen, maar ook kennis (VLAIO, 2013).

---

<sup>163</sup> Vijftien ervan draaien mee in de wereldwijde top 200 volgens de *Times Higher Education World* van 2017. Enkele belangrijke instellingen zijn de KUL (met voorsprong de oudste der lage landen; 1425), Leiden (1575), Groningen (1614) en Utrecht (1636). Ongeveer 375.000 studenten volgen er les (Ketelaars, 2011).

<sup>164</sup> Kritischer beschouwd vertoont de Benelux wel een hoge concentratie instellingen en universiteiten, maar weinig echte topinstellingen die puur excelleren; dit toont zich wel in goede toegankelijkheid van de universiteiten. Excelleren doet men vooral echter op niveau van de faculteiten of zelfs vakgroepen. Ook op dit vlak is specialisatie en *complementarisme* te merken met bijvoorbeeld: Delft en zijn toppositie in *engineering* en *technology*, Wageningen in *life sciences*, Tilburg in *economics* en Leuven in *arts* en *humanities*.

<sup>165</sup> Dit staat ook wel bekend onder het *triple helix model of innovation* en illustreert de overgang van een industriële naar een op kennis gebaseerde samenleving (Cai & Etzkowitz, 2020).

<sup>166</sup> Een concreet Benelux-voorbeeld betreft o.a. het Incubatie- en Innovatiecentrum van de UGent in Zwijnaarde. Het stimuleert de opstart, groei en ontwikkeling van jonge, hoog-innovatieve bedrijven en is een samenwerking tussen de UGent, Stad Gent, de provincie, hogeschool, diverse regio-bedrijven, *start-ups*, *spin-offs* en multinationals (IIC UGent, 2010). Wellicht een bekender voorbeeld is het *Utrecht Science Park* waar het bedrijfsleven, de industrie en academische wereld samenwerken rond *health*, *food* en *biotech*. Het kent een grote dichtheid van kennisinstellingen op een relatief klein oppervlak van 322 hectare (Utrecht Science Park, 2021).

Belangrijk is dat ze deze kennis dan ook ter beschikking stelt van de multinational of hun eigen netwerk (VLAIO, 2013).<sup>167</sup> Op die manier verankeren ze innovatie in de regio (Ketelaars, 2011).

### **3.6.10 Opleidingsniveau bevolking**

Het opleidingsniveau van de bevolking is ook relevant in het kader van de nood aan hooggekwalificeerde arbeid; des te meer in *high tech* en zakelijke dienstverlening die zeer sterk vertegenwoordigd zijn in de Benelux. Gekwalificeerde werkrachten zijn essentieel voor technologische vooruitgang, innovatie, productiviteit en concurrentievermogen (Boeijenga, 2018).

### **3.6.11 Economische configuratie**

Hoewel de Benelux een eerder zeer beperkte ruimtelijke en civiele omvang kent (zie eerder), vertegenwoordigt ze maar liefst 78% van het rivieren-, 24% van het lucht- en 21% van het zeetransport in de EU. Daarnaast laat zich er ook een hoge concentratie van EU-grensarbeiders merken. Maar liefst 37% van alle EU-grensarbeiders bevindt zich in de Benelux. Tot slot bevindt de Benelux-regio zich in de top 10 van de wereldranglijst logistieke hotspots (FOD Buitenlandse Zaken, 2021). Ook de wetenschappelijke literatuur treedt de these van relatieve economische sterkte van de Benelux-landen bij (Koraus, Mazak, & Dobrovic, 2018).

---

<sup>167</sup> Voorbeeldsectoren in Benelux-verband zijn o.m. *bio* en *life sciences*, chemie, gezondheidszorg, 3D-printing, nano-elektronica en mechatronica, *smart grid* of de fietsenindustrie

### 3.7 Slotbemerking

Bovenstaande geeft enkele voorname kansen weer, maar als slotopmerking geldt dat verder onderzoek naar bedreigingen even belangrijk is. Denk in dit kader bijvoorbeeld aan de economische EU- en Benelux-beleidsrealiteit die de economische kansen van de Benelux ietwat tempert. Zeker als de mate waarin de Benelux-overheden hun beleidssoevereiniteit behouden in de samenwerking -ook wel *level of integration* genoemd- wordt bekeken (Taylor, 1971). Nauw verbonden aan het voorgaande, toont Nugent (2010) aan dat de EU een vrij *krachtige* (lees: extensieve) beleidsbetrokkenheid voert ten aanzien van handel, landbouw, visserij en monetaire aangelegenheden. In dit geval dient vastgesteld te worden dat er rond deze materies een grote(re) rol is weggelegd voor de EU(-samenwerking). Om de essentie van deze betrokkenheid in de verschillende beleidsdomeinen te begrijpen, wordt hieronder beroep gedaan op de conceptualisatie van de *aard* (tabel 1) en *mate* (tabel 2) van de EU-betrokkenheid.

Heavy reliance on legal regulation	Very considerable reliance on legal regulation	A mixture of legal regulation and inter-state cooperation	Some legal regulation but a considerable reliance on interstate cooperation	Largely based on inter-state cooperation
Trade Agriculture Fishing	Regional Competition Environmental Consumer protection Working conditions Equal opportunities Market regulation	Industrial Transport Movement across external borders Macroeconomic Energy	Social welfare Energy Defence Law and order Lisbon Strategy issues (mainly concerning economic growth and employment)	Health Education Foreign and defence

Tabel 1: de aard van EU-beleidsbetrokkenheid (Nugent, 2010)

Extensive EU policy involvement	Considerable EU policy involvement	Policy responsibility shared between the EU and member states	Limited EU policy involvement	Virtually no EU involvement
Trade Agriculture Fishing Monetary (for euro members)	Market regulation Competition	Regional Industrial Foreign Environmental Equal opportunities Working conditions Consumer protection Movement across external borders Macroeconomic (especially for euro members) Energy Transport Cross-border crime Civil liberties (especially via the Charter of Fundamental Rights)	Health Education Defence Social welfare	Housing Domestic crime

Tabel 2: de mate van EU-beleidsbetrokkenheid (Nugent, 2010)

Besluitend en aangaande economie is de Benelux-functie eerder *licht*: anders dan op vlak van justitie, energie en binnenlandse zaken bijvoorbeeld.<sup>168</sup> De *voorlopersrol* van de Benelux op economisch vlak situeert zich voornamelijk in de geschiedenis -cfr. de economische, munt- en douane-unie; zie eerder-. De hedendaagse realiteit van de eurozone en regelgevend interne marktkader is Europees. Om de bevoegdheidsverdeling te wijzigen moeten de verdragen bij unanimitieit aangepast worden en ligt de drempel dus bijzonder hoog. Dit verhindert uiteraard geenszins dat de Benelux kan verdergaan rond bepaalde beleidsthema's, wat de de verdragen zelfs uitdrukkelijk toelaten (zie eerder) (A. Mattelaer, persoonlijke communicatie, 23 december 2021).

---

<sup>168</sup> Maak hier de vergelijking met het eerder aangehaalde Benelux-politieverdrag en -samenwerking bijvoorbeeld.

## 4 CONCLUSIES

*Does size matter?* Absoluut. *Summa summarum* moet gesteld zijn dat de Benelux-landen meer zijn dan enkele laaggelegen gebieden in het hart van West-Europa. Ze vertegenwoordigen een belangrijk gezamenlijk economisch en handelsgewicht en vormen een belangrijke economische macht binnen de EU. De Benelux scoort zeer hoog op vlak van economische output. De drie landen behalen goede tot zeer goede scores op bijna alle behandelde economische parameters. De Benelux vertegenwoordigt zo'n 10% van het EU-bbp, bijna 12% van het eurozone-bbp en heeft het elfde grootste bbp ter wereld; nog voor Rusland en Brazilië. De Benelux legt uitstekende globalisatiecijfers voor en toont een robuuste structuur van zijn arbeidsmarkten. Handel in buitenlandse goederen is de basis voor de buitenlandse Benelux-handel, maar Luxemburg toont zich het meest open voor deze buitenlandse handel. Het land springt vaak zeer positief in het oog en bekleedt internationaal topposities; zeker aangaande bbp/capita, overheidsfinanciën en inkomens.

In het historisch Benelux-kader valt het sterk internationaal handelsnetwerk, innovatie, de zeer gedifferentieerde economische structuur, exportgerichte (laken-)nijverheid en goed ontwikkelde overzeese (lees: wederom buitenlandse) handel zeer sterk op. Reeds in de 15<sup>de</sup> eeuw was de *Benelux* in staat om sterk te vernieuwen en innoveren. Door interactie met elkaar, de steden en het platteland was er een kruisbestuiving die leidde tot economische groei. De sterk divergerende, doch complementaire economische oriëntering van de gebieden in die tijden vormde de basis voor hun economische toppositie in Europa; en maakt ook de dag van vandaag weer de kern uit van de economische Benelux-kansen.

Doorheen de Benelux-geschiedenis valt eerst een aarzelende en au fond bilaterale samenwerking te zien, die in de 20ste eeuw dynamiseert; zeker met oog op economische integratie en samenwerking. Vanaf het interbellum en WOII zagen de drie landen het belang van gemeenschappelijk beleid en economische schaalvergroting in: de Benelux-Unie was geboren. En ondanks de economische gelijkenissen zoals de zeer gelijkende economische structuur van de landen (lees: een zeer kleine primaire, matige secundaire en zeer grote tertiaire sector), de flexibele werkbevolking, sterke globalisatiecijfers en goede economische vooruitzichten -tot 2023-, werden de economische verschillen tussen de landen vanaf de jaren '80 alsmar duidelijker en groter. Zo doen Nederland en Luxemburg het over bijna de hele lijn beter dan België en vallen de gewestelijke verschillen binnen de Belgische federatie -en dan vooral de sterke economische motoriek van Vlaanderen- sterk op. Opvallend bij de economische analyse was de terugkerende veerkracht van Nederland en Luxemburg, waarvan de robuuste export en import blijkt geeft.

Ook economisch-beleidsmatig onderscheidt vooral België zich negatief van de andere Benelux-landen: terwijl Nederland en Luxemburg sterk planologisch en infrastructuurgebonden werk leveren, zakte België alsmat verder in internationale vergelijkingen. België kampt met structurele zwakheden, schulden en het economisch stimulerend overheidsbeleid mist soms zijn kracht. Al dan niet openbare infrastructuur wordt relatief verwaarloosd. De Benelux-landen zien het als hoge beleidsprioriteit om het internationale concurrentievermogen hoog te houden en België lijkt hier het minst in te slagen. Politieke instabiliteit -in vergelijking tot de andere landen- draagt hier dan nog eens negatief aan toe bij. In Nederland was er een belangrijke economische beleidsfocus rond ongelijkheid. Het land behaalt goede beleidsscores op vlak van macro-economische stabiliteit, infrastructuurkwaliteit en bedrijfsdynamiek. Luxemburg zette beleidsmatig dan weer sterk in op economische diversificatie -zo ook in het verleden; wat haar succes was-. Net zoals Nederland focust Luxemburg sterk op het lokken van buitenlandse bedrijven naar het land. Vooral de wetgevende en beleidsstabiliteit trekt -Net zoals in Nederland- veel bedrijven aan. België laat hier steken vallen.<sup>169</sup> Volgens de SGI's scoort België gemiddeld, Nederland zeer hoog en Luxemburg hoog op vlak van economisch beleid.

Sinds de corona-pandemie schoot de economische beleidsintensiteit in de Benelux-landen de hoogte in. Beleidsmatig was de economische politiek van de drie landen -net zoals in de gezondheidszorg- vrij gelijklopend tijdens de COVID-19-crisis. Het voornaamste verschil tussen de landen is dat Nederland voor een grotere en meer directe budgettaire impuls zorgde en ook meer uitstel toeliet. België daarentegen, legde meer nadruk op liquiditeitsgaranties. Beide landen stelden relatief omvangrijke pakketten samen om de hoge economische kosten te compenseren.

De economische samenwerkingskansen in de Benelux-regio zijn talrijk. Vooreerst biedt de institutionele Benelux met al haar instellingen, overlegstructuren en zowel faciliterende als procesbewakende functie heel veel mogelijkheden. Gebiedsgerichte focus is in dit verband wel aangeraden.

---

<sup>169</sup> Men kan hier de vergelijking maken met het verliezen van de centraal-Europese handelsrol van België ten gunste van Nederland in 16<sup>de</sup>-17<sup>de</sup> eeuw (door een sterkere Nederlandse handelsgeest) eerder in deze thesis. Maar ook recenter -na de oliecrisis- kwamen verschillen naar boven. De Belgische overheidsschuld explodeerde, terwijl de Nederlandse de helft bedroeg. Ook met de Luxemburgse veerkracht en innovatie -zelfs vanuit de sectoren zelf- verschilt België. De economische verschillen werden alsmat duidelijker in de laatste decennia van de twintigste eeuw. Vooral de afwezigheid van Belgische beleidsreacties valt in dit verband terugkerend op. De economie kon dynamischer groeien in Nederland en Luxemburg en men toont ook een dynamischer inhaalpotentieel (P. De Keyzer, persoonlijke communicatie, 21 december 2021).



De complementaire *add-on*-functie; en ook het unieke tussenniveau van de Benelux biedt veel efficiëntie-mogelijkheden en kan het antwoord bieden op institutionele vraagstukken over *governance* en efficiënte beleidssamenwerking -die extra aandacht kregen door de COVID-19-crisis-. Politiek wordt de Benelux en het economisch potentieel alvast sterk gedekt. Maar ook de geografie, logistiek en toegankelijkheid zijn aanwezig en bovendien ijzersterk; ze bieden *legio* mogelijkheden voor de Benelux.

Niet enkel de enorme -gespecialiseerde en complementaire- sterktes van de Benelux-havens, maar ook het samenhangend logistiek-industrieel systeem, de binnenvaart, - wederom complementaire- luchthavens, de toegankelijke stedelijke Benelux-gebieden, het fijnmazig mobiliteitsnetwerk en knooppunten bieden veel potentieel. Daarnaast creëren ook *arbeidsmobiliteit* in de grensregio's, circulaire economie -met tendensen als *bio-based* en veranderende consumptiemodellen-, netwerken van productiecentra, stedenindustrie, productieve en innovatieve landbouw op de vruchtbare en diverse gronden, het onderzoeksniveau en onderwijs, innovatieve samenwerkingen, wetenschapsparken (zogenaamde valleys), lead plants en het opleidingsniveau van de Benelux-bevolking aanzienlijke economische ontwikkelingskansen.

De beleidsrealiteit -zeker ten opzichte van de EU- is wel een temperende factor en het antwoord of institutionele Benelux-size ertoe doet, is wellicht ook iets genuanceerder. Deze thesis achterhaalde dat de Benelux er nog steeds zijn voortrekkersrol binnen de EU op nahoudt en door de jaren heen probeert om permanent grensoverschrijdende samenwerking te versterken; ook op vlak van economie en interne markt. De Europese Unie, anderzijds, zet zeer intensief in op de gemeenschappelijke (interne) markt en macro-economie, ook al belet dit niet meteen dat ze op Benelux-niveau behandeld worden (Ardy & El-Agraa, 2007). Toch zal deze beleidsrealiteit een evenwicht moeten vinden en moet vastgesteld worden dat de EU in zekere mate de voorlopersrol van de Benelux heeft ingehaald. De Benelux is nu in zekere zin een *add-on*-constructie boven op de EU-27 geworden; wat uiteraard ook potentieel biedt.

Op de onderzoeksvraag hoe politieke partijen tegenover Benelux-(economische) samenwerking staan en of er politiek geloof is in de Benelux als economische of institutionele regio, zijn de resultaten vrij consistent. Het Benelux-parlement wordt door sommige politieke partijen relatief kritisch benaderd, maar geen enkele van de onderzochte partijen is voorstander van het terugschroeven van de Benelux-Unie als institutioneel samenwerkingsverband zoals die de dag van vandaag bestaat.

Aan Waalse zijde situeren zich wel interessante resultaten; opvallend hier is de minder enthousiaste positie van de MR.<sup>170</sup> Ecolo-Groen, de PS en vooral cdH laten zich in het algemeen positief uit. De Vlaamse resultaten neigen zich ook vrij tot zeer positief uit te spreken over de Benelux-samenwerking. N-VA en VB zijn afhankelijk van de stelling wisselend positief. Aan Nederlandse zijde is wel een betrekkelijk kritischere houding te vinden tegenover de Benelux. D66 is allesbehalve mals voor het Benelux-Parlement en de resultaten van de samenwerking. Ook GroenLinks houdt een kritische ingesteldheid aan -zij het in iets mindere mate dan D66-. De PVV is in dit opzicht zeer positief over de instellingen, werking en aard resultaten. Verrassend genoeg volgt de partij de Benelux-samenwerking niet nauw op. Evenwel is de positie van de PVV over bepaalde van bovenstaande stellingen opmerkelijk. De discrepantie met bepaalde stellingen van hun VB-fractiegenoten valt eveneens op. De Luxemburgse Democratesch Partei spreekt zich over quasi de hele lijn eerder positief uit.

De Benelux-Unie demonstreert waardevolle economische samenwerking van landen over sectoren en beleidsgebieden heen en inspireert daarbij ook Europees. De samenwerking leidt tot een verhoogde levenskwaliteit van haar burgers; ook in internationaal perspectief. Ondanks het toenemend belang en integratie van de EU doorheen de tijd, bewees de Benelux dat kleinere landen nog steeds een rol hebben te spelen in hedendaagse samenleving; met al haar transitie. De toekomstige kracht van de Benelux-samenwerking uit zich volgens deze thesis niet alleen in het grondig aanpakken regio-specifieke aangelegenheden en problemen, maar vooral om inzake bevoegdheden verder te gaan dan de consensus van de EU-27 toestaat. Daarbij identificeerde en reikte deze thesis concrete economische beleidshandvaten aan. En ondanks -vooral vroegere- maatschappelijke en politieke kritiek kan besluitend dus zeker gesteld worden: *(Benelux) size does matter*.

---

<sup>170</sup> De vergelijking in inconsistentie met de lovende uitingen van MR-Buitenlandminister Wilmès op het einde van het Belgisch voorzitterschap in 2021 kunnen hier tegen geplaatst worden.

## REFERENTIELIJST

- Aanbeveling betreffende de steun voor de terugkeer van de nachttreinen vanuit de Benelux.* (2021, juni 22). Opgehaald van Benelux Interparlementaire Assemblée: <https://www.beneluxparl.eu/wp-content/uploads/2021/06/BNL926-2.pdf>
- Abels, R. (2021, december 16). Rutte is niet bij EU-top, dus België voert het woord voor Nederland. *Trouw*.
- ABH. (2021, juli). *Belgian Foreign Trade 2020*. Opgeroepen op december 2021, van Agentschap voor Buitenlandse Handel: [https://www.abh-ace.be/sites/default/files/Statistics/Belgian\\_Foreign\\_Trade\\_publicatie/belgian\\_foreign\\_trade\\_2020.pdf](https://www.abh-ace.be/sites/default/files/Statistics/Belgian_Foreign_Trade_publicatie/belgian_foreign_trade_2020.pdf)
- Albertknoop. (2021). *Albertknoop*. Opgeroepen op december 2021, van <https://albertknoop.eu/>: <https://albertknoop.eu/>
- Anders, F. (2011, januari 17). *Verenigd Koninkrijk der Nederlanden (1815-1830)*. Opgeroepen op december 2021, van <https://geschiedenis.nl/nieuws/artikel/3348/verenigd-koninkrijk-der-nederlanden-1815-1830>
- Anderson, J., Bergamini, E., Brekelmans, S., Cameron, A., Darvas, Z., Domínguez, M. Midões. (2020, november 24). *The fiscal response to the economic fallout from the coronavirus*. Opgehaald van Bruegel Denktank: <https://www.bruegel.org/publications/datasets/covid-national-dataset/>
- ANP. (2021, december 10). *Winstmarge op 'dozen schuiven' is extreem laag – doorvoer wel goed voor bijna de helft van Nederlandse export van €843 miljard*. Opgeroepen op december 2021, van Business Insider Nederland: <https://www.businessinsider.nl/winstmarge-export-nederland-doorvoer-eigenproduct-2021/>
- Ardy, B., & El-Agraa, A. (2007). The economics of the single market. In *The European Union: Economics and policies* (pp. 130-143). Cambridge: Cambridge University Press.
- Arnoudt, R. (2013, oktober 17). *Oliecrisis maakt eind aan optimisme jaren 60*. Opgeroepen op december 2021, van VRT NWS: [https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2013/10/17/oliecrisis\\_maakteindaanoptimismejaren60-1-1744197/](https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2013/10/17/oliecrisis_maakteindaanoptimismejaren60-1-1744197/)
- AWEX. (2021). *Les secteurs de pointe*. Opgeroepen op december 2021, van Wallonia.be: <https://www.wallonia.be/fr/les-secteurs-de-pointe>
- Baarda, B., & van der Hulst, M. (2017). Het elite- of expertinterview. In *Basisboek Interviewen: Handleiding voor het voorbereiden en afnemen van interviews*. Groningen/Houten: Noordhoff Uitgevers.

- Benelux. (2016, februari 24). *Benelux-Werkgroep over mobiele betalingen*. Opgeroepen op oktober 2021, van Benelux: <https://www.benelux.int/nl/nieuws/benelux-werkgroep-over-mobiele-betalingen/>
- Benelux. (2017, juni 1). *Verdrag van Luik van start: Benelux-weginspectiediensten controleren samen personen- en goederenvervoer*. Opgeroepen op januari 2022, van Benelux: <https://www.benelux.int/nl/nieuws/verdrag-van-luik-van-start-benelux-weginspectiediensten-controleren-samen-personen-en-goederenvervoer/>
- Benelux. (2018, december 11). *Benelux-landen en Frankrijk versterken grensoverschrijdende samenwerking*. Opgeroepen op oktober 2021, van Benelux: <https://www.benelux.int/nl/nieuws/benelux-landen-en-frankrijk-versterken-grensoverschrijdende-samenwerking/>
- Benelux. (2018). *Versterkte grensoverschrijdende veiligheidssamenwerking met nieuw Benelux-politieverdrag. Infografiek Nieuw Benelux-Verdrag inzake Politiesamenwerking*. Brussel.
- Benelux. (2020). *Benelux-Verdrag*. Opgeroepen op december 2021, van Benelux: <https://www.benelux.int/nl/benelux-unie/nieuw-benelux-verdrag/>
- Benelux. (2021, december 13). *België blikt terug op geslaagd Benelux-Voorzitterschap*. Opgeroepen op 14 2021, van Benelux: <https://www.benelux.int/nl/nieuws/belgie-blikt-terug-op-geslaagd-benelux-voorzitterschap>
- Benelux. (2021). *Noordrijn-Westfalen*. Opgeroepen op januari 2022, van Secretariaat-Generaal Benelux: <https://www.benelux.int/nl/samenwerking/noordrijn-westfalen/>
- Benelux. (2021, maart 4). *Versterkte grensoverschrijdende veiligheidssamenwerking met nieuw Benelux-politieverdrag*. Opgeroepen op december 2021, van Benelux: <https://www.benelux.int/nl/nieuws/versterkte-grensoverschrijdende-veiligheidssamenwerking-met-nieuw-benelux-politieverdrag/>
- Benelux Interparlementaire Assemblée. (2021). *Het Beneluxparlement*. Opgeroepen op maart 2021, van Benelux Interparlementaire Assemblée: <https://www.beneluxparl.eu/nl/het-beneluxparlement/>
- Benelux Interparlementaire Assemblée. (2021). *Samenstelling*. Opgeroepen op maart 2021, van Benelux Interparlementaire Assemblée: <https://www.beneluxparl.eu/nl/samenstelling/>
- Benelux Secretariaat-Generaal. (2016). *De Benelux-landen op weg naar een circulaire economie! Resultaten van de ronde tafel van 14.12.2015*. Brussel: Dr. J.P.R.M. van Laarhoven.
- Benelux Secretariaat-Generaal. (2021, maart 24). *Hoogtepunten van de Benelux-samenwerking in 2020*. Opgeroepen op oktober 2021, van Benelux:

- <https://www.benelux.int/nl/publicaties/publicaties-overzicht/hoogtepunten-van-de-benelux-samenwerking-2020>
- (2015). *Benelux Summit Joint Declaration. A Benelux Plan for jobs and growth* .  
*Benelux vision on the future of Europe*. (2017, februari 3).
- Benelux-Gerechtshof. (2021). *Voorstelling*. Opgeroepen op december 2021, van Benelux-Gerechtshof: [https://www.courbeneluxhof.be/nl/hof\\_intro.asp](https://www.courbeneluxhof.be/nl/hof_intro.asp)
- Beneluxparlement. (2021, november 26). *Prioriteiten voor 2022, studentenmobiliteit, digitale Benelux en Jaarplan 2022 Benelux Unie*. Opgeroepen op januari 2022, van Beneluxparlement: <https://www.beneluxparl.eu/nl/2021/11/26/prioriteiten-voor-2022-studentenmobiliteit-digitale-benelux-en-jaarplan-2022-benelux-unie/>
- Berkowitz, P. (2008). *Regions 2020 - An Assessment of Future Challenges for EU Regions*. Brussel: European Commission.
- Bertelsmann Stiftung. (2021). *Economic Policies*. Opgeroepen op december 2021, van Bertelsmann Stiftung: [https://www.sgi-network.org/2020/Belgium/Economic\\_Policies](https://www.sgi-network.org/2020/Belgium/Economic_Policies)
- Bertelsmann Stiftung. (2021). *Economic Policies*. Opgeroepen op januari 2022, van Bertelsmann Stiftung: [https://www.sgi-network.org/2020/Netherlands/Economic\\_Policies](https://www.sgi-network.org/2020/Netherlands/Economic_Policies)
- Bertelsmann Stiftung. (2021). *Economic Policies*. Opgeroepen op januari 2022, van Bertelsmann Stiftung: [https://www.sgi-network.org/2019/Luxembourg/Economic\\_Policies](https://www.sgi-network.org/2019/Luxembourg/Economic_Policies)
- Bhayani, R. (2021, augustus 12). *RBI buys record gold this year: At 700 tonnes, reserves up 27% in 2 years*. Opgehaald van Business Standard: [https://www.business-standard.com/article/finance/rbi-buys-record-gold-this-year-at-700-tonnes-reserves-up-27-in-2-years-121081200012\\_1.html](https://www.business-standard.com/article/finance/rbi-buys-record-gold-this-year-at-700-tonnes-reserves-up-27-in-2-years-121081200012_1.html)
- BIP SXM. (2021). *About BIP SXM*. Opgeroepen op maart 2021, van BIP SXM: <https://www.bip.sx/about-bip-sxm>
- Blockmans, W. (2018, juni 11). *History of the Low Countries*. Opgeroepen op oktober 2021, van Encyclopedia Britannica: <https://www.britannica.com/topic/history-of-the-Low-Countries>
- Blok, D. (1977-1983). *Algemene geschiedenis der Nederlanden*.
- Blok, P. (1923). Hoofdstuk VII Handel en nijverheid in den bourgondischen tijd. In P. Blok, *Geschiedenis van het Nederlandsche volk. Deel 1* (pp. 600-615).
- Blokker, N., & Schermers, H. (2003). *International Institutional Law*. Leiden: Martinus Nijhoff/Brill Publishers.
- Boeijenga, J. (2018). *De Lage Landen 2020-2100*. Departement Omgeving. Afdeling Strategie, Internationaal Beleid en Dierenwelzijn.

- Boekestijn, A. (1992). 'Een nagel aan Adam Smiths doodskist: de Beneluxonderhandelingen in de jaren veertig en vijftig'. In E. Bloemen, *Het Benelux-effect* (pp. 143-168).
- Boin, A., 't Hart, P., & McConnell, A. (2009). risis exploitation: political and policy impacts of framing contests. *Journal of European Public Policy*(16:1), pp. 81-106.
- BOIP. (2021). *Benelux-Bureau voor de Intellectuele Eigendom (BOIP)*. Opgeroepen op maart 2021, van BOIP: <https://www.boip.int/nl>
- Boots, M. (2021, december 21). De coronacrisis en de Nederlandse economie. (Benelux-Parlement, Interviewer)
- Brinckman, B. (2021, juli 30). Tijdloos heimwee naar Groot-Nederland. *De Standaard*.
- Bryman, A. (2012). *Social Research Methods*. OUP Oxford.
- Busher, H., & James, N. (2006). Creating and enriching interviews in qualitative online research. *Paper given at the British Educational Research Association (BERA) Annual Conference*. Coventry.
- Buyst, E. (2020). In E. Buyst, *Economische geschiedenis*. Acco.
- BZK. (2020). *Caribisch Nederland* . Opgeroepen op oktober 2021, van Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK): <https://kennisopenbaarbestuur.nl/thema/caribisch-nederland/>
- CAG. (2020). *Dutch husbandry*. Opgeroepen op december 2021, van Centrum Agrarische Geschiedenis: <https://cagnet.be/page/voeding-1750-1880-leven-van-het-land>
- Cai, Y., & Etzkowitz, H. (2020). *Theorizing the Triple Helix model: Past, present, and future*.
- Calmes, C. (1989). In *The making of a nation: From 1815 to the present day (Contemporary history of Luxembourg)*. Imprimerie Saint-Paul.
- CaribIE. (2021). Opgeroepen op maart 2021, van CaribIE: <https://www.caribie.nl/nl>
- CBS. (2018). *Wat is de betekenis van bruto binnenlands product (marktprijzen) (BBP)?* Opgeroepen op oktober 2021, van Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS): <https://www.ensie.nl/betekenis/bruto-binnenlands-product-marktprijzen-bbp>
- CBS. (2021, juli 14). *Bbp per inwoner in Nederland nog altijd relatief hoog binnen de EU*. Opgeroepen op december 2021, van CBS: <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2021/28/bbp-per-inwoner-in-nederland-nog-altijd-relatief-hoog-binnen-de-eu>
- CBS. (2021, maart 30). *Dienstenexport in 2020 sterker gedaald dan goederenexport*. Opgeroepen op maart 2021, van CBS: <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2021/13/dienstenexport-in-2020-sterker-gedaald-dan-goederenexport>
- CBS. (2021, december 7). *Hoogste inflatie in bijna 40 jaar*. Opgeroepen op december 2021, van CBS: <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2021/49/hoogste-inflatie-in-bijna-40-jaar>

- CBS. (2021, juni 24). *Inwoners per gemeente*. Opgeroepen op december 2021, van Centraal Bureau voor de Statistiek: <https://www.cbs.nl/nl-nl/visualisaties/dashboard-bevolking/regionaal/inwoners>
- CBS. (2021, maart 26). *Overheidstekort over 2020 uitgekomen op 34 miljard euro*. Opgeroepen op januari 2022, van Centraal Bureau voor de Statistiek: <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2021/12/overheidstekort-over-2020-uitgekomen-op-34-miljard-euro>
- CBS. (2021, december 10). *Veel doorvoer van goederen, opbrengsten relatief laag*. Opgeroepen op december 2021, van Centraal Bureau voor de Statistiek: <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2021/49/veel-doorvoer-van-goederen-opbrengsten-relatief-laag>
- CBS Statline. (2021). *Regionale kerncijfers Nederland*. Opgeroepen op oktober 2021, van Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM): <https://www.cbs.nl/nl-nl/onze-diensten/methoden/onderzoeksomschrijvingen/korte-onderzoeksbeschrijvingen/regionale-kerncijfers-nederland>
- CCR. (2021). *Organisatie*. Opgeroepen op november 2021, van Centrale Commissie voor de Rijnvaart: <https://www.ccr-zkr.org/11000000-nl.html>
- CEIC. (2021). *Luxembourg Government Debt: % of GDP*. Opgeroepen op januari 2022, van CEIC Data: <https://www.ceicdata.com/en/indicator/luxembourg/government-debt--of-nominal-gdp>
- Chambre des Députés. (2021). *Députés en fonction*. Opgeroepen op december 2021, van Chambre des Députés: <https://www.chd.lu/wps/portal/public/Accueil/OrganisationEtFonctionnement/Organisation/Deputes/DeputesEnFonction>
- Colenbrander, H. (1907). *Nederlandsch-Belgische droombeelden en werkelijkheid*. *De Gids*(Jaargang 71), p. 504 e.v.
- Cormann, M. (2020, december 10). Plenaire zitting. (Benelux-parlement, Interviewer)
- Couwenbergh, D. (2013, april 2). *Ontstaansgeschiedenis van de Benelux*. Opgehaald van Isgeschiedenis.nl: <https://isgeschiedenis.nl/nieuws/ontstaansgeschiedenis-van-de-benelux>
- Couwenbergh, D. (2020). *ONTSTAANSGESCHIEDENIS VAN DE BENELUX*. Opgehaald van Isgeschiedenis: <https://isgeschiedenis.nl/nieuws/ontstaansgeschiedenis-van-de-benelux>
- Cremering, K. (2010). *Het bbp als welvaartsindicator*. Opgeroepen op november 2021, van Vlaamse overheid: <https://publicaties.vlaanderen.be/view-file/7912>

- Dantuma. (2021, december). *Groei industrie zet door in 2022*. Opgeroepen op januari 2022, van ING: <https://www.ing.nl/zakelijk/kennis-over-de-economie/uw-sector/outlook/industrie.html>
- De Coninck, P. (2016). *De Benelux-Unie als alternatief voor verdere Europese integratie*. Gent: UGent.
- de Deurwaerder, J., & Boekestijn, A. J. (2021). *Benelux*. Opgeroepen op december 2021, van NEVB: <https://nevb.be/wiki/Benelux>
- De Ketele, B. (2010). *MACRO-ECONOMISCHE GROEI EN ONTWIKKELING IN GUATEMALA SINDS DE JAREN 1950*. Gent.
- de Kruijf, R., & Jonkers, W. (2018). *Economische groei in Nederland volatieler dan in België*.
- de Rijcke, C., & Vansteeland, K. (2021, november 29). Belgische inflatie spurt naar 5,64 procent. *De Tijd*.
- de Schepper, H. (2003). Een verhaal over historische identiteit en identiteitsbesef in de Lage Landen.
- De Tijd. (2013, april 9). Nederlandse Kamer stemt voor einde Benelux-parlement. *De Tijd*.
- De Tijd. (2021, november 21). Khattabi: 'We gaan richting sluiting van kerncentrales'. *De Tijd*.
- De Ville, F. (2020, augustus 5). *De oorsprong van de hoge Belgische schuld: malgoverno of malchance?* Opgeroepen op december 2021, van Minerva: <https://www.denktankminerva.be/analyse/2020/8/4/de-oorsprong-van-de-hoge-belgische-schuld-malgoverno-of-malchance>
- de Zwaan, I. (2013, april 4). *Mark Verheijen: 'De Benelux is een huwelijk zonder gemeenschap'*. Opgehaald van de Volkskrant: <https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/mark-verheijen-de-benelux-is-een-huwelijk-zonder-gemeenschap~b15b042e/>
- Departement Kanselarij & Buitenlandse Zaken. (2021). *Overeenkomst tot oprichting van de Belgisch-Luxemburgse Economische Unie*. Opgeroepen op oktober 2021, van <https://www.fdfa.be/nl/overeenkomst-tot-oprichting-van-de-belgisch-luxemburgse-economische-unie>
- Departement Kanselarij en Buitenlandse Zaken. (2018, december 11). *Déclaration d'intention entre le Gouvernement de la République française et les Gouvernements de l'Union Benelux relative au développement d'une coopération plus étroite*. Opgeroepen op oktober 2021, van Departement Kanselarij en Buitenlandse Zaken: [https://www.fdfa.be/sites/default/files/atoms/files/1222\\_Ondertekende%20akte%20in%20het%20Nederlands.pdf](https://www.fdfa.be/sites/default/files/atoms/files/1222_Ondertekende%20akte%20in%20het%20Nederlands.pdf)
- Dewitte, D. (2019, november 18). *Waarom wordt het Belgische goud in het buitenland bewaard?* Opgeroepen op oktober 2021, van Business AM: <https://businessam.be/waarom-wordt-het-belgische-goud-in-het-buitenland-bewaard/>



- Diplomatie.Belgium. (2021, november 17). *Diplomatie.Belgium*. Opgeroepen op november 2021, van Facebook: <https://www.facebook.com/Diplomatie.Belgium/>
- DS. (2005, augustus 27). *Een grens naar Franse wens*. Opgeroepen op december 2021, van De Standaard: <https://www.standaard.be/cnt/grnhc0r4?&articlehash=dtua9hcsd3uFzqv884aS4ygYfCNEYAcwLon5ZEiZe3WUjDxLIWSK0D0H2xjzpbKBMC8V7zkfjRU4W%2FFr8x4XpJe%2BKAWkf4rjXi7qF80VwR6HpnlUtPPPdJYrplv2WIEWORN9%2FQ6iBnLQ02y44gkNktZe1vhd3ERn9c1i28iRa5a6coOLC%2BeNvlr7cj3IXOFFCWCR>
- du Pré, R. (2021, november 17). Segers liet formatie-inzet VVD en CDA liggen in de trein: 'Ik heb iets heel doms gedaan. Sorry'. *de Volkskrant*.
- Dubois, O. W. (2013, augustus 14). *Opvolger van de VOC: de Nederlandse Handels-Maatschappij*. Opgehaald van Reformatorisch Dagblad: <https://www.rd.nl/artikel/519096-opvolger-van-de-voc-de-nederlandse-handel-maatschappij>
- Duits-Nederlandse Handelskamer. (2020). *Germany at its best – Noordrijn-Westfalen*. Opgeroepen op oktober 2021, van Duitslanddag: <https://duitslanddag.nl/nieuws/germany-at-its-best-noordrijn-westfalen/>
- EC. (2015, juni 3). *Europa zonder grenzen: het Schengengebied*. Opgehaald van Directoraat-generaal Migratie en Binnenlandse Zaken (Europese Commissie): <https://op.europa.eu/nl/publication-detail/-/publication/09fcf41f-ffc4-472a-a573-b46f0b34119e>
- EC. (2021). *SOLVIT*. Opgeroepen op december 2021, van Europese Commissie: [https://ec.europa.eu/solvit/what-is-solvit/index\\_nl.htm](https://ec.europa.eu/solvit/what-is-solvit/index_nl.htm)
- Economics in Action. (2021, april 14). *The Benelux Union Explained*. Opgehaald van Economics in Action: <https://www.youtube.com/watch?v=HJRx2JxFsG0>
- Erken, H., van Es, F., & Treur, L. (2021, december 8). *Economisch Kwartaalbericht*. Opgeroepen op december 2021, van RaboResearch: <https://economie.rabobank.com/publicaties/2021/december/nieuwe-coronagolf-en-hoge-inflatie-remmen-economische-groei-in-2022/>
- ETH. (2021, december 6). *KOF Globalisation Index*. Opgeroepen op december 2021, van Eidgenössische Technische Hochschule Zürich: <https://kof.ethz.ch/en/forecasts-and-indicators/indicators/kof-globalisation-index.html>
- EURES. (2021). *Overzicht van de situatie op de arbeidsmarkt*. Opgeroepen op januari 2022, van EURES: <https://ec.europa.eu/eures/printLMIText.jsp?lmiLang=nl&regionId=BE1&catId=7552>
- Europa nu. (2020). *Benelux Unie (Benelux)*. Opgeroepen op oktober 2021, van Europa nu: [https://www.europa-nu.nl/id/vg9ic5op4czg/benelux\\_unie\\_benelux](https://www.europa-nu.nl/id/vg9ic5op4czg/benelux_unie_benelux)

Europese Commissie. (2021). *European Economic Forecast: Winter 2021 (Interim)*. Brussel: European Commission.

Eurostat. (2020). *Rotterdam: the largest freight port in the EU*. Brussel: Eurostat.

Eurostat. (2021). *Belgium Government Budget*. Opgeroepen op januari 2022, van Trading Economics: <https://tradingeconomics.com/belgium/government-budget>

Eurostat. (2021, maart). *EU international trade in other business services*. Opgeroepen op januari 2022, van Eurostat: [https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=EU\\_international\\_trade\\_in\\_other\\_business\\_services](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=EU_international_trade_in_other_business_services)

Eurostat. (2021, oktober 21). *Gross domestic product at market prices*. Opgeroepen op november 2021, van Eurostat: <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tec00001/default/table?lang=en>

Eurostat. (2021, november 29). *Gross domestic product at market prices*. Opgeroepen op november 2021, van Eurostat: <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tec00001/default/table?lang=en>

Eurostat. (2021, november 29). *Gross domestic product at market prices*. Opgehaald van Eurostat: <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tec00001/default/table?lang=en>

Eurostat. (2021, augustus 20). *Population density*. Opgeroepen op oktober 2021, van Eurostat: <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tps00003/default/table?lang=en>

Eurostat. (2021). *Population on 1 January by age and sex*. Opgeroepen op juli 2021, van Eurostat: [https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/demo\\_pjan/default/table?lang=en](https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/demo_pjan/default/table?lang=en)

Eurydice. (2020, augustus 28). *Population: Situation démographique, langues et religions*. Opgeroepen op juli 2021, van [https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/population-demographic-situation-languages-and-religions-46\\_fr](https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/population-demographic-situation-languages-and-religions-46_fr)

Federaal Agentschap van de Schuld. (2021, november 31). *Kerngegevens*. Opgeroepen op januari 2022, van Federaal Agentschap van de Schuld: <https://www.debtagency.be/nl>

FIT. (2021). *How Flanders' chemical industry sets off a chain reaction of success*. Opgeroepen op januari 2022, van Flanders Investment and Trade: <https://www.flandersinvestmentandtrade.com/invest/en/sectors/chemicals>

FIT. (2021). *Luxemburg*. Opgeroepen op januari 2022, van Flanders Investment & Trade: <https://www.flandersinvestmentandtrade.com/export/landen/luxemburg/cijfers>

Flanders Investment & Trade. (2019, november 2). *Wat doen we?* Opgehaald van Flanders Investment & Trade: [www.flandersinvestmentandtrade.com/nl/wat-doen-we](http://www.flandersinvestmentandtrade.com/nl/wat-doen-we)

FOD Buitenlandse Zaken. (2015). *Hoogtepunten van de Benelux-samenwerking in 2015*. Brussel.

- FOD Buitenlandse Zaken. (2015). *HOOGTEPUNTEN VAN DE BENELUX-SAMENWERKING IN 2015*. Benelux Comité van Ministers.
- FOD Buitenlandse Zaken. (2021, april 2021). Let's Talk Foreign Affairs. Benelux: size matters. Brussel.
- FOD Buitenlandse Zaken. (2021, januari 25). *Waarom we de Benelux nodig hebben*. Opgeroepen op juli 2021, van FOD Buitenlandse Zaken: [https://diplomatie.belgium.be/nl/Beleid/beleidsthemas/uitgelicht/samenwerking/waarom\\_we\\_de\\_benelux\\_nodig\\_hebben](https://diplomatie.belgium.be/nl/Beleid/beleidsthemas/uitgelicht/samenwerking/waarom_we_de_benelux_nodig_hebben)
- FOD Economie. (2019). *Overzicht van de Belgische economie: conjunctuurnota van oktober 2019*. Brussel : FOD Economie.
- FOD Mobiliteit en Vervoer. (2020). *Elektronische vrachtbrief*. Opgeroepen op januari 2022, van FOD Mobiliteit en Vervoer: [https://mobilit.belgium.be/nl/wegverkeer/vervoer\\_van\\_goederen\\_en\\_reizigers/goederenvervoer\\_derden/toegang\\_markt/elektronische](https://mobilit.belgium.be/nl/wegverkeer/vervoer_van_goederen_en_reizigers/goederenvervoer_derden/toegang_markt/elektronische)
- Guicciardini, L. (1581). [...] di tvtti i Paesi Bassi, altrimenti detti Germania Inferiore. Con tutte le carte di geographia del paese, & col ritratto naturale di molte terre principali. In *Descrittione* (Vol. I). Antwerpen.
- Heylen, F. (2014). Wat is macro-economie? In *Macro-economie* (pp. 3-4). Garant Uitgevers NV.
- Hoebergen, F. (2020, oktober 2). "Noordrijn-Westfalen geeft vorm aan toekomst van industriële productie". Opgeroepen op oktober 2021, van AHA 24x7: <https://aha24x7.com/noordrijn-westfalen-geeft-vorm-aan-toekomst-van-industriele-productie/>
- Horemans, F. (2018, mei 22). "Territoriale leveringsbeperkingen aan handelaars, opgelegd door leveranciers, snel aanpakken". Opgeroepen op december 2021, van UNIZO: <https://www.unizo.be/nieuws-pers/unizoterritoriale-leveringsbeperkingen-aan-handelaars-opgelegd-door-leveranciers-snel>
- Huizinga, J. (1912). *Uit de voorgeschiedenis van ons nationaal besef*. Amsterdam.
- HYDE. (2006). *History Database of the Global Environment (HYDE)*. Opgeroepen op oktober 2021, van PBL Netherlands Environmental Assessment Agency: <https://www.pbl.nl/en/image/links/hyde>
- IIC UGent. (2010). *Incubatie- en Innovatiecentrum Universiteit Gent*. Opgeroepen op december 2021, van IIC UGent: <http://www.iicugent.be/>
- IMF. (2021, oktober). *GDP, current prices*. Opgeroepen op december 2021, van IMF: <https://www.imf.org/external/datamapper/NGDPD@WEO/OEMDC/ADVEC/WEOWORLD/AFQ/CAQ>

- ING. (2021, december 2). *ING Outlook 2022: Positieve, maar onzekere economische vooruitzichten*. Opgeroepen op december 2021, van <https://www.ing.nl/zakelijk/kennis-over-de-economie/uw-sector/outlook/outlook-2022-Nederland.html>
- IOB. (2012). *Relaties, resultaten en rendement Evaluatie van de Benelux Unie-samenwerking vanuit Nederlands perspectief*. IOB.
- ISC. (2021). *Werking van de ISC*. Opgeroepen op december 2021, van Internationale Scheldecommissie: <https://www.isc-cie.org/over/werking-van-de-isc/>
- IVN. (2018). *De staat van het Nederlands in de wereld*. Internationale Vereniging voor Neerlandistiek.
- Janssen, I. G. (2006). *Benelux: Closer Cooperation Within the European Union?* Shaker Publishing.
- Jongkind. (2021, december). *Meeste zakelijke dienstverleners laten coronapandemie in 2022 achter zich*. Opgeroepen op 2022 januari, van ING: <https://www.ing.nl/zakelijk/kennis-over-de-economie/uw-sector/outlook/zakelijke-dienstverlening.html>
- Kamer van Volksvertegenwoordigers. (2019, september 1). *Internationale parlementaire vergaderingen: Raadgevende Interparlementaire Beneluxraad*. Opgeroepen op maart 2021, van La Chambre: [https://www.lachambre.be/kvvcr/pdf\\_sections/pri/fiche/nl\\_35\\_00.pdf](https://www.lachambre.be/kvvcr/pdf_sections/pri/fiche/nl_35_00.pdf)
- Ketelaars, P. (2011). *De Lage Landen 2020-2040: Vlaams-Nederlandse strategische economische samenwerking op middellange termijn*. Antwerpen: Steunpunt Buitenlands Beleid.
- Kikkert, J. G. (1995). *Geld, macht & eer: Willem I, Koning der Nederlanders en Belgen, 1772-1843*. Scheffers.
- KOF Swiss Economic Institute. (2021, december 6). *KOF Globalisation Index: the Netherlands overtakes Switzerland as the most globalised country in the world*. Opgeroepen op december 2021, van KOF Swiss Economic Institute: <https://kof.ethz.ch/en/news-and-events/media/press-releases/2021/12/kof-globalisation-index-2021.html>
- Koops, E. (2019, december 6). *Drieslagstelsel – Voordelige landbouwmethode uit de Middeleeuwen*. Opgehaald van Historiek.net: <https://historiek.net/wat-is-drieslagstelsel-landbouw-middeleeuwen/74524/>
- Koraus, A., Mazak, M., & Dobrovic, J. (2018, juni). *ENTREPRENEURSHIP AND SUSTAINABILITY ISSUES*, pp. 1069-1083.
- Lioudis, N. (2021, april 26). *Monetary Policy*. Opgeroepen op oktober 2021, van Investopedia: <https://www.investopedia.com/ask/answers/09/gold-standard.asp>
- Lloyds. (2021, oktober). *Foreign trade figures of the Netherlands*. Opgehaald van Lloyds Bank: <https://www.lloydsbanktrade.com/en/market-potential/netherlands/trade-profile>

- Lloyds. (2021, oktober). *Luxembourg: Economic and Political Overview*. Opgeroepen op januari 2022, van Lloyds Bank: <https://www.lloydsbanktrade.com/en/market-potential/luxembourg/trade-profile>
- Lloyds. (2021, oktober). *The economic context of Luxembourg*. Opgeroepen op januari 2022, van Lloyds Bank: [https://www.lloydsbanktrade.com/en/market-potential/luxembourg/economical-context?vider\\_sticky=oui](https://www.lloydsbanktrade.com/en/market-potential/luxembourg/economical-context?vider_sticky=oui)
- Lloyds Bank. (2021). *Luxembourg: Economic and Political Overview*. Opgeroepen op december 2021, van Lloyds Bank: [https://www.lloydsbanktrade.com/en/market-potential/luxembourg/economical-context?vider\\_sticky=oui](https://www.lloydsbanktrade.com/en/market-potential/luxembourg/economical-context?vider_sticky=oui)
- Louwerse, H. (2019, maart 27). Het is de hoogste tijd dat we Nederlands als wereldtaal gaan zien. *Ons Erfdeel*(2), pp. pp. 11-18.
- Mattelaer, A. (2018, maart). Welke rol voor de Benelux post-Brexit? *Clingendael Spectator*(jaargang 72).
- Matthijs, H. (2016). Is more BENELUX cooperation the future for the low countries? *International Journal of Humanities and Social Sciences*(Vol. 8 No. 5), pp. pp. 37-48.
- Matthijs, H. (2020). *Internationale economische instellingen*. Leuven: Acco. Opgehaald van Internationale economische instellingen
- Matthijs, H. (2021). Internationale Economische Instellingen. In H. Matthijs, *Internationale Economische Instellingen*. Leuven: Acco.
- Meuleman, B., & Roose, H. (2014). Diepte-interviews en focusgroepen. In *Methodologie van de sociale wetenschappen: een inleiding*.
- Migchelbrink, F. (2015). Half open en volledig gestructureerde of gestandaardiseerde interviews. In *De kern van participatief actieonderzoek* (p. 333). SWP.
- Ministère des Affaires Étrangères. (2016, februari 23). *Lancement de la Présidence luxembourgeoise de l'Union Benelux*. Opgeroepen op oktober 2021, van Ministère des Affaires étrangères et européennes: [https://maee.gouvernement.lu/en/actualites.gouvernement%2Bfr%2Bactualites%2Bto utes\\_actualites%2Bcommuniques%2B2016%2B02-fevrier%2B22-lancement-presidence1.html](https://maee.gouvernement.lu/en/actualites.gouvernement%2Bfr%2Bactualites%2Bto utes_actualites%2Bcommuniques%2B2016%2B02-fevrier%2B22-lancement-presidence1.html)
- Ministerie van Economische Zaken en Klimaat. (2021, december). *Corona, en winkelen en boodschappen doen*. Opgeroepen op december 2021, van Rijksoverheid: <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/coronavirus-covid-19/winkels-en-contactberoepen/winkelen-en-boodschappen-doen#:~:text=Essenti%C3%ABle%20winkels%2C%20zoals%20supermarkten%2C%20zijn,bezorgen%20kan%20daarna%20nog%20wel>.

- Moerman, T. (2019, september 16). *De Benelux bestaat al 75 jaar; waarom eigenlijk?* Opgeroepen op maart 2021, van NU.nl: <https://www.nu.nl/weekend/5988875/de-benelux-bestaat-al-75-jaar-waarom-eigenlijk.html>
- Moerman, T. (2019, september 16). *De Benelux bestaat al 75 jaar; waarom eigenlijk?* Nu. Opgeroepen op maart 2021, van Nu: <https://www.nu.nl/weekend/5988875/de-benelux-bestaat-al-75-jaar-waarom-eigenlijk.html>
- Monetaire Overeenkomst tussen het Koninkrijk der Nederlanden, het Koninkrijk België en het Groothertogdom Luxemburg.* (1943, oktober 21). Opgeroepen op december 2021, van Verdragenbank: <https://verdragenbank.overheid.nl/nl/Treaty/Details/006543.html>
- Moore, C. (2020). *Visie of Divisie? Wat vertellen de nationale energie- en klimaatplannen ons over de energiesector in Europa in 2030?* Ember.
- Mortelmans, D. (2013). Interviewen. In *Handboek kwalitatieve onderzoeksmethoden*. Leuven / Den Haag: Acco.
- NBB. (2019). *NBB-rapport over het economisch belang van de Belgische havens*. Brussel: NBB.
- NBB. (2021). *De Belgische overheidsfinanciën zijn in 2020 sterk verslechterd als gevolg van de COVID-19 pandemie*. Brussel: Nationale Bank van België.
- NBB. (2021, december 1). *Economische projecties voor België*. Opgeroepen op januari 2022, van NBB: <https://www.nbb.be/nl/publicaties-en-onderzoek/economische-en-financiële-publicaties/economische-projecties-voor-belgie>
- NBB. (2021). *Economische projecties voor België – Najaar 2021*. Brussel: Nationale Bank.
- Neiryck, P. (2021, juni 4). Booking.com betaalt Nederlandse coronasteun terug na heisa over miljoenenbonus. *De Tijd*.
- Nettgen, R. (2014, november 19). *Discours de R. Nettgen à l'occasion du 10ème anniversaire du Traité Benelux Police (Speech)*. Opgeroepen op oktober 2021, van Benelux: van [www.benelux.int/download\\_file/view/4746/4329/](http://www.benelux.int/download_file/view/4746/4329/)
- Nijs, V., & Valcke, S. (2020, maart 24). *Monitoring trends toerisme en coronavirus update 24/03/2020*. Opgeroepen op december 2021, van Toerisme Vlaanderen: [https://www.toerismevlaanderen.be/sites/toerismevlaanderen.be/files/assets/documents/200324\\_CoronaMonitoring\\_Trends\\_PDF.pdf](https://www.toerismevlaanderen.be/sites/toerismevlaanderen.be/files/assets/documents/200324_CoronaMonitoring_Trends_PDF.pdf)
- NOS. (2020, januari 17). *Exportrecord voor Nederlandse landbouw: vooral veel bloemen en vlees*. Opgehaald van NOS: <https://nos.nl/artikel/2318946-exportrecord-voor-nederlandse-landbouw-vooral-veel-bloemen-en-vlees>
- Nugent, N. (2010). The extent of EU policy involvement. In *The government and politics of the European Union* (p. 284). Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Nugent, N. (2010). *The government and politics of the European Union*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

- NVWA. (2021, februari 15). *Joint letter from Belgium, the Netherlands and Luxembourg on the use of bamboo or other unauthorized additives in plastic food contact materials placed in the EU market*. Opgeroepen op december 2021, van NVWA: <https://www.nvwa.nl/documenten/consument/eten-drinken-roken/contactmaterialen/publicaties/benelux-statement-on-bamboo-or-other-unauthorized-additives>
- OESO. (2021, december). *Économie du Luxembourg en un coup d'œil. Perspectives économiques*. Opgeroepen op december 2021, van OESO: <https://www.oecd.org/fr/economie/luxembourg-en-un-coup-d-oeil/>
- OESO. (2021). *Average wages*. Opgeroepen op november 2021, van OESO: <https://data.oecd.org/earnwage/average-wages.htm>
- OESO. (2021). *Income inequality (indicator)*. Opgeroepen op november 2021, van OESO: <https://data.oecd.org/inequality/income-inequality.htm>
- OESO. (2022). *Netherlands*. Opgeroepen op januari 2020, van OECD: <https://www.oecdbetterlifeindex.org/countries/netherlands/>
- Overmeire, A. (2020, juni 9). <https://www.blauwecluster.be/nieuws/de-bres-voor-zeewier-mosselen-en-andere-mariene-biobronnen>. Opgeroepen op december 2021, van Blauwe Cluster.
- PDC. (2021, juli 14). *Nederland scoort hoog op Europese lijst van bbp per inwoner*. Opgeroepen op december 2021, van Europa Nu: [https://www.europanu.nl/id/vlkh5gppa7ze/nieuws/nederland\\_scoort\\_hoog\\_op\\_europese\\_lijst?ctx=vgaxlcr1jzlc&s0e=vhdubxdwqrzw](https://www.europanu.nl/id/vlkh5gppa7ze/nieuws/nederland_scoort_hoog_op_europese_lijst?ctx=vgaxlcr1jzlc&s0e=vhdubxdwqrzw)
- Peters. (2020, januari 23). *The Netherlands are almost the world's largest exporter of agricultural products! How did that happen?* Opgeroepen op januari 2022, van De Heus: <https://www.deheus.com/articles/news/the-netherlands-are-almost-the-worlds-largest-exporter-of-agricultural-products-how-did-that-happen>
- Pironet, E. (2020). Vallend beton of stevige dijken. Economische verschillen in de Lage Landen. In N. Wouters, *Nulpunt 1945 De Lage Landen een mensenleven later*. Ons Erfdeel.
- Reynders, D. (2018, juni 5). *Viering van 60 jaar Benelux (speech)*. Opgeroepen op oktober 2021, van Diplomatie.Belgium: [https://diplomatie.belgium.be/nl/newsroom/nieuws/2018/viering\\_van\\_60\\_jaar\\_benelux\\_toespraak\\_van\\_minister\\_reynders](https://diplomatie.belgium.be/nl/newsroom/nieuws/2018/viering_van_60_jaar_benelux_toespraak_van_minister_reynders)
- Rijksoverheid. (2020). *Ontwikkelingen in de maatschappij*. Opgeroepen op juli 2021, van Rijksoverheid: <https://www.clo.nl/indicatoren/nl000120-bevolkingsomvang-en-huishoudens>

- Rijksoverheid. (2021). *Fossiele brandstoffen in de toekomst*. Opgeroepen op januari 2022, van Rijksoverheid: <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/duurzame-energie/toekomst-fossiele-brandstoffen>
- Rijksoverheid. (2021, oktober 15). *Nederlandse in- en uitvoer, 2005-2020*. Opgeroepen op december 2021, van Rijksoverheid: <https://www.clo.nl/indicatoren/nl0003-nederlandse-in--en-uitvoer?ond=20889>
- Rijksvoorlichtingdienst. (2018, mei 29). *De Benelux bestaat sinds 60 jaar*. Opgeroepen op december 2021, van Rijksvoorlichtingdienst: <https://www.amstelveenweb.com/nieuws-De-Benelux-bestaat-sinds-60+jaar&newsid=318496887>
- Roose, H., & Meuleman, B. (2014). Methodologie van de sociale wetenschappen: een inleiding. In *ethodologie Van De Sociale Wetenschappen: Een Inleiding*. Gent.
- Rousseeuw, J. (2009, januari 23). *Unie van Utrecht*. Opgeroepen op januari 2022, van NEMO Kennislink: <https://www.nemokennislink.nl/publicaties/unie-van-utrecht/>
- Ryckaert, M. (1989). De verzanding van het Zwin. *Water*, pp. 204-207.
- Schermers, H. G., & Audretsch, H. A. (1994). De instellingen van de Benelux. Schets van de structuur in historisch perspectief. Verwachtingen en resultaten. In H. B. A. Postma, *Benelux in de kijker. 50 jaar samenwerking* (pp. 131-165). Tiel: Lannoo.
- Schwab, P.-N. (2020, oktober 19). *Likertschalen*. Opgeroepen op november 2021, van IntoTheMinds: <https://www.intotheminds.com/blog/nl/kwantitatief-onderzoek-meetschalen/>
- Schyns, T. (2019). *Benelux-samenwerking toegelicht. Waarom werken Nederland, België en Luxemburg nog altijd samen onder de noemer Benelux?* Leuven: KU Leuven.
- Secretariaat-Generaal. (2020). *Secretariaat-Generaal Benelux*. Opgeroepen op december 2021, van Secretariaat-Generaal Benelux: <https://www.benelux.int/nl/benelux-unie/inleiding/>
- Secretariaat-Generaal Benelux. (2015, februari 12). *Minister-President Paasch en Benelux lanceren grensarbeiderbrochures in het Duits*. Opgeroepen op december 2021, van Secretariaat-Generaal Benelux: <https://www.benelux.int/nl/nieuws/minister-president-paasch-en-benelux-lancerengrensarbeiderbrochures-het-duits/>
- Secretariaat-Generaal Benelux. (2016). *Hoogtepunten van de Beneluxsamenwerking in 2016 onder Luxemburgs voorzitterschap*. Opgehaald van Secretariaat-Generaal Benelux: <https://www.benelux.int/files/9914/9035/3258/Hoogtepunten-LU-NL-DEF.pdf>
- Secretariaat-Generaal Benelux. (2016, december 5). *Mobiele betalingen essentieel in een digitale Benelux*. Opgeroepen op december 2021, van Secretariaat-Generaal Benelux: <https://www.benelux.int/nl/nieuws/mobiele-betalingen-essentieel-een-digitale-benelux>



- Secretariaat-Generaal Benelux. (2017, november 8). *Benelux-Top 2017*. Opgeroepen op december 2021, van Secretariaat-Generaal Benelux : <https://www.benelux.int/nl/nieuws/benelux-top-2017>
- Secretariaat-Generaal Benelux. (2017). *Hoogtepunten van de Benelux-samenwerking in 2017 onder Nederlands voorzitterschap*. Opgehaald van Secretariaat-Generaal Benelux: [https://www.benelux.int/files/2415/5325/0616/benelux\\_cooperation\\_NL\\_003.pdf](https://www.benelux.int/files/2415/5325/0616/benelux_cooperation_NL_003.pdf)
- Secretariaat-Generaal Benelux. (2018, juni 14). *Benelux-studie aanzet tot langere levensduur huishoudelijke apparaten*. Opgeroepen op december 2021, van Secretariaat-Generaal Benelux: <https://www.benelux.int/nl/nieuws/benelux-studie-aanzet-tot-langere-levensduur-huishoudelijke-apparaten/>
- Secretariaat-Generaal Benelux. (2018). *Hoogtepunten van de Benelux-samenwerking in 2018*. Opgeroepen op december 2021, van Secretariaat-Generaal Benelux: <https://www.benelux.int/nl/publicaties/publicaties-overzicht/hoogtepunten-van-de-benelux-samenwerking-2020>
- Secretariaat-Generaal Benelux. (2019). *Hoogtepunten van de Benelux-samenwerking in 2019*. Opgeroepen op december 2021, van Secretariaat-Generaal Benelux: [https://www.benelux.int/files/8515/8618/0123/Hoogtepunten2019\\_NL\\_DEF.pdf](https://www.benelux.int/files/8515/8618/0123/Hoogtepunten2019_NL_DEF.pdf)
- Secretariaat-Generaal Benelux. (2020, april 1). *Coronacrisis – overheden raden aan om gebruik te maken van Benelux digitale vrachtbrieven*. Opgeroepen op januari 2022, van Secretariaat-Generaal Benelux: <https://www.benelux.int/nl/nieuws/coronacrisis-overheden-raden-aan-om-gebruik-te-maken-van-benelux-digitale-vrachtbrieven/>
- Secretariaat-Generaal Benelux. (2020). *Hoogtepunten van de Benelux-samenwerking in 2020*. Opgeroepen op december 2021, van Secretariaat-Generaal Benelux: [https://www.benelux.int/files/9216/1658/2596/Hoogtepunten\\_NL\\_2020\\_24.03.pdf](https://www.benelux.int/files/9216/1658/2596/Hoogtepunten_NL_2020_24.03.pdf)
- Secretariaat-Generaal Benelux. (2020). *Over de Benelux*. Opgeroepen op december 2021, van Secretariaat-Generaal Benelux: <https://www.benelux.int/nl/benelux-unie/instellingen/>
- Secretariaat-Generaal Benelux. (2020). *Over de Benelux*. Opgeroepen op december 2021, van Secretariaat-Generaal Benelux: <https://www.benelux.int/nl/benelux-unie/tijdlijn>
- Secretariaat-Generaal Benelux. (2021, juli 14). *Belgische en Nederlandse politieteams patrouilleren samen in Knokke*. Opgeroepen op januari 2022, van Secretariaat-Generaal Benelux: <https://www.benelux.int/nl/nieuws/belgische-en-nederlandse-politieteams-patrouilleren-samen-knokke1/>
- Séveno, V. (2021, december 2). *Dutch prices continue to rise, inflation reaches highest point since 1997*. Opgeroepen op december 2021, van iamexpat: <https://www.iamexpat.nl/expat-info/dutch-expat-news/dutch-prices-continue-rise-inflation-reaches-highest-point-1997>

- SGI. (2021). *About the SGI*. Opgeroepen op januari 2022, van SGI: <https://www.sgi-network.org/2020/About>
- Significant APE. (2020). *Evaluatie Benelux Unie Samenwerking 2013-2019*.
- Sophie Wilmès. (2021, december 15). *Benelux-landen zetten in op stabiele grensoverschrijdende 5G-dekking*. Opgeroepen op december 2021, van Sophie Wilmès: <https://www.sophiewilmes.be/nl/benelux-landen-zetten-in-op-stabiele-grensoverschrijdende-5g-dekking/>
- Spotify (2021). Let's Talk Foreign Affairs [Geregistreerd door F. B. Zaken]. Brussel.
- Stad Gent. (2015, mei 19). *Statuten Benelux Groepering Territoriale Samenwerking Kanaalzone - Goedkeuring*. Opgeroepen op december 2021, van Stad Gent: <https://ebesluitvorming.gent.be/zittingen/15.1219.0515.7615/agendapunten/20.1217.1037.3298>
- Statbel. (2018). *Kerncijfers landbouw*. Brussel: FOD Economie.
- Statbel. (2020). *Kerncijfers*. Opgeroepen op 2021, van Statbel - Algemene Directie Statistiek: [https://statbel.fgov.be/sites/default/files/files/documents/NL\\_kerncijfers\\_2020.pdf](https://statbel.fgov.be/sites/default/files/files/documents/NL_kerncijfers_2020.pdf)
- Statbel. (2021, juni 30). *Bevolkingsdichtheid*. Opgeroepen op 2021 oktober, van Statbel: <https://statbel.fgov.be/nl/themas/bevolking/bevolkingsdichtheid#news>
- Statbel. (2021, november 29). *Consumptieprijsindex*. Opgeroepen op november 2021, van Statbel: <https://statbel.fgov.be/nl/themas/consumptieprijsindex/consumptieprijsindex>
- Statec. (2021, december 8). *Consumer prices in November: Annual inflation up from 3.6% to 4.5%*. Opgeroepen op januari 2022, van Statistics portal of the Grand-Duchy of Luxembourg: <https://statistiques.public.lu/en/news/economy-finance/prices/2021/12/20211208/index.html>
- Statec Luxembourg. (2003, maart). *Economic and social portrait of Luxembourg*. Opgeroepen op december 2021, van Central Service for Statistics and Economic Studies: <https://statistiques.public.lu/fr/publications/series/portrait-eco/portrait-en.pdf>
- Statista. (2021, juli 22). *Belgium: Distribution of gross domestic product (GDP) across economic sectors from 2010 to 2020*. Opgeroepen op december 2021, van Statista: <https://www.statista.com/statistics/328691/share-of-economic-sectors-in-the-gdp-in-belgium/>
- Statista. (2021, oktober). *Gross domestic product (GDP) per capita in Luxembourg 2026 in U.S. dollars*. Opgeroepen op december 2021, van Statista: <https://www.statista.com/statistics/381064/gross-domestic-product-gdp-per-capita-in-luxembourg/>
- Statista. (2021, november 3). *Luxembourg's budget balance in relation to GDP 2026*. Opgeroepen op januari 2022, van Statista:

- <https://www.statista.com/statistics/381140/luxembourg-budget-balance-in-relation-to-gdp/>
- Statistiek Vlaanderen. (2021). *BBP reeks*. Statistiek Vlaanderen.
- Statistiek Vlaanderen. (2021, augustus 4). *Bruto binnenlands product per inwoner*. Opgeroepen op december 2021, van Statistiek Vlaanderen: <https://www.statistiekvlaanderen.be/nl/bruto-binnenlands-product-per-inwoner-0>
- Statistiek Vlaanderen. (2021, augustus 5). *Huishoudinkomen*. Opgeroepen op december 2021, van Statistiek Vlaanderen: <https://www.statistiekvlaanderen.be/nl/huishoudinkomen>
- Statistiek Vlaanderen. (2021, oktober 25). *Uitvoer/invoer van goederen*. Opgeroepen op december 2021, van Statistiek Vlaanderen: [https://www.statistiekvlaanderen.be/nl/uitvoerinvoer-van-goederen#vlaams\\_gewest\\_goed\\_voor\\_81%\\_van\\_belgische\\_goederenuit\\_en\\_invoer](https://www.statistiekvlaanderen.be/nl/uitvoerinvoer-van-goederen#vlaams_gewest_goed_voor_81%_van_belgische_goederenuit_en_invoer)
- Steunpunt tot bestrijding van armoede, b. e. (2020). *Hoe groot is de inkomensongelijkheid in België?*
- Stewart, F., & Mann, C. (2000). In *Internet Communication and Qualitative Research: A Handbook for Researching Online* (p. 272). SAGE Publications.
- Stewart, F., & Mann, C. (2000). In *Internet Communication and Qualitative Research: A Handbook for Researching Online* (p. 272). Sage Publications.
- Swagerman, A. (2021, november 16). *Werkgelegenheid in derde kwartaal naar nieuw record*. Opgeroepen op december 2021, van CBS: <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2021/46/werkgelegenheid-in-derde-kwartaal-naar-nieuw-record>
- Szmigiera, M. (2021, december 6). *Globalization Index - top 50 countries 2020*. Opgeroepen op december 2021, van Statista: <https://www.statista.com/statistics/268168/globalization-index-by-country/>
- Tamse, C. A. (1973). In C. A. Tamse, *Nederland en België in Europa (1859-1871). De zelfstandigheidspolitiek van twee kleine staten*.
- Taylor, P. (1971). *International co-operation today: The European and the universal pattern*. Londen: Elek Books Ltd.
- Terryn, E. (2021, september 27). Benelux en Baltische staten erkennen elkaars diploma's hoger onderwijs. *HLN*.
- The Brussels Times. (2017, december 17). WEF points a finger at Belgium's roads. *The Brussels Times*.
- Thompson, W. C. (2003). *Western Europe 2003 (WORLD TODAY SERIES WESTERN EUROPE)*. Stryker Post Pubns; 22nd edition.
- Trading Economics. (2021). *Luxembourg Gold Reserves*. Opgehaald van Trading Economics: <https://tradingeconomics.com/luxembourg/gold-reserves>

- Truyts, J. (2018, januari 25). Alle hogere diploma's uit België voortaan automatisch erkend in Nederland en omgekeerd. *VRTNWS*.
- Tweede Kamer. (2013, april 4). *Goedkeuring van het Protocol tot wijziging van de Overeenkomst van 14 januari 1964 ter uitvoering van artikel 37, lid 2, van het Verdrag tot instelling van de Benelux Economische Unie (33414)*. Opgeroepen op december 2021, van Tweede Kamer: [https://www.tweedekamer.nl/debat\\_en\\_vergadering/plenaire\\_vergaderingen/details/activiteit?id=2013A01292](https://www.tweedekamer.nl/debat_en_vergadering/plenaire_vergaderingen/details/activiteit?id=2013A01292)
- UN Development Programme. (2021). *Inequality-adjusted Human Development Index (IHDI)*. Opgeroepen op november 2021, van UN Development Programme: <http://hdr.undp.org/en/content/inequality-adjusted-human-development-index-ihdi>
- Universit  de Sherbrooke. (2020). *Outil pédagogique des grandes tendances mondiales depuis 1945*. Opgeroepen op oktober 2021, van <https://perspective.usherbrooke.ca/bilan/servlet/BMTendanceStatPays?langue=fr&codePays=LUX&codeStat=EN.POP.DNST&codeTheme=1>
- Utrecht Science Park. (2021). *Utrecht Science Park*. Opgeroepen op december 2021, van Utrecht Science Park: <https://www.utrechtsciencepark.nl/nl>
- UWV. (2021). *Tijdelijke Noodmaatregel Overbrugging Werkgelegenheid (NOW)*. Opgeroepen op januari 2022, van UWV: <https://www.uwv.nl/werkgevers/overige-onderwerpen/now/index.aspx>
- van Boetzelaer, O. (2014, juni). De Benelux is toe aan een quantumsprong: op naar een politieke unie.
- van de Velde, W., & Steel, T. (2021, december 3). Van der Straeten vraagt regering alle kerncentrales te sluiten. *De Tijd*.
- Van de Velden, W. (2021, juli 27). Hereniging met Nederland: meer dan spelerei voor Bart De Wever. *De Tijd*.
- Van Gompel, J. (2021, juni 16). *Economische politiek in België (1960-2021)*. Opgeroepen op september 2021, van KBC: <https://www.kbc.com/nl/economics/publicaties/economische-politiek-in-belgie-1960-2021.html#4>
- Van Hout, R., & Vallen, T. (1995). Language Map of the Benelux (Belgium, Netherlands, Luxemburg). In *Handb cher zur Sprach- und Kommunikationswissenschaft / Handbooks of Linguistics and Communication Science (HSK)*. De Gruyter Mouton.
- Van Loo, B. (2019). *De Bourgondiërs. Aartsvaders van de Lage Landen*. De Bezige Bij.
- Van Overbeke, T., & Stadig, D. (2020, december). High politics in the Low Countries: COVID-19 and the politics of strained multi-level policy cooperation in Belgium and the Netherlands. *European Policy Analysis*, pp. 305-317.

- van Roon, G. (1994). Toenadering in golven. De voorgeschiedenis van Benelux. *Benelux in de kijker. Vijftig jaar samenwerking*, pp. 23-30.
- van Roon, G. (1994). *Toenadering in golven. De voorgeschiedenis van de Benelux*. Opgeroepen op oktober 2021, van Gedenkboek ter gelegenheid van het 50-jarig bestaan van de samenwerking tussen België, Nederland en Luxemburg: [https://www.benelux.int/files/1713/9229/5971/Geschiedenis\\_nl\\_hfst1.pdf](https://www.benelux.int/files/1713/9229/5971/Geschiedenis_nl_hfst1.pdf)
- van Schie, H. (2019, juni 10). *Inventaris van de archieven van het Amortisatiesyndicaat, 1823-1841*. Opgeroepen op december 2021, van Nationaal Archief: <https://www.nationaalarchief.nl/onderzoeken/archief/2.08.30.04?open=c01%3A3.&anchor=descgrp-context-bioghist>
- Vande Keybus, L. (2021, december 1). Consternatie om de inflatie. *De Tijd*.
- Vanelslander, T., Kuipers, B., Hintjens, J., & Horst, M. v. (2011). *Ruimtelijk-economische en logistieke analyse: de Vlaams-Nederlandse Delta in 2040*. Universiteit Antwerpen en de Erasmus Universiteit Rotterdam.
- Vanovermeire, V. (2019). Nieuwe bevoegdheden van het Benelux-Gerechtshof en het Benelux-Bureau voor Intellectuele Eigendom. *Rechtskundig Weekblad*, pp. 843 - 855.
- VBO-FEB. (2021). Opgeroepen op december 2021, van VBO-FEB: <https://www.vbo-feb.be/>
- (2008). *Verdrag tot instelling van de Benelux Unie*. 's-Gravenhage.
- Verlet, D. (2020, mei). *Onderzoeksmethoden Kwalitatief*. Gent.
- Vermeersch, A. (1970). Vereniging en Revolutie. De Nederlanden 1814-1830. In A. Vermeersch.
- Vermeulen, G. (2009). Institutionele structuur en werking. In G. Vermeulen, *Europese en internationale instellingen en organisaties: relevant voor criminologie en strafrechtsbedeling* (pp. 14-17). Maklu.
- Versluis, E., Asselt, M., & Kim, J. (2019). The multilevel regulation of complex policy problems: Uncertainty and the swine flu pandemic. *European Policy Analysis*(5(1)), pp. 80–98.
- Verstraete, A. (2013, april 9). Nederlandse Tweede Kamer stemt Benelux Parlement weg . *VRT NWS*.
- Verstraete, A. (2015, september 21). *Koper, koopman en kanalen: koning Willem I van het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden*. Opgeroepen op oktober 2021, van VRTNWS: [https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2015/09/21/koper\\_koopman\\_enkanalenkoningwillemivanhetverenigdkoninkrijkdern-1-2412338/](https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2015/09/21/koper_koopman_enkanalenkoningwillemivanhetverenigdkoninkrijkdern-1-2412338/)
- Vilt. (2019, januari 17). *Belgische agrobusiness exporteert vooral dicht bij huis*. Opgeroepen op januari 2022, van Vilt: <https://vilt.be/nl/nieuws/belgische-agrobusiness-exporteert-vooral-dicht-bij-huis>

- Visser, Y. (2020, november 12). *Benelux, geschiedenis van het samenwerkingsverband*. Opgeroepen op december 2021, van Historiek.net: <https://historiek.net/benelux-geschiedenis-ontstaan/81981/>
- Vlaams Belang. (2020, januari 22). *Vlaams Belang en PVV van Wilders vormen nieuwe fractie in Benelux-parlement*. Opgeroepen op maart 2021, van <https://www.vlaamsbelang.org/vlaams-belang-en-pvv-van-wilders-vormen-nieuwe-fractie-in-benelux-parlement/>
- Vlaamse Havencommissie. (2020). *TEU*. Opgeroepen op november 2021, van Vlaamse Havencommissie: <https://www.vlaamsehavencommissie.be/vhc/faq/teu>
- Vlaamse Overheid. (2019). *De Vlaamse overheid neemt een voortrekkersrol*. Opgehaald van Vlaamse Overheid: <https://www.voedselverlies.be/de-vlaamse-overheid-neemt-een-voortrekkersrol>
- VLAIO. (2013, februari). *De 'lead plant', aantrekkingspool voor competenties*. Opgeroepen op december 2021, van Made Different: <https://www.madedifferent.be/nl/content/de-lead-plant-aantrekkingspool-voor-competenties>
- WEF. (2018). *The Global Competitiveness Report 2017-2018*. Opgeroepen op december 2021, van World Economic Forum: <http://reports.weforum.org/global-competitiveness-index-2017-2018/>
- WEF. (2019). *Netherlands: Roads quality*. Opgeroepen op december 2021, van TheGlobalEconomy.com: [https://www.theglobaleconomy.com/Netherlands/roads\\_quality/](https://www.theglobaleconomy.com/Netherlands/roads_quality/)
- Westerkamp, K., & Van Veen, M. (2008). In *Deskresearch. Informatie selecteren, beoordelen en verwerken*. Pearsen Edication Benelux.
- Willems, L. (2015, februari 12). Minister-President Paasch en Benelux lanceren grensarbeiderbrochures in het Duits. (Benelux, Interviewer)
- Wilmès, S. (2021, januari 25). *België is het komende jaar voorzitter van de Benelux*. Opgehaald van Sophie Wilmès: <https://wilmes.belgium.be/nl/belgie-het-komende-jaar-voorzitter-van-de-benelux>
- Winckelmans, W. (2017, juni 22). Het gat in de begroting lijkt vanzelf te verdwijnen. *De Standaard*.
- Witte, E. (2013, september). 'Benelux moet in de harten en de geesten worden gebracht'. De cultureelpolitieke kijk op de Benelux in het naoorlogse België (1944-1955). *Low Countries Historical Review*(Volume 128-3), pp. 29-59.
- Workman. (2021, juni 13). *Flower Bouquet Exports by Country*. Opgehaald van World's Top Exports: <https://www.worldstopexports.com/flower-bouquet-exports-country/>
- World Bank. (2020). *Trade (% of GDP)*. Opgeroepen op januari 2022, van World Bank: <https://data.worldbank.org/indicator/NE.TRD.GNFS.ZS>

- World Bank. (2021). *GDP (current US\$)*. Opgeroepen op november 2021, van World Bank: [https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?most\\_recent\\_value\\_desc=true](https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?most_recent_value_desc=true)
- World Bank. (2021). *GDP per capita (current US\$)*. Opgeroepen op december 2021, van World Bank: [https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?most\\_recent\\_value\\_desc=true](https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?most_recent_value_desc=true)
- World Bank. (2021). *Population, total - Luxembourg*. Opgeroepen op december 2021, van <https://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.TOTL?locations=LU>
- World Economic Forum. (2017). *Executive Opinion Survey: Quality of roads*.
- World Gold Council. (2021, juni 30). *Monthly central bank statistics*. Opgeroepen op oktober 2021, van World Gold Council: <https://www.gold.org/goldhub/data/monthly-central-bank-statistics>
- Wouters, J., & al., e. (2006). *De Benelux: Tijd voor een Wedergeboorte?* Brugge-Leuven: Intersentia.
- Wouters, J., & Vidal, M. (2013). Kritische stemmen over de Benelux-samenwerking. *Internationale Spectator: Tijdschrift voor Internationale Politiek*, pp. 58-61.
- Wouters, J., & Vidal, M. (2018, juni 6). Sinds 10 jaar heeft de Benelux een nieuwe voortrekkersrol. *De Tijd*.
- Wouters, J., Vidal, M., De Lombaerde, P., Luc, V. L., & De Vriendt, W. (2006). *De Benelux: Tijd voor een Wedergeboorte?* Brugge-Leuven: Intersentia.
- Wouters, J., Vidal, M., De Lombaerde, P., Van Langenhove, L., & De Vriendt, W. (2006). *De Benelux: Tijd voor een Wedergeboorte?* Brugge-Leuven: Intersentia.
- Zartman, I. W., & Touval, S. (2010). *International Cooperation: The Extents and Limits of Multilateralism*. Cambridge University Press.